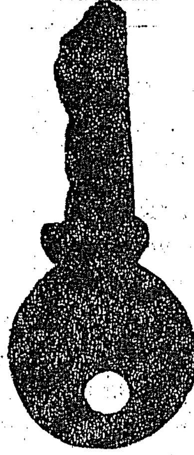

İstihbarat ve Gerilla Harbi El Kitabı

Alexander ORLOV

MİCHİGAN Üniversitesi yayınlarından

Gnkur. Basımevi
A N K A R A
1 9 6 4

Kitabın yazarı ve kitap hakkında bazı notlar

Alexander Orlov, içinde devlet emniyetinin inşa edildiği sırların bulunduğu sürgüleri kilitleyen, kilitleri açmak için anahtarları çevirecek kimselerin nasıl yetiştirildiğini anlatmaktadır.

İstihbarat ve Gerilla Harbi El Kitabında Sovyet ve Batı istihbarat doktrinlerinin analizi yapılmakta ve Sovyet istihbarat teşkilâtının altı muhtelif istihbarat usulünden bahsedilmektedir. Muhtelif kimlikler kullanacak Sovyet ajanlarının nasıl yetiştirildikleri, yabancı memleketlerde habercileri nasıl yönelttikleri ve istihbarata karşı koyma ajanlarını yenmek için neler düşünüldüğü anlatılmaktadır. Atomla işleyen denizaltısının gizli plânlarını çalan Albay Rudolph Abel ve Molody-Lonsdale dahil bütün usta Sovyet ajanları bu kitapta özetlenen prensipleri uygulamışlardır.

Alexander Orlov, İstihbarat ve Gerilla Harbi El Kitabı'nın aslını NKVD memurları için yazdı. Orlov, aynı zamanda bu kitabı, Moskovadaki Merkez Harbokulundaki öğrencilerine, istihbarat taktiklerini öğretmek için bir ders kitabı olarak kullandı.

Kitabın yazarı, bugün Rusya dışında bulunanlardan, Sovyet istihbarat operasyonlarını en fazla bilen kimsedir. Amerikaya gelmeden evvel NKVD'de generaldi ve Kremlinle ilk bozuşan en yüksek rütbeli istihbarat uzmanı idi.

Rus sivil harbi esnasında gerilla kuvvetlerine komutanlık etti. Onikinci Kızıl Orduda istihbarata karşı koyma şefi idi. Yüksek Mahkemede Savcı Yardımcılığı yaptı ve Sovyetler Birliğinin dış ticaretini idare eden İktisat Dairesi Şefi idi. Aynı zamanda, Türkiye - İran arasındaki Sovyet hududundaki hudut birliklerine komutanlık etti. İspanya sivil harbi esnasında İspanya Cumhuriyeti Hükûmetine Sovyet Hükûmeti Müşaviri olarak görevlendirildi.

Alexander Orlov, ilk defa Life Dergisinde yayınlanan (Stalin'in Suçlarının Gizli Tarihi) adlı seri makalelerin yazarıdır.

"Önemli devlet sırları, bilhassa muhtemel düşmanların maksat ve plânlarına ait ip ucları, kütüphane ve ansiklopedilerde bulunamaz; fakat, kilit ve anahtar altında muhafaza edildikleri yerlerde bulunurlar. İstihbarat teşkilâtının vazifesi, anahtarları ele geçirmektir".

Alexander ORLOV

Library of Congress Kütüphanesi Katalog Kart No. 63 - 9900

Amerika Birleşik Devletlerinde Michigan Üniversitesi Yayın İşleri Dairesi aynı zamanda Kanadada Toronto şehrinde Ambassador Books Limited Yayınevi tarafından yayınlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde Vail-Ballou Press, Inc., Binghamton, N.Y. matbaasında basılmıştır.

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Harbinden evvel Sovyet istihbarat teşkilâtı şeflerinden bulunduğum sıralarda, Moskovadaki Merkez Harbokulunda, istihbarat ve istihbarata karşı koyma usûlleri, taktiği ve stratejisi hakkında konferanslar vermiştim.

1963 yılında, NKVD gizli istihbarat subay okulları ile Moskovadaki Merkez Harbokulu için yegâne el kitabı olarak onaylanan Sovyet istihbarat teşkilâtının başlıca esaslarını ve prensiplerini yazdım.

İstihbarat faaliyetleri, dünya meselelerinde oldukça önem kazanıp da, Amerikan ve diğer batı askerî okullarında eğitim programlarına alınınca, Michigan Üniversitesi Yayın İşleri Dairesi beni, istihbarat El Kitabının yeniden tertiplenmesiyle görevlendirdi. Bu görevi, gerek mütehassıslara gerek ihtisas dışında kalanlara hitap edecek tarzda hazırlamayı uygun buldum.

New York **ALEXANDER ORLOV**

İÇİNDEKİLER

—— o ——

I. İKİ DOKTRİN

Milletlerin hayatında istihbaratın önemi üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Amerika Birleşik Devletleri bunu, Pearl Harbour'da yakalandığı kötü sürprizle öğrendi. Japonyanın harb plânlarından ve vukuu muhtemel hücumundan, Amerika Birleşik Devletlerinin Japonyada, Vaşingtonu uyaracak gizli ajanları yoktu. Kuvvetli bir düşman toprağında iyi işler bir istihbarat teşkilâtının mevcut olması veya olmaması, zafer kazanma veya mağlûbolma arasındaki farkı ortaya koyar. Rusların, İkinci Dünya Harbinden çok daha evvel Japonya'da iyi işler bir istihbarat teşkilâtı kurmağı göze aldığını ve Tokyo'da oturan yeraltı ajanı Richard Sorge'den zamanında bilgi aldıkları ve Japonya'nın Sovyetler Birliğine değil, Amerika Birleşik Devletlerine hücum edeceğini ve bunun 1942 Ocak ayından geç olmamak üzere "muhtemelen 1941 Aralık ayında" olacağını bildiği, bilinmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Hükûmetinin bu çetin devresinde yegâne güvendikleri kimseler, Tokyo'daki kara ve deniz askerî ataşeleri idi. Fakat, resmî ataşeler, itimatname ile memur bulundukları hükûmetin gizli plânlarını pek ender olarak ele geçirebilmektedirler; çünkü, o hükûmetin de istihbarata karşı koyma ajanları, bu gibi ataşelerin hayatî bilgiler toplamaları hususundaki gayretlerini yıpratmak için hususi tedbirler alırlar ve ekseriya onları yanlış bilgi almağa yöneltirler. Tokyo'daki Amerikan deniz ataşesinin karşılaştığı hâdise böyle bir hâdisedir. Pearl Harbour'a hücumdan bir gün evvel Vaşington'a yolladığı bir raporda, Japonya'nın bir baskın taarruzunda bulunacağını zannetmediğini, çünkü Japon bahriyesinin başlıca deniz üssü olan Yokosuka'da demirli bulunduğu; bunun da Tokyo sokaklarında kalabalık kümeler halinde Japon bahriyelilerinin dolaşmakta olduğundan anlaşıldığını bildirmişti. Halbuki, deniz ataşesi fena yanılmıştı. O esnada Japon filosu Pearl Harbour'a doğru yol almıştı. Tokyo sokaklarını dolduran denizciler değil, Amerikalıları oyalamak ve Japon filosunun meş'um görevini ifa etmek üzere harekete geçtiğini saklamak için bahriye elbiseleri giyen Japon Kara Ordusu askerleri idi.

Amerika Birleşik Devletlerinin etrafını kaplayan büyük denizlerin, asırlardanberi zaptedilemez müdafaa hatları halinde bulunduğu zannedildiğinden bu devlet, dışardaki istihbarat teşkilâtını gerekli şekilde kurmamış ve istihbarat hizmetinin diğer memleketlerdekinden çok geride kalmasına sebep olmuştur. General George C. Marshall, 18 Ekim 1945

tarihli Senato Askerî Meseleler Komisyonu toplantısında, İkinci Dünya Harbine kadar, dışarıdaki Amerikan istihbarat hizmetinin "bir ataşenin, herhangi bir akşam yemeğinde veya bir kahve içerken öğrendiğinden bir az daha fazla bir şey" olduğunu samimiyetle belirtmişti [1]. 1941 yılında Başkan Roosevelt, Albay William J. Donovan'dan bir istihbarat teşkilâtı kurmasını talep ettiği zaman (O. S. S.-Stratejik Hizmetler Dairesi-), Donovan'a, "hiçden başlamak mecburiyetindesiniz. Bizim hiç istihbarat hizmetimiz yoktur" dedi[2] Dwight D. Eisenhower de, harbin başlangıcında Amerikan İstihbarat Teşkilâtının "üzücü derecedeki yetersizliğinden" dolayı teessüflerini belirtmiş [3] ve General Omar Bradley, "İngilizlerin, Amerikan meslekdaşlarını askerî istihbaratta kolaylıkla geçtiğini" ifade etmiştir [4]. Diğer taraftan, diplomatik istihbaratın durumu da askerî istihbaratınkinden pek üstün bir durum arz etmiyordu. Dışişleri Bakanı Dean Acheson, 1945 yılında Amerikan Kongresi huzurunda İkinci Dünya Harbinden evvel Devlet Bakanlığının "haber toplama tekniğinin, John Quincy Adams'ın, St. Petersburg'da ve Benjamin Franklin'in Parisde uyguladığı teknikten farkının, daktilo makinesi ve telgraf kullanmaktan ileri gitmediğini" ifade etmiştir.

Atom çağı başlayıncaya kadar ihmal edilen istihbarat ve bu yüzden husule gelen yalnış hesaplar bir memleketi ciddî felâketlere, hattâ kısmî mağlûbiyete sevk edebilir. Fakat, muharebenin hareket hızı ve karakteri öyle olabilir ki, memleket yine de alelacele topyekûn bir seferberlikle durumunu düzeltebilir ve düşmanı tesbit ederek, silâh imalini arttırarak nihaî darbeyi vurmaya hazırlanabilir. Hitler, İkinci Dünya Harbine başladığı zaman Almanya tank, uçak ve zırhlı birlikler bakımından Müttefik kuvvetlerden sayıca pek fazla üstündü. Hitler, yıldırım harbi stratejisi (blitzkrieg), ile müttefiklerin seferberliğe geçerek silâhlanmalarından evvel, sür'atle bir zafer kazanmayı ümidetmişti. Halbuki Müttefikler, geçmekte olan değerli zaman anlamını iyi kullanarak silâh imali endüstrisine önem verdiler. Amerika Birleşik Devletleri, kendisini "demokrasinin silâh deposu", olarak ilân etti ve muazzam istihsal kapasitesini Müttefik Kuvvetlerin emrine verince savaş uçağı, tank, gemi ve diğer hususlarda mihver kuvvetlerin imalâtını geçti.

---

[1] *Zabıtlar*, "Silâhlı Kuvvetler Dairesi", 79 uncu Kongre, ilk toplantı, Askerî İşlet Senato Komitesi, 18 Ekim 1945.

[2] William Donovan, "İstihbarat : Savunma anahtarı", *Life* Dergesi, 30 Eylül 1946.

[3] *Ehlisalip Avrupada* (New York, 1948), sayfa 32.

[4] *Bir askerin hikâyesi* (New York, 1951), sayfa 33.

Bir darbede bütünü ile şehirleri ve endüstri merkezlerini yok edebilen nükleer silâhlarla balistik füzelerin meydana getirilmeleriyle, harbin mahiyeti radikal bir surette değişmiştir. Yukarda söz konusu edilen ve düşmandan geri kaldığından dolayı noksanlarını tamamlayabilmesi için, evvelce bir memleketin bütün kuvvetlerini seferber ederek zamanını değerlendirmesi keyfiyeti artık kalmadı. Artık, hata veya kusur için bir hudut yoktur. Yaşamağa karar vermiş olan bir dünya devleti, vurucu veya misilleyici kuvvetinde, kuvvetli bulunan düşmanının gerisinde kalmağa razı olamaz. Şu halde, bir tarafın silâhlanma sahasında sağladığı başarının başlıca detayları karşı tarafın gözünden kaçmışsa, görevi esnasında uyuya kalan istihbarat teşkilâtı hangi memleketinse, o memleket mağlûp olacak demektir.

Düşmanının füzelerinin bulunduğu mahalli tamamı tamamına, hemen hemen kapalı gözle gösteremiyecek olan memleket, misilleme kuvvetini kaybetmiş olur ki düşman, bu yüzden mukabeleden korkmaksızın taarruz edebilir. Bu korkulu şartlar altında memleketler tek bir nükleer darbe ile birbirlerinin belkemiklerini kırabilecek imkânlara sahipken hiç bir sorumlu hükûmet, dışişleri teşkilâtının körü körüne tedvirine müsaade edemez. Hoover Komisyonunun araştırmalarında alınan sonuç vechile "milletin kaderi ızdırap içinde bulunan dünyada, siyaset ve faaliyet sahalarında, en yüksek seviyede kararlar alabilmek için güvenilecek bir rehber olmaya yararlı, tam bir istihbarata istinat edecektir [5]." Bunun yazıldığı 1955 yılından bu yana fezada yeni fetihler yapılmış, büyük devletlerin tersanelerine yeni silâhlar ilâve edilmiş ve milletlerarası durum vahim şekilde fenalaşmıştır.

Bugün, kudretli bir düşmanın niyetleri ve harb kabiliyetleri hakkında karanlık durumda kalmak, millî felâkete yol açmak demektir. İşte bu sebepledir ki, kritik bulunan zamanımızda istihbaratın rolü, şimdiye kadarki tarihinde görülmemiş derecede önem kazanmıştır. Bu hal, dünyada beliren muazzam üstünlük mücadelesinde birbirine karşı çıkan Sovyetler Birliği ve Amerika gibi en kudretli iki devletin durumlarına nisbetle de aynı derecede bir hakikatı ifade etmektedir. İstihbaratta hasıl olacak bir boşluk, o memlekette bir füze boşluğu gibi bir felâket olabileceğine göre, Sovyetler bloku ile batı memleketlerinin istihbarat ajanlarının faaliyetlerini mukayese ederek bir ölçeğe vurmağı denemek çok faydalı olurdu. Halbuki bu keyfiyet, bu eserin çapı dışında kalmaktadır. Bu eserde kendimi, Rusyanın istihbarat teşkilâtı ile batılı rakiplerinin benimsedikleri istihbarat doktrinleri arasındaki farkı incelemeye hasretmekle yetineceğim.

---

[5] *İstihbarat faaliyetleri,* sayfa 25, Hükûmet İcra Dairesinin Organizasyonu hakkındaki komisyon, Kongreye rapor, Haziran 1955.

Batılı istihbarat teşkilâtları gibi, Ruslar da yabancı devletler hakkındaki bilgileri başlıca iki kaynaktan alırlar: Gizli haber vericiler ile yeraltı ajanlarından ve kanunî kaynaklarından -askerî ve ilmî dergilerle muhtelif araştırma malzemesi, parlamento zabıtları ilâ-. Ruslar, doğru haber olarak (razvedka), yalnız ilk kaynaktan elde edilen bilgileri uygulamaktadırlar. Yeraltı ajanları ile gizli habercilerin faaliyette bulundukları yabancı memleketteki kanunları göze alarak elde edilen bilgiler. İkinci kaynak olan, kanunî kaynaklarla neşriyattan elde edilen bilgileri ise Ruslar, sadece **araştırma mehazları** olarak değerlendirmektedirler. Rus memurlarının kanaatına göre, bir **kimsenin** yabancı topraklarda yaratıcı ve son derecede tehlikeli yeraltı istihbarat faaliyetinde bulunması gerektir. Emniyet altındaki içişleri teşkilâtında veya kütüphanelerdeki araştırma kaynaklarından faydalanma işleri ise, istihbarat mesleğine yeni intisap eden kadın veya genç teğmenlere bırakılabilir. Diğer taraftan, batı istihbarat teşkilâtları ise, istihbarat kaynaklarını daha fazla yeraltı faaliyetlerinden araştırma işlerine önem vermek suretiyle değerlendirmektedirler.

Sovyet ve Batı istihbarat ajanlarının bu iki nevi bilgi kaynağına verdikleri değerden dolayıdır ki, Sovyet ve batı istihbarat doktrinleri arasında fark başlar. Bu fark yalnız nazarî olmayıp, amelî olarak da istihbarat faaliyetinin her safhasına bağlı bulunmaktadır. Plânlama konularından başlamak suretiyle, strateji ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine, bu bilgilere olan güvenebilme hususlarından değerine ve hükûmet liderlerinin güttükleri plân veya politikaya kadar.

Gerek Sovyet, gerek Batı istihbarat teşkilâtları, diğer hükûmetlerin stratejik plânları, imkân ve kabiliyetleri, gizli niyetleri hakkında bilgi almağa çalışırlar. Fakat Sovyet ve Batılılar, bu faaliyetleri farklı noktai nazarlarla yaparlar. Ruslar, yabancı devletlerin önemli sırlarını, doğrudan doğruya devlet dairelerindeki tasnif edilmiş dosyalardan ve Dışişleri Bakanlıklarında çalışmakta olup, devlet sırlarını, Sovyetler Birliğine vermeye razı olan sivil memurlardan alınabileceğini ve alınması icabettiği noktainazarını güderler. Ruslar diğer bir memleketin, Sovyetler Birliğine karşı bir koalisyon teşkil etmeğe teşebbüs ettiğinden şüphelendiği zaman; her ne kadar bu konuda bir dereceye kadar bir fikir verirse de, gazete makalelerinden, umumî toplantılarda yapılan tartışmalardan veya geçmişde ilgili memleketlerin ne tarzda hareket ettiklerinin incelenmesi için tarihî hâdiselerden bilgi toplamazlar. Rus istihbarat teşkilâtı, bu yoldaki faaliyetini; anlaşma yapan devletler arasındaki yazıları taşıyan kuriyelerin çantalarını çalmak, veya siyasî anlaşmayı yapmakta olan hey'etler arasına, mevcut değilse, ajan sokmağa yöneltir. Ruslar, kuvvetli bir hasmın hava kuvvetlerinde kaç tane bombardıman uçağı bulunduğunu öğrenmek

isterse, muayyen tesislerin istihsal kapasitesi hakkındaki kütüphane bilgileri veya konu üzerinde yapılan tahminler veya sözlerin değerlendirilmeleri ile değil de, yabancı hava kuvvetlerindeki ve Bahriye Bakanlığındaki gizli habercileriyle görüşmeler yapmak ve devlet dosyalarındaki gizli bilgileri çalmak suretiyle yaparlar.

Diğer taraftan Amerikalılar ve bir dereceye kadar Britanyalılar, yabancı memleketler hakkındaki istihbarat işlerinde; kanunî mevzuat dahilinde elde edilebilecek kütüphane araştırmaları, yabancı basın, askerî ve ilmî dergiler, yabancı parlâmentoların tartışmaları, ansiklopediler ve istatistikler gibi kaynaklara güvenirler. Güvenilebilir bir kaynağa göre; Amerikan istihbarat ajanları, yalnız yabancı radyo yayınlarından, günde beş milyon kelimelik bilgi toplamaktadır ki bu da vasatî eb'adda 50 kitap demektir. Bu bilgiler küçük bir kaç sayfa içinde özetlenmekte ve ilgili dairelere yollanmaktadır. Kanunî kaynaklardan elde edilen bu muazzam kütüklerden istihbarat memurları ve yetişmiş analizciler, yabancı memleketlerin ekonomi ve maliyesi ile hükûmet teşekkülü, politika ve askerî liderlerinin biografilerini inbikten geçirmek suretiyle bir çok değerli bilgiler istihsal ederler. Bu azametli kayıtlar koleksiyonuna dayanılarak, istihbarat memurları raporlarını ve bahis konusu durumlar üzerindeki yorumlarını hazırlarlar ve devlet politikacılarının bilgilerine sunulmak üzere yabancı memleketler hakkında **millî yorumlarını** (millî tahminler) meydana getirirler.

İkinci Dünya Harbinde Deniz Kuvvetleri İstihbarat Başkan Muavini olan Amiral Ellis Zacharias, Deniz Kuvvetlerinde, sulh zamanındaki istihbaratın yüzde doksan beşinin kanunî kaynaklardan, yüzde dördünün kısmen açık kaynaklardan ve yalnız yüzde birinin gizli ajanlardan alındığını yazmaktadır[6]. Bu demektir ki, deniz kuvvetlerinin bir istihbarat teşkilâtı veya gizli ajanları yoktur ve anlaşılmaktadır ki, istihbarat işini kanunî kaynaklara dayamağı tercih etmektedir. Amerikan istihbaratında diğer bir yetkili olan ve harb esnasında Stratejik Hizmetler Dairesinin Başkanlığını yapan General William J. Donovan, Amerikan istihbaratının "açık kaynaklara" olan aynı temayülü belirterek, istihbaratın halkın düşündüğü gibi "esrarengiz, hatta meş'um bir şey olmadığını, fakat milyarlarca faktörün bir araya getirilmesi suretiyle bunlardan bir halita yapılması ve bu halitadan istidlâller çıkarılması," [7] demektedir.

---

[6] *Yüzbaşı Ellis M. Zacharias,* Amerika Deniz Kuvvetleri, *Gizli Görevler, Bir haber alma memurunun hikâyesi*(New York: G. P. Putman's Sons 1946)sayfa 117-18.

[7] Son zamanlarda yayınlanan raporlarda yapılan hesaplarla, Amerikan istihbarat ajanlarının bilgilerinin tahminen yüzde seksen veya doksanını umumi efkâra açık kaynaklardan ve ancak yüzde on veya yirmisinin gizli kaynaklardan elde edildiği tahmin edilmektedir.

Amerikan istihbaratının -casus şebekeleri ve yeraltı ajanlarının aksine olarak-, "açık kaynaklara" karşı olan temayülü, **Amerikan istihbarat** doktrininin çekirdeğini teşkil etmektedir. İstihbarat ajanlığına dökülen geniş ansiklopedik kayıtlardan, istihbarat memurları nasıl önemli gelişmeleri derleyebilmektedir? Amerikan istihbarat şeflerinden seçkin bir profesör ve büyük bir âlim, bu konu hakkında şunları söylemiştir:

"Dünya görünüşünde istihbarat ajanı nasıl kendisini hakikaten mutad olmayan hususu belirttiğine ikna edebilir? diye, yazmış ve haftada müşahede ettiği binlerce vakadan hakikaten önemi haiz milyonlarca olay cereyan ederken nasıl üç nokta üzerine parmağını koyabilir? cevap şudur: Konular üzerinde bilirkişi olan akıllı kimselerin hizmetlerini elde ediniz, **esrarlı iç güdülerin, millî önemi haiz faraziyeler çıkarmalarına dua ediniz".**

Rus istihbarat doktrininin noktai nazarına göre bu tarzda bir nüfuz, mistisizm ve metafizikten bir adım uzaklaşmış bir temayüldür. Ve eğer, araştırıcılar veya analizcilerin esrarengiz iç güdüleri doğru faraziyeleri meydana çıkarmazlarsa ne olur? Dünya politikası gibi geniş ve muğlâk olan hususlarda, sayısız faktörlerin bulunduğu, hiç bir şeyin müstakar olmadığı ve dünün düşmanlarının bugünün dostları olarak eski müttefiklerine karşı mücadele ederken, umumi olarak faraziyelere dayanmak ne derecede salimdir? Bir faraziye, bazen vicdanî olabilir, ancak bir hususta müstesna: Tamamen yanlış olduğu sonucuna varılabilir; yalnız, istihbarat memurları değil, en yüksek mertebedeki devlet adamları bile inkâr edilemez lojik faraziyelere dayandıkları takdirde bile, zamanla yanlış hareket ettikleri haller görülmüştür. Meselâ: 1940 - 1941 yılında Stalin, stratejisini Hitler'in Sovyetler Birliğine hücum etmiyeceği faraziyesine istinad ettirmişti. Stalin, hesaplarını oldukça sağlam esaslara bağlamıştı. Çünkü: İngiltere, Amerika ve Fransa ile muharebe ederken, kuvvetli bir Rusyaya karşı harb ilân etmek suretiyle iki harb cephesi açmak, Almanyanın menfaatına uygun olmayacaktı. Stalin, Hitlerin bunu anlayacağını zannetmişti. Fakat aksi oldu ve Stalinin mantık faraziyesi, Alman Luftwaffe bombalarının patlaması ile alev ve dumanla havaya uçtu. 1941 ilkbaharında Alman Genelkurmayı, zırhlı birliklerini Avrupada Rus hududlarına doğru yaymağa başladığı zaman, Almanyanın Rusyaya hücum edeceğine dair geniş şayialar çıktı ve Britanya istihbarat teşkilâtına durum muhakemesini vermesi bildirildi. Britanya Birleşik İstihbarat Komisyonu da, Hitlerin batıda muazzam düşmanları varken, buna bir de kuvvetli Sovyetler Birliğini ilâve edecek kadar akılsız olmadığını ve netice olarak Rusyaya taarruz etmiyeceği kanısı içinde idi. Bunun gibi bir

çok misaller vermek suretiyle, bilhassa harb ve sulh konularında hakikaten mantıkî, fakat sonunda yanlış olabilecek faraziye veya tahminlere dayanmanın ne kadar tehlikeli olduğu gösterilebilir.

Kendi kendisinin istihbarat başkanı ve dünyanın kana boyandığı bir devirde şahsen rol almayı isteyen Stalin, istihbarat şeflerine zaman zaman ve sık sık ihtarda bulunmak suretiyle faraziyelerden ve "bir çok meçhulları bulunan muadelelerden" kendilerini uzakta tutmalarını ve bunun yerine yabancı hükûmetlerin gizli mahzenlerinde saklanan rakamları ve bilgileri elde etmek üzere değerli istihbaratçılarını tazyik etmelerini istemiştir. Stalin, "bir istihbarat faraziyesi, üzerine bineceğiniz ve doğrudan doğruya kendinizi tuzağa düşüreceğiniz keyifli bir at sporudur" diyerek buna, "tehlikeli bilmece" adını vermiştir. İşte bu sebebledir ki 1932 yılında Stalin, istihbarat teşkilâtına emir vererek, yabancı memleketlere ait üç aylık incelemelerin, her ne kadar gizli kayıtlara dayanması ile beraber, indî mütalâalar ve gayrı varid faraziyelerle tefsir edildiklerinden dolayı, yollamamalarını istemiştir. Bu incelemeler aşağı yukarı, Amerikan istihbarat ajanlarının Millî Emniyet Konseyleri için hazırladıkları millî tahminlere benziyordu. Bunun üzerine NKVD, yalnız hükûmetlerden çalınan gizli dokümanları yüksek dereceli ecnebi elçilerle, genelkurmay subaylarının fevkalâde müstesna ve değerli habercilerinden gelen raporların özetlerini yolladı. İstihbarat teşkilâtı şefleri ile zaman zaman yapılan konferanslarda Stalin ekseriya "bana ne düşündüğünüzü söylemeyiniz, bana gerçek bilgi ve kaynak veriniz" diye müdahele ederdi. Bazen de kendi usullerine aykırı hareket ederek, istihbarat şeflerinden bir veya diğerinin kanaatlarını sorardı. Nitekim 1936 yılında Stalin ile Voroshilov, NKVD istihbarat şefleri ve Kızıl Ordu İstihbarat Dairesiyle yaptıkları böyle bir toplantıda Stalin, Askerî İstihbarat Başkan Muavini Artouzov'a şu suali sordu: "Almanya, İtalya ve Japonya bir tarafta; diğer tarafta Rusya, Fransa ve İngiltere olmak üzere meydana gelen iki koalisyon arasında bir harb çıkarsa, Polonya hangi tarafı tutacaktır?" Artouzov, duraklamadan cevap verdi: "Polonya her zaman Fransa ve İngiltere ile beraber olacaktır". Stalin birdenbire haykırdı: "Sen bir ahmaksın!" ve devam etti: "Eğer Polonya, Almanya ile bize karşı olmazsa, Alman zırhlı birliklerinin Sovyetler Birliğine doğru olan yolu üzerinde çiğnenecektir ve Polonya, bir fazla gün daha yaşamıyacaktır; halbuki eğer Polonya, Almanya ile birleşirse, eğer işler iyi giderse, genişlemeyi düşünebilir ve işler kötü giderse, yine de bir anlaşma için bir fırsat bulabilir". Artouzov, kehanetinin doğru çıktığını görmedi, 1937 yılındaki büyük temizlik hareketinde öldürüldü.

NKVD istihbarat teşkilâtı hiç bir zaman umumî efkâra açık malzemenin araştırılmasına veya etüdüne gitmemiş ve faaliyetini yüzde yüz olarak gizli kaynaklara ve yeraltı ajanlarına istinat ettirmemiştir [8]. Ordunun asıl istihbarat dairesi, kanunî kaynaklardan elde edilebilen malzemeyi etüt etmiş, fakat bu iş, yalnız askerî meselelerle ilgili olan hususlara inhisar etmiştir. Yabancı askerî ve ilmî dergilerle, deniz kuvvetleri el kitapları, askerî ders kitapları, topoğrafik araştırmalar ve dünyadaki askerî kuvvetler hakkında yayınlanan her şey! Bununla beraber, askerî istihbaratın sarfettiği gayretin yüzde sekseni gizli haber toplama şebekelerini kurmak ve işletmekle, muhtelif memleketlerin askerî kuvvetlerinin stratejik plânları ile durmuları hakkında gizli bilgi sağlanması üzerinde teksif edilmiştir.

Sovyet istihbarat ajanları başlıca gayretlerini ve kaynaklarını, açık kaynaklardan, dünya çapında geniş ansiklopedik bilgiler toplıyarak ele geçirilen bu muazzam fiziksel malzemenin derlenip analizini yapsalardı, atom ve hidrojen bombalarının sırlarını hiç bir zaman elde edemiyecekler yahut nükleer kuvvetle işleyen atom denizaltıların mavi plân nüshalarına sahip olamıyacaklar veya Amerika, Britanya ve diğer Avrupa devletlerinin ana dairelerine nüfuz edemiyeceklerdi. Mühim devlet sırları ve bilhassa kuvvetli düşmanların plânları ve niyetleri **kütüphane ve ansiklopedilerde bulunamaz**, fakat ancak muhafaza edildikleri kilitli ve kapalı yerlerde **bulunur.** İstihbarat teşkilâtının vazifesi, bu anahtarları elde ederek, sırları hükûmetlerin önlerine sürmek suretiyle, kendilerine karar vermelerinde lüzumlu olan bilgi ve istikameti sağlamaktır.

Kore harbinde bazı gelişmeleri önceden görmediğinden dolayı kusurlu görülen General Douglas Mac Arthur'a, 1951 yılında Senato Komisyonunda, neden Kuzey Kore akınının Amerikalıları sürprizle yakaladığı sorulduğunda, bir çok istihbarat şefi, generalin kastettiği mânayı kavrayabildiği klâsik bir cevap verdi, dedi ki: "Bunun gibi bir taarruzun vuku bulacağı yolunda evvelden kehanette bulunacak kimselerin veya teşekkülün mevcudiyetini mümkün görmüyorum. **Tesadüfî istihbarat usulleri hariç, hiç bir şey, hiç bir vasat veya usul yoktur. Düşmanın en yüksek mahfillerini ifşa edecek gibi bir bilgiyi alabilecek bir kimseyi bulabilmeniz istisna teşkil eder.** Bu bir sırla örtülüdür ki, siz daha fazlasını tahmin edemezsiniz [9]."

---

[8] Sovyetler Birliğinde umumi efkâra açık kaynaklar Yüksek İlim Akademisi, Üniversiteler, İlmî dergiler ve Dışişleri Bakanlığı ile Endüstri, Ticaret, Maliye ve İstatistik Bakanlıkları tarafından yapılır.

[9] *Zabıtlar* "Uzak doğuda askerî durum", askerî hizmetler ve yabancı münasebetler hakkında Senato Komisyonu, 82 inci Kongre, ilk toplantı, 5 Mayıs 1951, Kısım I, sayfa 240.

Böylece soruşturma ateşi altında kalan ve istihbaratta bir mütehassıs olmayan General Mac Arthur, üstadane fevkalâde mantığı ile, haber alma probleminin tam sinir sistemine basan bir fikri ortaya koydu: "Bu türlü haberleri elde edebilecek hiç bir şey, hiç bir vasat veya usul, yoktur". Arızî espiyonaj usulleri... Bu da bizi, geriye, Sovyet istihbarat doktrininin tam anlamına getirmektedir.

II. SOVYET İSTİHBARAT TEŞKİLÂTININ HEDEFLERİ

İstihbarat işlerinde Sovyet Hükûmetinin dışarıda faaliyet gösteren iki ayrı teşkilâtı vardır: Bunlar, **Devlet Emniyet Komitesi** (KGB) ile **Sovyet Savunma Bakanlığının İstihbarat Dairesi** (GRU)'dur. Askerî Kuvvetler İstihbarat Dairesi yalnız askerî istihbarat ile görevli olmasına mukabil, Devlet Emniyet Komitesi (KGB), bilfiil olmak üzere askerî istihbarat dahil, en aşağı sekiz istihbarat yolu ve bunlarla ilgili sahalarda çalışmaktadır.

Bu sekiz yoldan ilki en mühim olanıdır ve **Siyasî İstihbarat** adı ile anılmaktadır. Bu şubenin gayesi; Sovyet Hükûmetine ,kapitalist memleketlerin hükûmetleri arasında geçen gizli anlaşmaları devamlı olarak takibetmek ve hükûmetlerin her birinin Sovyetler Birliğine karşı takınacakları hakiki niyetlerini bildirmektir. Sovyet isthbarat teşkilâtının vazifesi bu bilgileri, bir takım kulak fısıltılarına dayanan masallar, realizasyon veya spekülasyonlardan değil de yabancı hükûmetlerin gizli komisyonlarında bulunan birinci derecedeki kaynaklardan almaktır. Bu suretle Kremlin'e sağlam esaslara dayanan **ön bilgiler** verilerek, güdeceği politikanın plânları formüle edilmiş olur.

Siyasî istihbaratın başlıca kaynakları; elçiler (dahil) diplomatlar, Dışişleri Bakanlıklarının şifre kâtipleri, sekreterleri, yüksek kademedeki memurları, kabine üyelerinin hususî sekreterleri ve politika ihtirasında malî yardım ve sol kanadın teşvikini arayan muhteris politikacılarla parlâmento üyeleridir. Sovyet istihbarat görevlisi, yabancı yüksek memurların okul çağlarından itibaren karakterleri, zayıf noktaları, düşkünlükleri, hususî hayatları ve arkadaşlıkları hakkında yakinen bilgiler toplarlar. Bütün bunlar, bu kimsenin zayıf taraflarını bulabilmek için analize tabi tutulur ve kendisine münasip kimse tarafından nüfuz edebilmek üzere hazırlıklar yapılır. Meselâ; bu kimse, o zatın sınıf arkadaşı veya bir akrabası olabilir.

Bir çok hallerde bu tarzda iyi hazırlık yapılmış yaklaşmalar, bedelini ödemiştir. Bazı politikacılar, Sovyetler Birliğinin, memleketlerinde politika şanslarının tutunmasında gizli manivelâlarını kullanmak vaadları ile

Sovyet şebekesinin tuzağına takılmışlardır. Bu vaadları ekseriya; Rusyaya karşı iyi niyeti arttırmak gayesiyle, fakat haddizatında bir nevi rüşvet şeklinde "mükâfatlar" takibeder. Bazı yüksek memurlar, doğrudan doğruya yapılan para tekliflerine karşı mağlûp olmuşlar, bazıları ise bilhassa gençliklerinde ihtiyatkâr ve idealist çevrelerden gelenler, insanî sebeblerle Sovyetler Birliğine yardım etmeleri icabettiğini ve bir dünya harbini önlemek için faşizmin durdurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yabancı diplomatlardan homoseksüel olanlardan faydalanmak suretiyle, Sovyet istihbarat memurları tarafından oldukça başarılar sağlanmıştır. Homoseksüellerin en büyük kesafetinin batılı memleketlerin diplomatik hizmetlerinde çalışanlar arasında bulunabileceği bir sır olmaktan çıkmıştır. Sovyet istihbarat görevlileri bu gibi kararsız düşkünleri oldukça iyi bir şekilde kullanmışlardır. Rus istihbarat teşkilâtı için çalışmayı kabul eden homoseksüeller, diplomatik heyetlerde bulunan diğer homoseksüellerle buluşmaya ikna ediliyorlardı ki şayanıhayret derecede başarılı bir strateji olmuştur bu! Hattâ öyle haller olmuştur ki, bu tarzda temasa geçenlerden bazıları işbirliğinde bulunmayı red etmelerine rağmen, münasebete geçeni yetkili makamlara ihbar etmemişlerdir.

Ekseriya bir şifre memurunun veya bir sekreterin Sovyet ağına bir diplomat veya devlet adamından daha kolay düşürülebileceği düşünülmektedir. Bu noktainazar belki kâfi derecede makul görülür; nitekim, mühim bir devlet makamında bulunan bir kimse, hiyanete sapmayacak yolu daha iyi bilebilir ve yakalanırsa pek çok şeyler kaybedebilir. Bununla beraber Sovyet istihbarat teşkilâtının edindiği tecrübeye bakılırsa, bu kanaat bir çok hallerde doğru çıkmamıştır. Namus ve sadakat, basit ve mütevazı kimselerde, yüksek mevkilerde olanlardakinden ekseriya daha sağlam olmaktadır. Polis memuru iken rüşvet alan bir kimse, polis şefi olduğu zaman namuslu olamaz. Yegâne şey, rüşvetin miktarında vukua gelecek değişikliktedir. Kötü irade noksanlığı ve karakter zafiyetiyle malûl bir kimse, mevkii nekadar yükselirse yükselsin, bu illetlerden kendini kurtaramaz.

Sovyet istihbarat şeflerinin ekseriyetle fikirleri odur ki; bir Dışişleri Bakanlığı dairelerinden birisinde çalışan hususi sekreterler bilgi kaynağı bakamından, bir büyük elçiden daha değerlidirler; çünkü iyi yerleştirilmiş bir sekreter daha geniş mahiyette dokümanter kayıtlar sağlayabilir ve bu kayıtlar, o yabancı memleketin, bir çok memlekete karşı takibetmekte olduğu politikalara da şamil olabilir. Bununla beraber bir büyük elçi, daha büyük bir mükâfat olarak mütalâa edilebilir; yalnız bilgi kaynağı olarak değil, aynı zamanda Rusya Dışişleri Bakanlığı

için kompetan bir müşavir olarak, bazı vakalarda muayyen bir dereceye kadar, Kremlin tarafından arzulanan yolda hükûmetin yabancı politikasına tesir edecek bir ajan gibi faydalanılır.

Sovyet istihbarat faaliyetlerinin ikinci bölümü Askerî İstihbarattır. Bunun vazifesi; Batılı ve Doğulu memleketlerin askerî kuvvetleri hakkında bilgi toplamak; ordularının, deniz ve hava kuvvetlerinin kemmiyet ve keyfiyet bakımından durumları makineleşme, hareket kabiliyeti, ateş gücü, teknik ilerleme ve modernleşme dereceleri, silâhlanma endüstrilerinin istihsâl kapasiteleri ile büyük kuvvetlerin seferberlik plânları hakkında bilgiler toplamaktır.

Sovyet istihbarat görevlileri, ufukta görülen silâhlanma sahasında meydana getirilen her yeni keşfi kıskanç gözlerle takibeder ve bunları daha plânlama masasında veya teknik resim halinde iken çalmaya gayret ederek Sovyet kâşifleri ve mühendislerinin önlerine serip, daha evvel bulunmasına çalışırlar. Nükleer ve roket çağının başlaması üs, strateji ve asıl harb nosyonunu değiştirmiştir. Sovyet istihbarat görevlileri, bütün gayretlerini önder vaziyetinde olan Batılı memleketlerde bu kat'î tesirli silâhlar sahasında, batı dünyasının vurucu veya misilleyici taarruzlarına karşı tedbirleri alabilmek için gayret sarf etmektedirler.

Sovyet Ordusunun İstihbarat Başkanlığının aksine olarak, KGB Başkanlığı umumî efkâra ,açık bilgilere müracaat etmez. Yabancı radyo yayınlarındaki bilgileri süzgeçten geçirerek, bunlardan elek üzerinde kalanlara da ilgi göstermez. KGB Başkanlığı yabancı hükûmetlerin askerî sırlarını, bu memleketlerin Genelkurmaylarındaki dosyalarından, Millî Savunma Bakanlıklarının gizli raporlarından ve askerî araştırma lâboratuvarları ile yeraltı kaynaklarından toplar. KGB Başkanlığı bu bilgileri çok güç toplar; fakat bir defa bunlara mâlik olunca, ne kadar tamam olmasa dahi Başkanlık bilir ki, elde edilen kayıtlarda hakikat payları vardır ve Sovyet politikaları emniyetle sonuçları ve kararlarını bunlara istinat ettirebilirler.

Burada şu hususun kaydedilmesi lâzımdır: Her ne kadar Sovyet Ordusunun İstihbarat Başkanlığı, Batılı istihbarat teşkilâtının yaptıkları kâğıt araştırmacılığı ve bir çok matbu malzemeyi gözden geçirme işlerinin benzerini yaparsa da, asıl gayretini KGB Başkanlığı tarafından tatbik edildiği tarzlarda, gizli kapaklı vasıtalarla yeraltı kaynaklarından elde edilecek istihbarat üzerinde sarfederler.

KGB Başkanlığı; her şubesine harb zamanındaki başlıca vazifelerinin askerî istihbarat olduğu hususunu bildirir.

İlgili memleketlerde ikamet eden yeraltı görevlilerinin (yabancı memleketlerdeki istihbarat teşkilâtı, o memlekette oturan yöneticiler tarafından sevk ve idare edilir), yabancı memleketlerde başlıca vazifesi, Sovyet

Hükûmetine telsiz ve diğer vasıtalarla düşmanın harb plânları, kıt'a yığınak ve hareketleri, kullanılmamış olan ihtiyatları, insan ve malzeme cinsinden miktarı, Sovyetler Birliği müttefiklerinin hava kuvvetleri tarafından düşmana verdirilen zararın şumulü hakkında bilgi verirler. Diplomatik istihbarat görevlileri, habercilerini bilhassa düşman koalisyonunu meydana getiren hükûmetler arasındaki münasebetleri ve bilhassa aralarındaki ihtilâflar üzerinde durulmak suretiyle bilgi almağa teksif ederler. Yabancı memleketlerde oturan Sovyet yöneticileri aynı zamanla Rusya'nın muharebe esnasındaki müttefiklerinin keskin bir göz hapsinde bulundururlar ve bir Rus müttefikinin sulha yanaşmak veya düşmanla ayrı bir sulh yapmak temayülünde olduğuna dair bir işaret alınca, derhal Sovyet Hükûmetini haberdar ederler. İkinci Dünya Harbinde hatırlanacağı gibi Britanya temsilcilerinin Franco İspanyasında, Hitlerin hususi surette vazifelendirilmiş memurları ile buluşacakları haberi Kremlinde bir alârm yarattı. Harbin en kötü günlerinde Rus müdafaalarının parçalanmakta olduğu ve Batılı müttefiklerin ikinci bir cephe açmakta yavaş hareket ettikleri zaman, Stalin'in memleketin geri kalan kısmını kurtarabilmek için Almanya ile ayrı bir sulh yapması düşüncesi Batılı liderleri sinirlendirmişti.

Muharebe esnasında yabancı ülkelerdeki bütün Sovyet yöneticilerinin (KGB ve askerî) başlıca vazifesi; hükûmete, düşmanın büyük stratejisi, imkân ve kabiliyetleri ile hassas tarafları hakkında Sovyet Yüksek Komutasına, plânlarını ve stratejisini kurabilmeleri için lüzumlu bilcümle bilgileri devamlı surette yollamaktır. Günü gününe taktik veya muharebe istihbarat işleri, Alay ve daha büyük olan bütün Ordu birliklerine bağlanan KGB Özel şubesi (OSOBY Otdel) ve Sovyet Silâhlı Kuvvetleri İstihbarat Teşkilâtı tarafından tedvir edilir. Bunların vazifeleri, komutanlıkları altında bulunan birliklerin muharebe edeceği düşman kuvvetlerinin muharip kuvveti, durumu ve genişliği hakkında Sovyet Komutanına gerekli bilgileri vermektir. Askerî istihbaratın standart kaynakları ise KGB Dairesinin gerilla birlikleri tarafından düşman karargâhından elde edilen bilgiler, karadan ve havadan alınan keşif fotoğrafları, soruşturulan esirler ve mültecilerle, mülteci gibi görünen ajanlar tarafından elde edilen bilgilerdir.

Sovyet istihbarat teşkilâtının üçüncü bölümü ekonomik istihbarattır. Mevcut noktai nazarın hilâfına olarak ekonomik istihbarat yabancı memleketlerin ekonomisini pek fazla etüt etmez. Bunun yerine Sovyet ihracat ve ithalâtının devlet murakabesini yapar. Sovyetler Birliğinin dış ticaretini düyna kartellerinin tazyikleri ve suiistimallerinden ve diğer kapitalist ve tekelci organizasyonlardan korur. Bu suretle meselâ, 1930 yılında ekonomik istihbarat, dünyanın en büyük elektrik müesseselerinin sözle

yapılan bir anlaşma ile, Sovyet Rusya ile yapılacak muamelelerde birbirleriyle rekabete girişmiyeceklerine ve halen mer'i dünya fiatlarının üstünde yüzde yetmişbeş nisbetine kadar üstün bir fiatla Rusyaya satışda bulunacakları hususunu meydana çıkarmıştır. General Electric Kumpanyası Genel Müdür Muavininin Almanyada AEG firmasının Başkanı Mr. Bleiman ile Swiss Brown Bovery Kumpanyasının Başkanına yazdığı bir mektupda, bilhassa Sovyetler Birliği için hazırlanmış listelerde fiatların mutad piyasa fiatlarının yüzde 60 ilâ yüzde 75 üstünde kaydedilmiş bir fiat listesinin eklenmiş olduğu yazıyı gördüm. General Electric Kumpanyası kendisini aşırı derecede yüksek fiatlar verilmesinden dolayı haklı çıkarmayı düşünerek mektubunda Rusya kredisinin dünyada "pek iyi" durumda bulunmadığını ifade etmektedir. Bu anlaşma en nihayet Sovyet Hükûmeti tarafından iptal edilmiştir; fakat Sovyet ticaretine on milyonlarca dolar gibi muazzam bir zararı mucip olmuştur.

Sovyet istihbarat teşkilâtının dördüncü bölümü Yanlış Bilgiler Şubesidir. Sovyet Hükûmeti yalnız yabancı hükûmetlerin politikaları ve yakında vukuu muhtemel hareketleri ile ilgilenmez, aynı zamanda yabancı memleketlerin hükûmetlerine kendi durumları ile maksatları hakkında yanıltıcı haberler vermek suretiyle yalnış yollara sevkederler. Fakat yabancı memleketlerde bulunan gizli bilgilerin elde edilmesinde istihbarat memuruna, memleketi için çalacağı şeylerin değerlerinin tâyininde geniş serbestiyet tanımaktadır. Bundan da maksat; dış dünyanın, Sovyetler Birliğinin, münferit istihbarat memurunun yahut Sovyet istihbarat teşkilâtının ihtiyarına bırakılamıyacağı hususunda yalnış bilgiye sevketmektir. Hangi bilgilerin muayyen yabancı bir memleketin kulağının dibinde çıkarılması meselesi, en yüksek Sovyet politikacılarının takibetmekte oldukları bazı muayyen maksatlara tabi olmalıdır. Yalnış bilgi vermek, yalan söylemek maksadı ile uydurma söz söylemek değildir. Bundan maksat; diğer bir memleketi kurnazca usuller kullanmak suretiyle Kremlin'in yapmak istediği şeyleri yaptırmak yahut yabancı bir hükûmeti, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğine karşı, bir imtiyaz verilmesinde veya hareketsiz hale getirilmesinde korkutmak veya blöf yapmaktır. Binaenaleyh, yanlış bilgi verme sahasında Sovyet istihbaratı, hükûmetin, yalnış bilginin mahiyeti ve ne tarzda ortaya vaz edileceği hususunda kesin ve belli bir talimatı olmadan hareket edemez.

Meselâ; 1930 yılında Sovyet Hükûmeti, tehdit edici şekilde büyümekte olan Hitler Almanyasına karşı, karşılıklı bir müdafaa için Fransa ile sulh yapma teşebbüsünde bulunduğu zaman, Sovyet istihbarat görevlilerine, Fransız Genelkurmayının (Sovyet parmağı olduğunu göstermeksizin) kanallarına, Almanyanın 1936 yılından itibaren Ren mıntakasını

işgal etmeye başlayacağı ve 18 ay zarfında Fransaya akın edeceğini gösteren bir Alman Ordu raporundan bir kaç sayfa konulması hususu bildirilmişti. Aynı zamanda Sovyet istihbarat teşkilâtı ;hükûmetin talimatı dahilinde, Britanya gizli kanallarına (iki taraflı çalışan bir Alman ajanı vâsıtası ile), Almanyanın uçak imaline ait bazı şişirilmiş rakamları havi bulunan bazı evrakı koymak suretiyle İngilterenin huzurunu kaçırmıştı. Bu olay, Britanya Hükûmetinin en yüksek konseylerinde oldukça bir karışıklık meydana getirdi. Alman vesikalarının böylesine aşikâr bir surette ve büyük bir mâharetle fotokopilerini almak KGB istihbarat Başkanlığının vazifesi idi. Öyle ki, yetişmiş, tecrübeli askerî uzmanlar bile bunları hakiki vesikalar gibi izlediler.

İspanya İç Harb esnasında, General Franco kuvvetlerine karşı bir tank alayının savaştığı ve Rus pilotlarının uçtukları en yeni Sovyet savaş uçakları ile (1 - 15 - 1 - 16) orta derecedeki bombardıman uçakları (CB) Alman hava üsleri üzerinde uçarken, yanlış haber verme masasına, Alman askerî istihbarat teşkilâtı kanallarına, İspanyada savaşan Sovyet uçaklarının en son model uçaklar olmadığı ve Rusya'daki askerî üslerinde, binlerce daha yenilerinin bulunduğu, ikinci ve üçüncü neslin çok daha sür'atli ve daha yüksek uçuşlar yapacak uçaklara sahip olacaklarına dair bilgiler koymaları hususu bildirilmişti. Halbuki bu doğru değildi. Rusya, İspanya'ya elindeki en yeni uçakları vermişti (ama bunların mikdarı kâfi değildi). Bu bunaltıcı haber, Alman Yüksek Komutasını çok ilgilendirdi. Çünkü; 1937 Ağustosunda iki Sovyet (1 - 16) savaş uçağı, Madrid hattı gerisindeki düşman arazisine yanlışlıkla indiği zaman, bunları muayene ve kontroldan sonra, Alman eksperleri hayran olmuşlardı; nitekim, bu uçaklar bâzı hususlarda Alman savaş uçaklarından üstündü. Bunu müteakip, Rusların daha iyi ve daha modern modellerde uçaklar imal etmekte oldukları haberi Almanları düşünceye sevketti. Pek tabii Stalin, Hitler'e, Sovyetler Birliğinin, düşündüğünden daha kuvvetli ve daha iyi silâhlanmış olduğunu ve Almanyanın Rusyaya muarız olacağı yerde ortak olmasının daha akıllı bir iş olacağı hissini vermek istiyordu.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtının Beşinci Şubesi Yabancı Memleketlerin Emniyet Ajanları ile İstihbarat Teşkilâtına sızma Şubesidir. Bu faaliyette, Sovyet İstihbarat memurlarının müstesna bir meydan okumaları ve kendileri için garip bir teshir vardır. Her en kadar yabancı istihbarat memurlarını profesyonel olarak görürlerse de (kendilerini, partinin tehlikeli vazifelerini deruhte eden devrimcileri olarak görürler), birbirlerine karşı bir benzerlik his ederler. Ânide karşılaştıkları yabancı istihbarat ajanına karşı tıpkı iki düşman pilitunun geniş semalarda birbirleriyle karşılaştıkları zaman his ettikleri heyecan ve tecessüse kapılırlar. Sovyet İstihbarat

memurlarının yabancı meslektaşlarına karşı umumî olarak takındığı tavır düşmancadır; fakat yabancı istihbarat memuru Rusya için bir haberci olunca bu tavır samimî bir arkadaşlık havasına bürünür.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtının ,yabancı istihbarat teşkilâtlarına sızmak suretiyle güttükleri başlıca gayeler şunlardır:

Emniyet ajanları ile ilgili olarak:

— Yabancı memleketin emniyet ajanlarının, o memleket topraklarında Sovyet faaliyetleri hakkında neler bildiğini meydana çıkarmak;

— Bu ajanların kendi mukabil ajanlarını Sovyet teşkilâtına yerleştirip yerleştirmedikleri veya o memlekette oturan yöneticilerle ilgili kimseler yetiştirip yetiştirmediği;

— Emniyet ajanlarının Sovyet istihbarat teşkilâtındaki bazı kimseleri yakalamayı kararlaştırıp kararlaştırmadığını zamanında öğrenmek;

— Sovyet yöneticilerinin ilgilendiği kimseleri kontrol maksadı ile yabancı emniyet ajanlarının imkânlarını kullanmak;

Yabancı istihbarat teşkilâtı ile ilgili olarak aşağıdaki hussuların bulunması mühimdir:

— Yabancı istihbarat ajanının Sovyet Rusya topraklarında bir casus şebekesi meydana getirmekte muvaffak olup olmadığı;

— Rusyada, memleketi yabancı istihbarat teşkilâtına ihbarda bulunan casuslar kimlerdir?

— Rusyadan yabancı istihbarat ajanlarına intikal eden gizli haberler nelerdir?

— Rusyadaki gizli şebeke ile dışarıdaki yabancı istihbarat teşkilâtları arasında irtibat hatları nelerdir (diplomatik çanta, turist, verici radyo v.s.).

Bazı Batılı memleketlerde istihbarat görevlileri, Savunma ve Dışişleri dahil, diğer hükûmet dairelerinin mahrem evrakına hulûl ederek faydalanır. İstihbarat görevlileri bu mahrem malzemeye sızmalarını şu sebeblerle haklı göstermek isterler: (a) dışardaki kendi gizli kaynaklarından elde ettikleri bilgiyi değerlendirmekte faydalı olduğu; (b) Savunma ve Dışişleri dairelerindeki malzemenin gizli kaynaklardan elde ettikleri bilgilerle birlikte analizi suretiyle, diğer memleketlerin topyekûn kuvvetleri ile kabiliyetleri ve niyetlerinin daha iyi tahminlerinin yapılmasına yardım eder.

Bu tarzda yapılan bir anlaşmanın fayda veya mahzurları ne olursa olsun, NKVD Dışişleri Başkanlığı, bir yerde muhtelif hükûmet dairelerinden gizli vesikaların bol bol kolaylıkla alınmasından derhal faydalanmakta ve dışardaki yöneticilerine talimat vererek yabancı istihbarat görevlilerinden yalnız kendilerinin bilgiler almaları ile yetinmemeleri aynı zamanda ordu raporları, deniz ve hava ataşeleri ile elçiler tarafından temin edilecek politik analizler ve tahminlerden de istifade etmelerine gayret göstermeleri tebliğ edilmiştir.

Sovyet istihbarat memurları aynı zamanda yabancı memleketlerin istihbarat ajanlarına nüfuz etmeyi diğer bir sebepden de isterler. Her ne kadar kapitalist memleketlerin istihbarat teşkilâtları arasında rekabet ve şahsî kıskançlık yüzünden her zaman muntazam bir çalışma yoksa da, Sovyet espionajı ve tahribatına karşı yapılan mücadelede az çok birbirleriyle işbirliği yapmayı tercih ederler. Bazıları konu üzerinde haberleşirler ve Sovyet ajanları veya ajan olması şüpheli olan kimselerin resimlerini birbirlerine yollarlar. Yabancı istihbarat ajanları arasında cereyan eden bu haberleşmenin elde edilmesi Sovyet istihbarat teşkilâtına faydalı olur ve Rusyanın istihbarat faaliyetleri hakkında neler bilindiğini ortaya koyar. Açıklanma veya yakalanma tehlikesi beliren Sovyet istihbarat ajanlarından bazıları hakkında bir takım ip ucları elde edilir.

Bununla beraber şu husus da belirtilmelidir ki, yabancı istihbarat teşkilâtlarından elde edilen gizli bilgiler pek ender olarak Sovyet istihbarat teşkilâtını alârma sokmuştur. Bu bilgilerin çoğu tarihi geçmiş, yetersiz olduğu gibi, usulen de Sovyet silâhlı kuvvetlerinin kuvvetini küçümsemekte idi. Sovyet espionaj faaliyetleri hakkında yabancı istihbarat teşkilâtlarının raporları, ön cephesinden daha fazla arka cephesinden alınmakta ve ekseriya prensipsiz, mübalağalı ve hatalı fantazilerden ibaret bilgilere yer verilmektedir. Mamafih, yabancı istihbarat teşkilâtları tarafından Rusya hakkında toplanan bilgilerin çoğunun değersiz olduğu anlaşılırsa bunun Sovyet istihbarat teşkilâtınca bilinmesi de faydalı olmaktadır.

Kriz zamanında, bir hükûmetin politikacılarının doğru bir dış politika takip edebilmeleri için başlıca iki şart vardır: Bunlardan birisi, kendi memleketinin hakikî kuvveti hakkında bilgileri olmalıdır. Diğeri ise, güçlü düşmanının kuvvetini bilmelidir. Fakat, bunlara bir üçüncü şart daha ilâve edilmelidir: Bir hükûmet, aynı zamanda kendi memleketinin, hasmının gözüne akseden **tasvirini** de bilmelidir. Bu çok mühimdir. Nitekim, bu tasvir tahrif edilmiş olsa dahi, **hasım buna göre hareket edecektir.**

Yabancı memleketlerin istihbarat teşkilâtlarına nüfuz etmek suretiyle Sovyet istihbarat teşkilâtı, muhtelif memleketlerin; Sovyetler Birliğinin askerî kuvveti, noksanlıkları ve kabiliyetlerini nasıl değerlendirdiklerini öğrenebilmekte ve Sovyet politikacılarına bildirmektedirler. Ancak bunu mütaakıpdır ki Sovyet politikacılarının vazifesi; Rusyanın zorlu düşmanlarının, Sovyetler Birliğinin, bir dünya kuvveti olarak edindikleri bilgilerin kusurlu tarafları olduğu hususu ortaya çıktığı zaman ne gibi hatalar yapacaklarını bulmak, vazifeleri olacaktır.

Yabancı bir istihbarat teşkilâtının, diğer hükûmet dairelerine nüfuzu, bilgi almaktan çok daha tehlikeli bir operasyondur. Çünkü, yabancı bir istihbarat teşkilâtının görevlileri bu gibi hususlardan haberdar olacaklarından, Sovyet ajanını yalnış bir yola sevkedebilecekleri gibi, geriye dönmesine meydan vermeden de yakalayabilirler. Bunun içindir ki, KGB Dışişleri Başkanlığı, yabancı memleketlerde oturmakta olan adamlarına acele etmemelerini ve yabancı bir istihbarat ajanı yetiştirmeye geçmeden önce bu kimsenin bir arkadaşı veya akrabası vasıtası ile nüfuz etmeye ve bu arkadaşın ortada bir mutavassıt tarzında kullanılmasını tavsiye etmektedir. Yabancı memleketlerde oturan Sovyet ajanlarına böyle bir kimsenin yetiştirilmesinde takibedecekleri hususlar bildirilirken, bu meyanda, bu kimsenin yabancı bir memleket toprağına yakın bir bölgede bulunmasına ve Rusyaya hayatî değeri haiz bilgileri vermek suretiyle samimiyetini ve bağlılığını isbat ettikten sonra kendisi ile yapılacak buluşmaların kendi memleketinin dışındaki bir bölgede yapılmasını tavsiye ederler. Bununla beraber bir tuzağa düşmeden, yabancı bir istihbarat teşkilâtına korkusuzca nüfuz edebilmenin en salim yolu, o teşkilâtta tamamen güvenilebilecek bir kimse yetiştirmektir. Böylece meselâ, yabancı hükûmetin diğer bir dairesinde iyi bir durumda bulunan ve evvelce eski bir güvenilir haberci olan bir kimse bulunmak suretiyle istihbarat teşkilâtı ile çalışmaya ikna edilebilir. Bazen kendisinin, ilk önce, cemiyet hayatında mevki sahibi bulunan istihbarat teşkilâtında daha yüksek kademede bulunan bir görevli ile tanışmasına lüzum hasıl olabilir ve böylece bu kimsenin böyle bir vazifeye atanmasına yol açılır. Yabancı memleketlerde oturan ajalar tarafından yabancı memleketteki istihbarat teşkilâtına yerleştirilen gizli ajanlar yalnız bilgiler almaları için kullanılmazlar, aynı zamanda Sovyetler Birliği veya diğer memleketler hakkında sokulacak yanlış bilgilerin sokulmasına da bir kanal vazifesini görürler.

Burada şu hususun belirtilmesi gerekir. Bu husus da, dünya kuvvetlerinden hiç birisinin istihbarat ve emniyet teşkilâtı, Sovyet ajanlarının nüfuzundan kaçmamışdır. Ünlü Amerikan gizli istihbarat teşkilâtının eski Başkanı General Walter Bedell Smith, bu sahada Sovyet istihbarat teş-

kilâtının başarısından haberdardı ve 1953 Eylülünde endişelerini şöylece ifade etmiştir: "Kanaatımca, Komünistler o kadar usta ve mahirdirler ki, hükûmetin hemen hemen bütün emniyet teşkilâtlarına nüfuz etmişlerdir".

Sovyet istihbarat teşkilâtının altıncı şubesi ise, Yabancı Memleketlerin Kararlarına Tesir Etme Şubesidir. Bu şubenin görevi, yabancı memleketlerin parlâmento veya konseylerinde bulunan mühim mevkilerdeki gizli ajanlar vasıtasiyle yabancı memleketlerin kararlarına tesir etmektir. Son yirmi yılın tarihinde yüksek mevkilerde bulunan gizli Sovyet ajanlarının, politikacıların, Sovyetler Birliği lehine politika yapmalarını sağladıklarına dair misaller vardır. Bu gizli ajanların bazıları, batılı memleketlerin dışişlerinde tâlî vazifelerle başlamışlar ve cemiyet hayatında mühim mevkilerde bulunan ailelerinin yardımları ile hükûmetin yüksek mevkilerine ulaşmışlardır. Diğerleri ise, esasen olgunlaşmış devlet adamları ve politikacılar olup, para ve diğer şartlarla ikna edilmiş kimselerdir. Nitekim, Mussolini kabinesinde mühim bir yeri olan ve Faşist Büyük Konseyinde üye bulunan birisi para teklifine dayanamamış ve Sovyet Rusya ile işbirliği yapmağa razı olmuştur.

Orta Avrupa memleketlerinden birisinde parlâmentoda tanınmış, fakat Sovyetler Birliğinin dostu olarak bilinen bir kimse, Sovyet elçisi ile gizli olarak buluşmakta ve Sovyet Rusyanın menfaatını ilgilendiren bazı hususlarda takibedilecek durum hakkında talimat almıştır. Diğer bir Avrupa memleketinde bir millî gizli emniyet müfettişi Sovyet hamercisi olduktan sonra yerli Sovyet ajanına: (Kabinede mühim bir rolü olan bir üyenin büyük bir esrar şebekesi ile ortak olduğunu ve bu kaçakçılarla birlikte başkentin merkezinde, Cumhurreisinin ikametgâhının bir blok ötesinde "lüks" bir genel ev işlettikleri hakkında) polisin elinde teyid edici vesikalar bulunduğunu söyledi. Kabine üyesi olan bu bakanın, hükûmet konseylerinde olsun, yeraltı teşkilâtında olsun çok kuvvetli bulunmasından dolayı, gizli polis teşkilâtı başkanının kendisini ele vermekten korktuğunu, sözlerine ilâve etti. Moskova bu ajana, bu husustaki suçlandırıcı vesikaların hepsinin çalınmasını emretti. Bunu müteakip, Sovyet elçiliğinde bu bakana, bizzat Sovyet elçisi "dostâne bir tavırla", bu evrakın fotokopilerini gösterdi. Bu elçi, OGPU, yani Sovyet istihbarat teşkilâtının eski başkanlarından başka birisi değildi. Elçinin bu tarzda dostça hareketi pek tabii, Sovyet istihbarat teşkilâtı ile yüksek mevkideki bakanın vazifesi, yalnız haber vermekten ibaret kalmadı; aynı zamanda, Sovyet Dışişleri Komiserliği tarafından işaret edilen istikamette politikasına da müessir oldu.

KGB istihbarat teşkilâtının altıncı şubesine iki diğer faaliyet daha dahildir. Birisi, Sovyet Dışişleri Dairesiyle diğer hükûmetler arasında ileride yapılacak milletlerarası önemli konular hakkındaki anlaşmalara zemin hazırlamaktır. Bu da ekseriya, Sovyet istihbarat ajanları tarafından araştırıcı mahiyette mutavassıtlarla yahut doğrudan doğruya konuşmalar yapılarak yöneltilir. Bu tarzdaki araştırıcı konuşmalara Kremlinin, bunlar hakkındaki her hangi bir bilgiyi red etmekte kendisini serbest his ettiği zaman baş vurulmaktadır. Romanya ile diplomatik münasebetlerin kurulması hakkında gizli bir anlaşma yapan Ostrovsky adında bir Rus istihbarat memuru, o memlekete ilk Rus elçisi olarak gönderilmiştir.

İstihbarat faaliyetinin aynı yolda yürüttüğü diğer fonksiyonu da yabancı bir memlekette muarız politik liderleri el altından kandırmak suretiyle hükûmeti ele almak üzere bir hükûmet darbesi meydana getirmeye kandırmaktır. Bu gibi hallerde Sovyet Hükûmeti, şayet bu şekildeki bir hükûmet darbesinin yapılacağı hükûmet toprakları Sovyetler Birliğinin arazisine bitişik olduğu takdirde, askerî yardım da vadedilmekte idi. Nitekim 1937 yılında, Fransız-İtalyan sınırında Menton'da oturan, Romanyanın eski Dışişleri Bakanlarından Titulesco ile temasa geçerek, Başvekil Maniu'nun muhalif rejimini bertaraf etmeğe teşvik etmek üzere KGB istihbarat başkanlarından birisi görevlendirilmişti. Stalin de; Titulesco'nun iktidarı eline geçirdiği ve Sovyetler Birliği ile yapılacak karşılıklı yardım anlaşmasının imzalanmasına söz verdiği takdirde, askerî ve malî yardımda bulunmağı teklif etti.

Sovyet istihbarat teşkilâtının yedinci şubesi, endüstri konularında istihbarat şubesidir. Her ne kadar bu sahadaki istihbarat asırlardanberi bilinmekte ise de bu usul, yeni bir usuldür ve ilk defa 1929 yılında Sovyetler tarafından tatbik edilmiştir. Bunun gayesi, ileri Avrupa memleketleri ile Amerikada meydana getirilen yeni keşifler, gizli teknik hususlar gibi imalât sırlarını çalmak suretiyle Sovyetler Birliğinin endüstrileşmesine yardım etmektir. Bu vazife ile görevlendirilmiş bulunan Sovyet istihbarat teşkilâtı, dünyanın belli başlı endüstri memleketlerinde bulunan fabrika, tesis veya laboratuvarlarında çalışan mühendis, âlim ve kâşiflerini şebekelerine almağa başladılar. Beş yıllık plânlarını yürütmeye gayret eden Sovyetler, endüstri kumpanyalarına muazzam miktarlarda makineler, bazan bütün bir fabrika veya fabrikalar alacak çapta tekliflerde bulundular. Aynı zamanda bu kumpanyalarla, patentlerinin mübayaasını ve imalât hususundaki önemli bilgilerin alınması hakkında anlaşmalar yapıldı. Bunların bir kısmı satın alındı ve yabancı mühendisler, yeni metodların tatbikatında Rusları eğitime tabi tutmak ve öğretmek için Rusyaya gelmeye başladılar.

Fakat ekseriya yabancı müesseseler tarafından "teknik yardım" adı altında talebedilen fiatlar çok yüksekti. Bu miktar çok defa milyonlarca doları aşıyordu. Bunun üzerine Sovyet Hükûmeti, NKVD Dışişleri Dairesinden, Batılı kumpanyalardan gizli sırların çalınmasını istedi. NKVD Dışişleri Dairesi bu isteği derhal yakın bir ilgi ile karşıladı ve bir takım başarıları müteakip hükûmet, NKVD Dışişleri Dairesi bünyesinde endüstri konuları üzerinde istihbarat için yeni bir şube teşkil etti.

Bazen çalınmış bulunan bütün lüzumlu formüller, proje tekniksiyenleri ile talimatlar, Sovyet mühendis ve kâşiflerinin bu derecedeki muğlâk mekanizmayı kurmalarına veya imalâtın bir benzerini meydana getirmeğe kâfi gelmiyor, bir noksanlıkla karşılanıyordu. İşte, bu noksan olan unsür ,insan unsurudur, yani, müstesna maharet ve mühendislik insiyakı!.. Bu gibi hallerde, endüstriel istihbarat şubesi yabancı mühendislere cazip ve munzam mükâfatlar vadederek Rus mühendislerine talimatta bulunmak ve lâboratuvar denemelerini mahallinde murakabe etmek üzere gizlice, kısa bir müddetle Rusya'ya gitmelerini temin ettiler. Seyahat plânı hazırlanırken Sovyet mahallî ajanı seyahat edenin pasaportunda her hangi bir hudut damgası, pulu yahut Sovyetler Birliğine gittiğine dair bir işaret bulunmamasına dikkat eder ve gerekli tedbirler alır. Bu suretle mühendis pasaportunu alır ve komşu memleketin başkentine gider. Burada pasaportunu emniyetle muhafaza edilmek üzere orada Sovyet ajanına teslim eder ve buna mukabil kendisine, Rusya'ya gidecek sahte bir pasaport verilir. Seyahatından dönerken hakikî pasaportunu bıraktığı yerden alır, sahtesini iade eder ve memleketine doğru yoluna devam eder. Bu şekildeki kısa müddetlerle seyahatlar için Ruslar tarafından ödenen ücretler bazen 10,000 doları bulur, fakat bunun Sovyetlere sağladığı ekonomi milyonları geçer. Endüstriel istihbaratın standart olan faaliyetlerinden birisinde nasıl çalışıldığı hakkında aşağıda bir misal verilmektedir :

Sovyetler Birliği ,akaryakıt endüstrisi, metalorji ve muhtelif jeolojik projelerinin genişletilmesinde lüzumlu, endütride kullanılan elmaslar için muazzam paralar sarf ettiğinden, Sovyet hükûmeti, Krupp firmasının Rusya'ya yeni keşfedilen fakat hemen hemen tabiileri gibi sert ve iyi olan sun'i elmas teklifi ile ilgilendi. Yeni malûlün ismi **"widi" idi.** Almanca "elmas gibi" manasında **(wie diamant)** kelimesinin kısaltılması ile meydana getirilmiş bir kelime! Sovyet Ağır Endüstri Komiserliği, **"widi"** elmaslarından bir miktar satın aldı, petrol kuyularında bunların denemelerini yaptı ve verdiği yüksek randımana hayran oldu. Komiserlik Krupp firmasından, widi istihsali için patentini satın almağa ve Alman mühendislerinin Sovyetler Birliğinde bir fabrika kurmalarına karar verdi. Derhal

Krup firmasının iki direktörünün başkanlığında bir eksperler hey'eti Moskova'ya vasıl oldu. Rusya'nın beş yıllık endüstriel plânları için bu endüstriel elmasa ne kadar çok muhtaç olduklarını bilen Almanlar, Rusya'nın talebettiği teknik yardım için efsanevî fiat istediler.

Politbüroda yapılan pazarlık esnasında orada bulunan Stalin, NKVD Başkanına dönerek dedi ki: "Sersemler çok para istiyorlar. Bunları kendilerinden çalmağa çalışırız! NKVD ne yapabilir ?.. Gösterin bakalım!" Bu bir meydan okuma idi. Dışişleri Dairesi şeflerinden birisi bu operasyonla görevlendirildi. Bu güç vazife ile uğraşılmağa geçilmeden evvel bazı şeylerin bilinmesi lâzımdı. Meselâ: widi imal eden fabrikanın tesis yeri ile kâşifleri ve imalâtla meşgul mühendislerinin isimleri. Bu görev de bir Sovyet gizli ajanı olan Dr. B'ye verildi. Dr. B., Berlin'deki ilgili bulunduğu Tecniche Hochschule'de sert bir maden halita veya halitalarından meydana getirilmesi metotları hakkında mevcut bütün bilgileri kaydetti ve konu hakkında raporlar yazan tanınmış bir profesöre müracaat etti. Dr. B. bu profesörden bir Krupp kâşifinin bilinen en sert halitayı elde etmekte başarı sağladığını ve Berlin dışında bulunan bir fabrikada imal edilmekte olduğunu öğrendi. Fabrikanın bulunduğu mahalle giden Dr. B. teknik personelin bira içtikleri birahaneye uğradı, fabrika yerini bir kaç defa gezdi, teknisyenlerden bazıları ile konuştu. Dr. B., kendisini sert madenî halitalar hakkında bir eser yazan bir âlim olarak tanıtıyordu. Bunun üzerine teknisyenlerden birisi: "Demek siz bizim Cornelius ile beraber çalışıyorsunuz" diye sorunca Dr. B., kulaklarını kabartarak, "hayır", dedi ve sözlerine devamla (ama, ben Profesör Cornelius isminde birini tanırım) dedi. Teknisyen, "hayır" dedi. "Cornelius profesör değildir, fabrikamızda bir ustadır ama profesörlere nasıl endüstriel elmas yapıldığını öğretebilir". Berlin Polis Teşkilâtında bulunup gizli bir Sovyet habercisi olan bir müfettiş vasıtasiyle mahallî Rus ajanı, Cornelius hakkında aldığı umumî malûmatla, evinin adresini öğrendi.

Ertesi günü Dr. B,. Cornelius'un evinin kapısında zil çalıyordu. Kapıyı Cornelius'un karısı açtı. Karısı, kocasının henüz fabrikadan dönmediğini söyledi; zaten Dr. B., bunu biliyordu ve mahsus daha erken gelmişti, belki kocası yokken karısından kendisi hakkında bazı bilgiler alabilirdi. Dr. B., bayan Cornelius'a, kendisini bir fen doktoru olduğunu ve sert madenî halitalar hakkında ilmî bir eser yazmakta olduğunu, Technicte Hochscule'deki meslektaşlarından Cornelius'u görmesini, kendisine ancak Corneilus'un yardımda bulunabileceğini anlattı ve sözlerine, Cornelius'un hakikaten bu sahada bir uzman olduğunu ve araştırmalarına yardım ettiği takdirde, kendisine para yardımında da bulunabileceğini, ilâve etti. Cornelius'un karısı, meşhur Technische Hochschule'den bir âlimin buraya

kadar gelerek kocasından akıl almasından son derece gurur duydu. Para kazanmak ümidi de ayrı bir sevda idi. Bayan Cornelius, kocasının kabiliyetlerini ve fabrikada işgal etmekte olduğu müstesna yeri methetti, sözlerine devamla sun'i elmas imalini meydana getiren mühendisin ancak Cornelius'a itimat ettiğini, çünki, hususi surette imâl edilmiş olan elektrik fırınının kullanılmasını, yalnız kocasının bildiğini ve şimdi kâşifin Krupp firması ile arası bozulduğundan firmadan ayrıldığı için bütün işin kocasına kaldığını söyledi. Cornelius, Krupp firmasından istediği aylığı alabilirdi; fakat kendisi öyle bir insandır ki... Her şeyden evvel bağlı bulunduğu firması mevzuubahisti.

Bay Cornelius çok geçmeden eve döndü. Dr. B. kendisine mes'eleyi anlattı ve her hangi bir şüpheyi gidermek ve ilmî gayesini belirtmek için kendisini Cumartesi günü Technische Hochschule'deki hususi odasına davet etti. Technische Hochcshule'den Dr. B., Cornelius'u, babasından kendisine miras kalan mükellef on odalı apartımanına akşam yemeğine götürdü.

Dr. B., Cornelius ile konuşurken, kendisinin teknoloji bakımından pek bilgisi olmadığını ve istese dahi gizli imalâtın sırrını teknik terimlerle izah edemiyeceğini anladı. Kendisi, yalnız, kâşif tarafından elektrik fırınının nasıl işleyeceği öğretilen bir ustadan başka bir şey değildi. Dr. B.'nin öğrenmek istediği husus, kâşifin adı ve nerelerde olabileceği ve Krupp firmasından ayrılmasının sebebleri idi. Dr. B., çok zeki bir insandı ve bir kimseyi konuşturabilmek için nasıl konuşulması icab ettiğini biliyordu. Fevkalâde bir akşam yemeği ve kuvvetli bir içkiden sonra Cornelius, kendisine, arkadaşçasına muamele eden ev sahibine durumu anlatmakta bir mahzur görmedi.

Kâşifin adı Mr. Worm idi. Worm, kendi keşfettiği endüstriel elmasların Krupp firmasına ucuza mal olmasına rağmen ne kadar fahiş fiatlarla satmak istediğini görünce, gizlice kendi atelyesini kurdu ve Krupp ile rekabete geçti. Bir dükkân kiraladı, Krupp için imal ettiği fırının bir benzerini imal etti, lâzım olan asgarî mikdarda malzemeyi aldı ve yabancı müşterilere widi elmasından satarak kâr etmeye başladı. Elde ettiği kazançla kendisine bu iş için tediyatta bulunan bankaya borcunu ödedi. Worm, artık zengin olmak yolunda idi; fakat Krupp firması çok geçmeden, kendisinin, Krupp firması aleyhine yaptığı bu sadakatsızca rekabeti öğrendi ve derhal üzerine bir endüstri devi şeklinde çullandı. Worm, alelâcele işinden oluverdi. Müşterilerine, "bir daha kendisinden tek bir gramlık widi alan olursa" Krupp'un bunlara hiç bir şey satmıyacağını ihtar

etti. Bankalar derhal harekete geçti, Worm'un muntazam tediyede bulunmasını taleb ettiler ve Worm mühendis olarak, bütün kabiliyet ve enerjisine rağmen hiç iş bulamadı.

Dr. B., bunun üzerine vakit geçirmeden Mr. Worm'u görmeye gitti. Burada da, Worm yokken kapı zilini çaldı. Dr. B. burada, kadınların erkeklerden daha fazla geveze olduklarını ve sır saklamadıklarını gördü ve bilhassa kocalarının propagandalarını yapmak için imkân buldukları zaman daha da fazla konuşuyorlardı. Mr. Worm'un eşi, kocası ile bir kimsenin ilgilenmesinden dolayı pek memnundu. Kocasının maruz kaldığı durumu bir yabancıya anlatmaktan dolayı üzgündü! Kruppler, canavarcasına hareket etmişlerdi. Adeta memlekete hükmetmektedirler. Kocası bir melektir, fakat ümitsizlik içindedir şimdi. Bütün yaptığı tasarrufları dükkânına sarf etmiş ve hepsi de bir anda mahvolmuştur. Dr. B., bütün bu sözleri yakın bir ilgi ile dinledi ve kocasına cazip bir teklifde bulunacağını ve güçlüklerin bu suretle hal edileceğini söyledi. Bu dakikadan itibaren Bayan Worm, Dr. B.'nin güvenilir bir dostu oldu. Bu kimsenin, kocasını Kruppların müthiş kuvvetinden kurtaracağını ümit ediyordu. Worm geçiktiğinden Dr. B., kendisini görmeden ayrıldı. Worm'un kendisini aramasını söyledi. Ertesi günü Technische Hochschule'de buluştular; oradan Dr. B.'nin apartımanına gittiler. Dr. B., Worm'a karşılaştığı güçlükleri bildiğini ve Krupp'un tazyikinden kaçmak isterse, kabiliyetlerini bir yabancı firmaya teklif etmesini söyledikten sonra, büyük bir İskandinav firmasının sahiplerini tanıdığını, bu firmanın widi imalâtını öğrenmek istediğini; bu suretle, Krupp firması ile bir rekabete girişilebileceğini anlattı. Bir kaç gün sonra Dr. B., Worm'a haber yollıyarak İskandinav firmasının projeye ilgi gösterdiğini ve Worm'a 10.000 Alman marklık bir avans verilmesi hususunda kendisine yetki verildiğini bildirdi. Bunun üzerine, Worm'dan widi imalâtı hakkında bir yazı hazırlamasını ve lüzumlu malzemenin bir listesini yapmasını istedi. Dr. B., şimdilik İskandinav firmasının isminin açıklanmasını uygun görmediğini ifade etti. Bu bir şüphe yaratmadı, nihayet Dr. B. de ortada bir mütavassıttı ve belki menfaatlerini korumak bakımından böyle hareket ediyordu. Bununla beraber Worm, garip bir ifade ile Dr. B.'ye "şunu ihtar etmek isterim ki eğer, benim bu buluşum Rusya tarafından isteniyorsa, onlarla aliş verişim olmıyacaktır" dedi. Dr. B. sendeledi fakat kendisini çabuk toparlıyarak, bunun bir İskandinav firması olduğunu tekrarladı. Anlaşılıyordu ki Worm fanatik derecede bir nazi idi ve Ruslardan nefret etmektedir.

O halde, eğer Worm, widi keşfini Rusyaya verecekse, Ruslara karşı olan nefret hissinin giderilmesi için ne gibi bir şey yapılmalı idi. Worm, raporunun hazırlığını yaparken, Dr. B., avansı arttırmakta ve her hafta

bin mark daha fazla vermekte idi ki bundan da bayan Worm pek memnun kalmakta idi. Bu esnada Dr. B., Worm ve karısını bir kaç defa evine davet etti ve karısına oldukça iltifatlarda bulundu. Bayan Worm, uzun zamandanberi hasretini çektiği şeyleri satın almağa başladı, diğer taraftan kocası, azalmakta olan gelirlerinin ihtiyatla kullanılmasını istiyordu. Bunu his eden Dr. B., derhal Worm'un karısına yardımda bulunmağa başladı ve kocasından gizli olarak para vermeye başladı. Tabii, kocasının durumu düzelip de zengin olunca iade edilmek şartı ile! Dr. B., köşenin dönemecinde Worm'u müreffeh bir istikbal beklemekte olduğunu ikna etti.

Bu esnada, Worm'un hazırladığı rapor Moskovaya yollandı. Raporun iyice incelenmesinden sonra Rus mühendisleri, kâşifin şahsî rehberliği olmadan muazzam bir hararet altında dakikada binlerce devir yapması mutasavver bir fırını imal edemiyeceklerdi. Moskova, neye mal olursa olsun kâşifi istiyordu ve işte burada Dr. B.nin karısı ile kurduğu arkadaşlık semeresini gösterdi. Bayan Worm, kocasını tatlılıkla bir hafta içinde ikna etmeye muvaffak oldu, yegâne son çare bu idi. Berlindeki Sovyet Ticaret Delegasyonu, Worm ile iki yıllık bir konturat imzaladı. Bu konturata göre, Worm'a bir mikdar Alman parası ile Rusyada ruble olarak bir aylık verilecek; karısına, Almanyada kalmayı tercih ettiğinden, Alman markı ile tazminat ödenecekti. Worm'a, Moskovada birinci sınıf bir otelde yer ayrıldı, otelin restoranında yemek yiyecekti, diğer ihtiyaçları görülecek, emrine bir şoförü ile bir otomobil tahsis edileceği gibi, yılda iki defa Rusya hesabına Almanyada tatil yapacaktı. Worm, Moskovaya giderken beraberinde Krupp firmasında yardımcısı olan Minte isminde bir Alman mühendisini de götürdü. Worm'un, karısına yazdığı mektuplarda, her şeye rağmen, Rusyada her şeye karşı nefret duyduğu anlaşılıyordu. Orada romatizmaya tutuldu ve Almanyaya ümitsiz ve kırgın bir şekilde döndü. Fakat, Sovyetlerle yaptığı konturata göre hareket etti ve en sevgili keşfini onlara verdi.

NKVD Endüstriel istihbarat Şubesi, Sovyetler Birliğinin, yabancı mühendisler ve kâşifler gibi müstesna uzmanları getirerek harb zamanında bunlardan Sovyetler Birliği lehine faydalanılmasını ön görmektedir. Hakikaten de İkinci Dünya Harbi patladığı zaman, bu mühendis ve kâşiflerin çoğu, memleketlerinde çalışmakta oldukları lâboratuvar ve fabrikaları ile birlikte seferberliğe girmekte veya harb gücüne intikal ettirilmekte idi. Bunların bir çoğu, bilhassa Büyük Britanya ve Amerikada, kendilerine pek müstesna projeler tevdi edilmek suretiyle, harb talii bunların çalışmalarına bağlanmıştı. Hiç şüphesiz, Sovyetler Birliği de bu durumdan haberdar olduğu gibi, kendisine de pay çıkarmakta idi. En bü-

yük keşiflerin, Sovyet istihbarat teşkilâtı tarafından çalınmaları keyfiyetleri, vakıalardır. Kaldı ki Harry Gold, Dr. Klaus, Fuchs ve Allan Nunn May gibi yabancı âlim ve mühendislerden bazıları da Sovyet ajanları idi.

KGB istihbarat teşkilâtının sekizinci şubesi Sabotaj ve Gerilla Harbi Şubesidir. Bu şubenin faaliyetleri ayrı bir fasılda incelenecektir.

III. KANUN DIŞI OTURMAK VE YENİDEN EDİNİLEN KİMLİK

Gerek KGB Dışişleri Başkanlığı, gerek Sovyet Ordusunun İstihbarat Dairesi, yabancı ülkelerde iki ayrı katagori halinde istihbarat teşkilâtı idare etmektedir. Birincisine "kanunî oturan" ajanlar, ikincisine "kanun dışı oturan" ajanlar denilmektedir. Her ikisi de faaliyette bulundukları, yabancı memleketlerde espionaj faaliyetleri ile meşguldurlar, dolayısiyle faaliyetleri, bulundukları ülkelerin kanunlarına karşıdır. Kategorilerden birisinin, haddizatında hatalı olarak adlandırılan "kanunî" oluşu, o memlekette kanun dışı olarak oturan ajanlarının faaliyetlerini kanunî olarak yani Sovyet elçiliği memurları veya diğer resmî Sovyet dairelerinin memurları olmalarından faydalanarak yaptıklarından ileri gelmektedir. Diğer taraftan kanun dışı olarak oturan Sovyet ajanları, Sovyet istihbarat memurları tarafından, bu gibi ajanların Rus olduklarını saklamak istedikleri ve sahte vesikalarla yabancı memleketlerde oturmaları arzu edilen kimseler olmaları bakımındandır. Bu takdirde, bu gibilere "kanun dışı" denilmektedir.

1920 yıllarının sonlarına kadar Sovyet istihbarat teşkilâtı dışarıda tamamen Sovyet elçilikleri tarafından yöneltilmekte idi. Bu müddet zarfında "kanunî" ajanlar bir çok başarılı işler gördüler. Bununla beraber, "kanun dışı" oturmakta olan ajanların bu durumu Sovyet Hükûmetini rahatsız ediyordu. Her seferinde Sovyetler için çalışan bu ajan şebekelerinden birisi meydana çıkarıldığında, merci doğrudan doğruya Sovyet elçiliği oluyor ve umumî efkâra duyuruluyordu. Nitekim yakalanan ajanlardan bazılarının Komünist olduğu anlaşılınca, basın mahallî Komünist Partisine karşı hücuma geçmekte ve kanunî siyasî partilere girenleri maskeli Sovyet ajanları olarak vasıflandırıyorlardı. Sovyet Hükûmetinin istediği şey ise, yabancı topraklardaki istihbarat operasyonlarını o tarzda organize etmekti ki, ajanlarından birisi yakalandığı takdirde Sovyet elçiliğine bir şey söylenilmesin ve Sovyet Hükûmeti de meydana çıkarılan istihbarat şebekesi ile bir ilgisi olmadığını açıklaması idi.

Bu müşküle cevap, yukarda açıklanan "kanun dışı oturan" ajanların ihdas edilmesi idi. Bu istihbarat şebekesinin başlıca yeni görevi Sovyet elçiliğinden tamamen ayrılması ve tepeden tırnağa kadar yeraltında çalışmaktı. Artık gizli şebekede çalışan Sovyet istihbarat görevlileri Sovyet elçiliği muafiyetinden, diplomatik Sovyet pasaportundan veya çalınan yabancı sırların diplomatik kuriyelerle kolayca Moskovaya sevkedilmesi gibi haklardan mahrum olacaklardı. Sovyet memurları "yeraltına", iş adamı veya diğer meslekden kimseler olarak, Rus olduklarını, ellerinde bulunan sahte yabancı pasaportlar veya diğer entrikalı usullerle, kimliklerini saklayarak sızmak suretiyle vazife göreceklerdi. Yakalandıkları takdirde, Sovyet Hükûmetinin şiddetli bir protestoda bulunarak kendilerinin serbest bırakılmaları hususunda emniyet tedbirleri kalmamıştı.

Burada şu hususun da kaydedilmesi gerekir ki, her ne kadar "kanun dışı" yeraltı ajanları zamanla yabancı memleketlerdeki istihbarat faaliyetlerinin başlıcalarını deruhde ettilerse de, kanunî oturan ajanlar tasfiye edilmedi. Durum bu noktaya gelince, Sovyet istihbarat şefleri kanaatlarını değiştirdiler ve Sovyet istihbaratının iki ayrı kategorideki ajan şebekesinin, milletlerarası durumu hakkında verecekleri bilgi ve kayıtları birbirleriyle mukayese etmek suretiyle daha fazla fayda sağlanacağına karar verdiler. Kanun dışı yeraltında çalışan ajanlara geniş serbestiyet verici yetkiler tanınmış ve muazzam bir çalışma sahası verilmişdir. Diğer taraftan, kanunî ajanların görevleri en bellibaşlı meseleler olarak sınırlandırılmış ve bunlara, Sovyetler Birliğinin prestijini sarsacak çok riskli operasyonlardan kaçınmaları emredilmiştir. Böylece, Sovyet istihbarat teşekkülleri (KGB ve Ordu), "kanunî" ve "kanun dışı" oturan ajanlar sistemine dayanıyordu. Çiftli sistem!

Sovyet istihbarat teşkilâtının yeraltı teşkilâtı haline intikali kolay olmadı. Asıl güçlük de yabancı memleket halkının dilini o memleketin halkı kadar iyi bilen ve yerli halka karışacak kadar iyi konuşabilecek derecede, fazla istihbarat memuru yoktu. Bu güçlüğü yenmek için geniş mahiyette bir lisan öğrenme programının tatbikine geçildi. Yabancı memleketlerde yeraltı faaliyetlerinde vazife alacak memuriyete atanabilmek için adaylarda bir takım vasıflar aranıldı:

1. İstihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinde evvelce tecrübesi olmak;

2. Kendisine tevdi edilecek vazifenin bulunduğu memleketin lisanı ile kendisinin tabiiyetinde bulunduğu memleketin lisanını iyi bilmesi;

3. Memurun, mazisini gizleyerek, şimdiki vazifesi ile ilgili olarak uydurulacak maziyi, yapılacak araştırmalara tahammül edecek kadar sağlam temellere bağlamak;

4. Memlekette kaldığı müddetçe, yetkililerin nazarında, oturmasının mucip sebeblerini gösterecek kanunî meşguliyet veya faaliyetini tevsik etmek mecburiyetinde bulunmak. KGB Dışişleri Dairesi Pasaport Masasının vazifesi, kendisine verilecek pasaportun hakikisinden ayırt edilemiyecek kadar benzeri olmasına dikkat etmek ve kullanılmasında tabi tutulacakları gerekli işlemlere riayet etmelerini öğretmektir.

Bir kimsenin taşıdığı pasaport, o kimsenin edineceği kimliğin mühim bir unsurunu teşkil eder. Bu sebeble bütün istihbarat teşekkülleri, yeraltı ajanlarına sahte olduklarının meydana çıkarılması güç olacak, mümkün mertebe eniyi pasaportları çıkarmaya gayret ederler. NKVD istihbarat teşkilâtı muhtelif memleketlerde yeraltı şebekesini kurmaya başladığı zamanlarda, operasyonları için lüzumlu yabancı pasaportları almak için iki usul kullandı: Birisi, Sovyetler Birliğine muhaceret eden bir yabancının pasaportundaki resmi çıkararak yerine vazifelendirilecek memurun resminin konulması idi ki, bu usûl sağlam bir usûl değildi ve uygun elektrik ziyası altında mütehassıslar tarafından iyice incelendiğinde, fotoğrafın değiştirildiği meydana çıkabilir. İkinci usul, doğrudan doğruya yabancı pasaportların son derecede becerikli uzmanlar tarafından Sovyet Hükûmeti klişehanesinde çıkartılmasıdır. Bu pasaportlar o kadar mükemmel basılmaktadır ki, mütehassıs klişeciler bile bunları asıllarından ayıramamaktadırlar. Halbuki, pasaport sahibi polisin şüphesini üzerine çektiği pasaportun gösterilmesi icap edip de o memleketin pasaport dairesine sorulduğunda, bu isimde böyle bir kimsenin pasaport almadığı bildirilecektir.

Her iki usulün de mahzurları karşısında NKVD istihbarat teşkilâtı, meselenin daha tatminkâr bir tarzda hâl yolunu aradı. Bunun üzerine yabancı memleketlerde bulunan bütün Sovyet ajanlarına, muhtelif Avrupa ve Amerika Devletlerinde pasaport alınması muamelelerini etraflı olarak incelemeleri bildirildi. Bu hususta toplanan bütün bilgiler Moskovada etraflıca incelendiğinde, biraz olsun yapılacak bir hile ile, o memleketin, kendi vatandaşlarına verilen pasaportlardan alınabileceği anlaşıldı. O halde bütün Sovyet istihbarat görevlilerinin yapacakları şey, o memleketin vatandaşı imiş gibi hareket ederek, bu hususta teyid edici şahitler de göstermek suretiyle birer seyahat pasaportu alabilmeleridir.

Bu tarzda yapılan ilk denemeler çok başarılı oldu ve Sovyet ajanları, birbirlerine kendi resimlerinin yapıştırıldığı hakikî pasaportlarını göstermeye başladılar. Sovyet istihbarat teşkilâtında en fazla popüler olan pasaport Amerika Birleşik Devletlerinin pasaportudur. Buna hiç de hayret edilmemelidir! Amerikan pasaportu, büyük bir askerî kuvvetin prestijini taşıdığından, Avrupa ve Asyadaki polis teşkilâtı, bilhassa o zamanlarda, bir Amerikan vatandaşını Romanya, Bulgaristan, Finlandiya veya Honduras vatandaşına karşı takınılan tavırlar dahilinde tevkif etmeye cesaret edemiyordu. Amerikan pasaportunun bir avantajı daha vardı: Amerikan pasaportu ile bir kimse, giriş vizesi taleb etmeksizin bir çok memlekete gidebiliyordu. Fakat Amerikan pasaportunun asıl avantajı, hâmilinin iyi bir İngilizce konuşamamasının makûl bulunması idi. Çünkü Amerikada, Çarlık Rusyasından gelip, Amerikan vatandaşlığına kabul edilen milyonlarca kimse vardı ki, İngilizceleri doğru olmak bir tarafa, ekseriya bozuktu.

Amerika Birleşik Devletlerinde Sovyet ajanları, mütaaddit yollarla pasaport alırlar. Bunlardan iki tanesini anlatacağım:

1. İstihbarat ajanı, bir Rus mültecisine ait vatandaşlığa kabul evrakını alır. Bunların kendisine ait olduğunu ifade ederek Devlet Bakanlığının mahallî pasaport dairesine müracaat eder ve dışarıya gitmek için pasaport ister. Talepnamede yazılı malûmatın doğruluğuna yemin eder ve kimliğini teyidedecek iki yeminli şahit getirir.

Tabii şu husus da belirtilmelidir: İstihbarat ajanı kendisi için vatandaşlığa kabul evrakını seçerken, bu evrakta yaş ve diğer şahsî kayıtların kendisininkine uygun olmasına dikkat eder .Bu konuda ne dereceye kadar dikkat edilmesine dair bir misal vermek mümkündür: 1930 yılında 30 yaşlarında bir Sovyet ajanı, birisinin vatandaşlığa kabul evrakını elde ettikten sonra bunları talepnamesiyle birlikte mahallî pasaport dairesine verecekti. Şahit olarak, pasaport dairesine kendisiyle beraber gidenlerden birisi, vatandaşlık evrakında doğum yılı olarak 1877 tarihini gördü. Buna göre, müracaat edenin 53 yaşında olması lâzımdı. Ajan buna çok hayret etti, evrakta yazılı 1877 rakamını 1899 rakamı gibi okumuştu. Fark şuradan geliyordu: Amerikalılar (7) rakamını tıpkı Rusların yazdığı (9) rakamı gibi yazarlardı.

Hile yoluyla Amerikan pasaportu alan kimse, asıl vatandaşlık evrakı sahibi olan kimse, Amerika Birleşik Devletleri topraklarında yaşadıkça, kendisini, tamamen salim hissetmezdi. Bunun için de Ruslar, evrakı hile ile kullanılmış olan kimseleri Rusyaya hicret etmeye teşvik ederler, kendilerine Rusyada iş verirler ve malî yardımda bulunurlar.

2. Sovyet istihbarat ajanları şöyle bir hile ile de Amerikan pasaportu alırlar: Sağlık dairesinin arşivlerinde ölüm-doğum kayıtlarını incelerler, bir çoğunun yıllarca evveline ait ölüm doğum kayıtlarını alırlar, eğer doğum tarihi, istihbarat memurunun aşağı yukarı yaşına uygunsa ve ismiyle doğum yeri muvafıksa, nominal bir ücret mukabilinde doğum vesikasının fotokopisini alır. Bu fotokopinin kendisine ait olduğunu ifade ederek buna müsteniden pasaport talebinde bulunur. İki şahit yemin ederek müracaat sahibini en aşağı beş yıldanberi tanıdıklarını teyid ederek kimliğini tasdik ederler.

Doğuştan Amerikalı gibi pasaport dairesine müracaat edildiğinde, bu kimsenin, pek tabii iyi İngilizce bilmesi lâzımdır ki hükûmet memurunun şüphesini celbetmesin. Fakat nüfus memuruna rüşvet verildiği takdirde, müracaatçının İngilizcesinin yetersiz olduğu konusu bahis bile edilmez. Bu kimse, ileride, başka Amerikalılarla temasa geçtiğinde, şivesinin yabancı şive olması sebebini, küçükken ailesiyle beraber dışarıya gittiklerini, orada yetişdiğini, Amerikada doğmak bahtiyarlığına mazhar olduğundan Amerikan vatandaşı olduğunu söyler.

Rus ajanlarının hileli yollardan pasaport aldıkları memleket, yalnız Amerika Birleşik Devletleri değildir. Her büyük memlekette Sovyet istihbarat teşkilâtı, o memleketin mevcut pasaport talimatnamesinde boşluklar bulmak suretiyle yeraltı ajanları için hakikî pasaport alırlar. Bazı memleketlerin hükûmet pasaport dairelerinde, Sovyet istihbarat teşkilâtının aylıklı memurları vardır.

Yeraltı ajanları olarak görevli Sovyet kadınları da erkekler için uygulanan usuller dahilinde yabancı pasaportu alırlar. Fakat, kadınların ellerinde daha kuvvetli bir silâh vardır ve hiç bir zaman anlaşılamaz. Bu da evlenmektir. Tabii, sahte evlenme. Bir çok memleketin kanunlarına göre, meselâ İngilterede, o memleketin vatandaşı ile evlenen ecnebi tabiiyetteki kadın, otomatik olarak kocasının tabiiyetine girer, Japonya'daki bir görevi için Britanya pasaportu isteyen bir Sovyet kadın ajanı, bana bir İngilizle evlenip Londra'da Britanya pasaportu için müracaat ettiğinde, hüûkmet nüfus memurunun kendisine, muamelesinin iki hafta süreceğini, fakat pasaportu hemen almak istiyorsa, nominal bir ücret mukabilinde bir kaç gün içinde alabileceğini söylediğini söyledi. Kadın, böyle yapmış ve ertesi günü pasaportunu almış.

Sahte evlenmeler 1930 yıllarında bir moda halini almıştı. Bilhassa Büyük Britanya ve Amerika üniversitelerinde gençler arasında anti - faşist hislerin taşması ile, ekserisi zengin ve aristokrat ailelere mensup genç erkekler böyle bir gaye uğruna sahte evlenmeler yaptı. Bazıları, bu tarz-

daki evliliklerini ailelerinden gizlediler, fakat diğerleri, karılarını, ailelerinin hayretlerine rağmen, memleketlerine götürdüler. Bunların arasından ancak pek müstesnaları hakikî evliliğe müncer oldu. Bir çok hallerde ise, karı - koca münasip bir balayı yaşamadan ayrıldı. Bu kadınlardan bir kaçı milyoner oğulları ile evlendiler ve son zamanlarda bunlardan birisinin zengin kocasından boşanma dâvası ile servet ve mülkünün bir kısmını elde ettiğini öğrendim.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, Sovyetlerden aylıklı, bazı yabancı konsoloslardan da pasaport temin etmektedir. Öyle haller olmuştur ki, emniyet makamları yüzünden başları ağrıdığı zaman, bu aylıklı konsoloslar "vatandaşlarını" korumak maksadı ile ilgili makamlar nezdinde enerjik müdahalelerde bulunmuşlardır. Paris'teki Sovyet Elçiliğinde evvelce kâtiplik yapan D. Smirnov'un, Polonya hudut polisi tarafından, Sovyetler Birliğine bir Yunan pasaportu ile geçerken durdurulduğunu hatırlarım. Hudutdan geçme müsaadesinin verilmeyişinin sebebi, iki Polonya polisinin Smirnov'u bir sene evvel Sovyetler Birliğinden Fransaya giderken Polonya'dan geçisinde, Sovyet diplomatik pasaportu ile geçtiğini hatırlamaları yüzünden olmuştur. Asıl daha kötüsü Yunanlı seyyahımızın tek bir kelime rumca konuşmaması olmuştur. Fakat, kendisine Yunan pasaportu temin eden Danzig'deki Yunan konsolosu, hemen kendisini korumağa koştu ve pasaport hâmilinin Yunanlı olduğunda ısrar etti. Bunu yazılı olarak tasdik etmeye razı oldu. Polonyalıların belki konsolosa karşı bir saygıları vardı (yahut belki Polonyalılar için de pasaport temin ediyordu). Smirnov'a selis bir Rusça ile tarziye verilerek serbest bırakıldı.

Ajan tarafından temin edilen pasaport ne kadar iyi olursa olsun, maharetle yapılacak bir araştırma ile ergeç hâmilinin kanunî sahibi olmadığı anlaşılır. Hileli pasaport, istihbarat ajanına ancak yetkili makamların takibine maruz kaldığı güne kadar iyi hizmet eder. Aynı zamanda, ajana bir nefes alma süresi olan, evrakının kontrol edilmekte olduğu zaman içinde kaçabilme şansını sağlayabilir.

Şurası da anlaşılmalıdır ki, bir kimsenin fizikî olarak, kalıbına girmek istediği kimsenin karakter, fizik durumu bakımından, tıpı tıpına aynı olması kabil değildir. Modern cemiyet hayatımızda bir kimsenin mazisinde bıraktığı izler ve mazisinin muhtelif safhalarının öğrenilmesi mümkündür. Meselâ bir Sovyet ajanı, Peter Gorin isminde bir Rus mültecisinin vatandaşlık evrakını elde ederek, kendisini Peter Gorin olarak takdim etmektedir ve bu isimle bir Amerikan pasaportu almıştır. Sovyet ajanının yaş, boy ve diğer fizik teşekkülü Gorin'in aynıdır. Hakikî Gorin, Rusyaya dönmeyi kabul etmiştir. Artık Sovyet ajanı, vatandaşlık evrakına göre

hakikî Gorin kisvesine bürünmüştür. Bütün bunlara rağmen, polis yetkilileri tarafından yapılacak bir az derin inceleme neticesinde sahtekârlığın meydana çıkacağı şüphesizdir.

Polis yetkilileri Gorin'in pasaportundaki resimleri, kendisiyle birlikte mektebe giden arkadaşlarına gösterseler, yahut, kimlerle beraber iş yaptı ise onlara müracaat ederek bu resmin, tanıdıkları Gorin olup olmadığı meydana çıkacaktır. Yahut, şüpheli görünen Gorin'in el yazısını hakikî Gorin'in yazısı ile (okul kâğıtlarından, sosyal güvenlik veya sigorta poliçe veya talepnamelerdeki el yazılarından) karşılaştırmak suretiyle, sahtekârlık anlaşılır.

Bununla beraber daima mükemmelleşmeye çalışan Sovyet istihbarat teşkilâtı, bir çok hallerde bu gibi hileleri bertaraf etmeye, ajanın kimliğine karşı tertip edilen ve yıkılamıyacak derecede sağlam görülen durumun açıklanmasını önlemeye muvaffak olmuştur. Bunun nasıl yapıldığı aşağıdaki misallerle anlaşılabilir:

NKVD Dışişleri Dairesinde, Alexander Karin isminde bir istihbarat memuru vardı. Karin, Japonyada efsanevî casusluk şebekesini kuran ve Sovyet Hükûmetine Alman Ordularının Sovyetlere taarruz edeceğinin tam tarihini bildirmeye muvaffak olan meşhur Sovyet Ajanı Richard Sorge'u yetiştirmekle tanınmıştır. Karin, Litvanya ve daha sonra Avusturya pasaportları ile dışarda çalıştığı halde, bu sahte pasaportların gölgesi altında yeraltı faaliyetlerinin devamını sağlayacak tek bir lisan dahi bilmiyordu. Karin, haris bir ajan olduğundan maceralı bir faaliyet olan yeraltını terk etmek istemiyordu.

Bir gün, NKVD Dışişleri Dairesi şefi ve aynı zamanda Karin'in arkadaşı olan Artouzov'un aklına parlak bir fikir geldi. Artouzov Rus ihtilâlinden evvel, İsviçrede yaşıyordu. Orada ailevî durumu iyi olan bir karı koca tanıyordu. Kızları 1900 yıllarında Rusyaya gitmiş ve bir genç öğretmenle tanışarak Rusyada evlenmişti. 1903 yılında bir erkek çocukları oldu. Çocuk yedi yaşına bastığında annesi öldü, İsviçredeki aile, torunlarının durumu ile yakından ilgilendiler ve devamlı surette damat ile temasda bulundular.

1917 yılında memlekette ihtilâl oldu. Sivil harbi mütaakıp kütleler halinde muhaceretler başladı ve yaşlı büyük anne ve büyük baba torunlarının izlerini kaybettiler. Rusyaya yazdıkları mektuplar cevapsız kaldı. Dramın bu noktasında, Artouzov durdu ve Karin'e, bunların torunları rolüne bürünmesini ve "merhum" annesinin ailesiyle temasa geçmesini, İsviçreye göç etmek arzusunu izhar etmesini tavsiye etti. Bu esnada büyük

baba vefat etti, fakat ihtiyar büyük anne yaşıyordu. İki oğlu zengin iş adamları idi ve İsviçre sosyetesinde sayılı durumları vardı. Artouzov'un plânı dahilinde, torun Karin ile büyük anne arasında hissî bir yazışma başladı. Karin, "zavallı annesinin" resimlerini ve mektuplarını büyük anneye yolladı ve mümkün olduğu takdirde İsviçreye muhaceret etmeyi arzu ettiğini yazıverdi. İsviçreli aile derhal seferber olarak Avrupadaki diplomatik çevrelerde ve iş sahalarındaki tanıdıkları ile temasa geçerek kendilerinden Sovyet makamlarına müessir olmalarını ve genç adamın Rusyadan ayrılmasına müsaade alınmasına gayret edilmesini rica ettiler.

Sovyet makamları, yani Artouzov'un bizzat kendisi, İsviçreli aileye karşı sempati gösterdi ve genç adamla karısı ve kızına çıkış vizelerini verdi. Karin, oynadığı hazin rolden ve İsviçreli aile tarafından hararetle karşılanmasından dolayı son derecede meyusdu. Böyle bir karşılaşma, esasen zayıf ve ihtiyar olan büyük anneyi çok heyecanlandırdı ve bir kaç ay sonra mes'ut bir şekilde, Tanrının, (torununa, ölmeden evvel kavuşması için yaptığı duaların) kabul etmesinden dolayı minnet hisleriyle gözlerini kapadı. Büyük annesinden Karin'e, malikânesi ve bir mikdar mülk kaldı. Bir müddet sonra da Karin, amcalarının endişelerine mahal vermeden hakikî bir İsviçre pasaportu aldı ve artık bunun hakikiliği üzerinde hiç bir makam münakaşa edemezdi.

Sovyet istihbarat teşkilâtının tükenmez buluşlarından bir misal de daha yakın tarihten alınabilir: 1927 yılında Amerikada yerleşmiş bulunan bir Finlandiya mültecisi, anlaşıldığına göre, orada vaziyeti iyi olmadığından, Amerikada doğan oğlu Eugene ve karısı ile Finlandiyaya dönmek istedi. Eugene Maki, o zaman sekiz yaşında idi.

Yıllarca sonra 1951 yılında, Finlandiya Helsinkideki Amerikan Legasyonuna tahminen 30 yaşlarında birisi müracaat etti. Eugene Maki ismindeki bu genç, Amerikanın İdaho eyaletinde dünyaya geldiğine dair doğum sertifikasını gösterdi ve genç karısı ile birlikte Amerikaya dönmeyi arzu ettiğini söyledi. Amerikada doğduğu için Mak'nin buna hakkı vardı ve bir yıl sonra kendilerine verilen Amerikan pasaportu ile Amerikaya gittiler.

Hadiseler buraya kadar normal seyretti; yalnız bir istisna oldu: 1919 yılında İdahonun Enaville şehrinde doğan ve Eugene Maki diye kendisini takdim eden kimse Maki değil, Amerikada espionaj vazifesiyle görevlendirilen bir Sovyet KGB ajanı idi. Dünyada araştırma yapan hiç bir makam, ne kadar zeki olursa olsun, istihbarat teşkilâtı tarafından ajanı için bu derecede ustalıkla hazırlanmış bulunan kimliğin üzerindeki demir çen-

beri kırarak hileyi meydana çıkaramaz. Ve eğer "Eugene Maki", bu memlekette dört yıllık bir espionajdan sonra bizzat sorumlu makamlara giderek, Sovyetler Birliği ile ânide münasebetlerini kestiğini ve Rusların Amerika Birleşik Devletlerindeki espionaj faaliyetlerini bildirmese idi, açıklanmıyacaktı. Eugene Maki diye kendisini tanıtan kimsenin asıl adı Reino Hayhansen'dir. Kendisinin Hayhansen olduğu, o zamanlarda âmiri bulunan Albay Rudolph Abel'in son derecede heyecanlı tevkifi ve mahkemesi esnasında, vâkı ifşaatı ile meydana çıkmıştır.

IV. MOSKOVA'DAN AYRILIŞ

Bir yeraltı ajanı Moskovadan yabancı bir memleketteki vazifesine giderken, Moskovadan doğrudan doğruya sahte pasaportundaki yazılı muvasalat edeceği memlekete gitmez; çünkü gidecek olursa, çıkış noktasında pasaportu, Sovyet hududundaki muhafızlar ve komşu devletin polisi tarafından imzalanmış olacaktır. Bu damga ve pullar yüzünden daha çıkışta, bu kimsenin Komünist Rusya ile bir şeyleri olduğu üzerinde durulacaktır.

Bunun için sahte pasaport, Moskovadan diplomatik çanta ile Avrupa başkentlerinden birisine yollanır ve yeraltı ajanı pasaportunu buradan alır. Ajan, bu başkente kadar ya Sovyet pasaportu ile yahut "muvakkat" bir yabancı pasaportiyle gider ki bu pasaportun devamlı olarak kullanılması mahzurludur.

Pasaportunun beklediği memlekete varınca ajan, kendisini tam bir değişikliğe tabi tutar. Eski kimliğini gizler, bütün muhtemel izlerini arkada bırakır, sahte pasaportunu alır ve tamamen yepyeni bir kimse olur. Buradan itibaren, Sovyet terimi ile denildiği veçhile "yüzmeye" başlar ve görevlendirildiği memlekete gider.

Sahte pasaportunu alınca ajan, Sovyet istihbarat laboratuvarının lüzumlu yabancı çıkış ve giriş pul ve mühürleriyle, pasaportun verildiği memleketten takibedilecek yolun gösterilip gösterilmediğini inceler; çünkü, bu pul veya muamelenin noksanlığı halinde, geçeceği diğer hududdaki hudut polisinin bu kimsenin nasıl buraya gelebileceği hususunda şüphesini davet edebilir. Meselâ, Kanadadan çıkarken bu memleketin ilk çıkış kapısında ve Avrupaya girerken giriş kapısında imzalanmamış ise, pek tabii şüpheli karşılanır.

Yeraltı görevlisinin Moskovadan sahte pasaportunun beklediği memlekete kadar, alelâcele seyahatı ehemmiyetsiz bir iş ad edilir ve ekseriya o kadar dikkatsizce hazırlanır ki, seyahat eden, bazen beklenilmeyen güçlüklerle karşılaşır. Bunlardan bir kaçını saymak mümkündür:

Bir NKVD memuru, mesleğinde ilk defa olarak yeraltı görevi ile vazifelendirilmiş ve İtalyadan, Avusturya vatandaşı sıfatı ile geçmesi tekerrür etmişti. Kendisinin sahte pasaportu, Pariste bekliyordu. Rusyadan Parise olan seyahatı için kendisine "muvakkat" bir Romanya pasaportu verildi. Karadenizde Odesa limanından İstanbula ve oradan Marsilyaya gidecek bir Yunan gemisine bindi. Türkiyeye kadar olan seyahatı hâdisesiz geçti; fakat Marsilyaya giderken gemide şiddetli bir karın ağrısına tutuldu. Yunanlı olan gemi doktoru imdadına yetişti, evvelâ kendisiyle Rumca, sonra İngilizce konuşmak istedi ise de, hasta her iki lisanı da anlamıyordu.

Geminin mübayaa memuru tesadüfen bir Romanyalı yolcu buldu, kendisinden tercümanlık etmesini rica etti. Bu yolcu, Romanyanın Fransada Başkonsolosu idi; fakat hastanın, kendi memleketinin "yerlisi" olan bu kimsenin sözlerinden de bir kelime anlamamasına herkes hayret etti. Durum gittikçe kritik bir hal alıyordu. Gemi doktoru, artık işaretlerle anlatmağa başladı; kendisini apandisitten ameliyat edecekti.

Diğer bir misal: Bir yeraltı ajanı, Hitler Almanyasından derhal uzaklaşacaktı. Sahte Kanada pasaportunu sakladı. Bu pasaportta kendisi bir ihracatçı olarak gösteriliyordu. Almanyadaki NKVD gizli lâboratuvarına, kendisine Rusyaya acele bir seyahat için "muvakkat" bir pasaport hazırlanmasını istedi. Lâboratuvar derhal bir Portekiz pasaportu uydurdu. Moskovaya vardıktan sonra çalışmış olan bir arkadaşı, pasaportunu gördükten sonra "şanslı imişsin! ne Almanya ne de Polonya hudut polisinde Portekizce bilen yokmuş, baksana, pasaportunda, hâmilinin bir kolunun olmadığı kayıtlı!" dedi.

Bir misal daha: Bana bunu Fransada Çekoslovak pasaportu ile oturan Karl isminde birisi anlattı. Paristen Moskovaya müteveccihen "muvakkat" bir Amerikan pasaportu ile ayrılmıştı. Tren Belçika hududuna geldiği zaman evrakı görmek üzere kompartmana bir memur girdi, Karl Amerikan pasaportunu çıkardı ve uygun görülerek damgalandı. Karl'ın karşısında oturan tek yolcu saçları ağarmış, temiz giyinmiş, orta boylu kimse de pasaportunu çıkardı, bu da Amerikalı idi. O andan itibaren Karl'ın işkence saatleri başladı. Bir vatandaşına rastladığından dolayı memnun olan kompartıman arkadaşı, hemen İtalya ve İspanyaya yaptığı

fevkalâde geziyi anlatmaya koyuldu ve Karl'ı sual yağmuruna tuttu. O da mı bir dinlenme tatili yapıyordu, yoksa bir iş seyyahatı mı idi? nereye gidiyordu? Az sonra portföyünü çıkararak torunlarının resimlerini gösterdi. Karl, bir kaç cümleden başka İngilizce konuşamadığından mümkün mertebe sükûtî davrandı, soruların mahiyetini anlamadan, "evet" veya "hayır" diye cevaplandırdı. Arkadaş canlısı, orta yaşlı adamdan kurtulmak için uyumağa çalıştı, uyuyamadı, ara sıra gözünü açar açmaz adam karşısında konuşmağa başlıyordu.

Bir müddet sonra Karl, bir Fransızca dergi çıkardı çantasından, güya okumaya daldığını göstermek istiyordu ama her sayfa çevrilişinde yine sorular soruluyordu. En nihayet Karl kompartımandan çıktı, başka bir vagona geçti ve orada bir saat kaldı; sonra vagon restoranda yemeğini yemeğe gitti. Çok acıkmıştı, iştiha ile çorbasını içiyordu ki, Amerikalı göründü ve her ne kadar restoranda boş yer varsa da garson kendisini Karl'ın masasına oturttu. Karl artık sıkıntıdan boğulacaktı. Alelâcele bir kaç lokma et yedi, meyve yemedi, kahve içmedi ve restoranı terketti; fakat karnı doymamıştı. Tren Berlin istasyonuna girince, kondoktörden başka bir kompartımana naklini istedi. Rus hududunda Amerikalıyı diğer turistlerle sohbet ederken gördü. Seyahatten yorulmasına rağmen, tren en nihayet Moskova istasyonuna girdiği zaman, Karl pek memnundu.

Ertesi günü Karl, erkence NKVD istihbarat başkanını makamında ziyarete gitti. Sekreteri, şefinin bir ziyaretçisi olduğunu söyledi; fakat Karl da girebilirdi. Karl içeriye girdi... Başkan Sloutsky'nin karşısında arkası kapıya dönmüş, saçları ağarmış, tanıdık bir sima vardı. Bu misafir, Karl'ın trendeki işkencesi idi! Sloutsky, birbirlerini tanıştırdı. Saçları ağarmış kimse eski bir gizli ajandı.

"Muvakkat" pasaportlarla yapılan kısa seyahatler esnasında dikkatsizlikten mütevellit bu tatsız anlar, ajanın tehlikeli görevini ifa edeceği memleket topraklarında bunlara benzer ihmallerle mukayese edildiğinde, birincilerinin ehemmiyetsiz şeyler olduğu görülecektir. Halbuki diğerlerinde yapılacak ihmaller, en hafifinden bir yanlış adım, tevkif, hapis ve şebekenin durumunu tehlikeye sokar.

V. YERALTI İŞÇİSİNİN HÂL TERCÜMESİ

Pasaport hazırlanması meselesi, yeraltı işçisinin kimliğinin tesbitindeki unsurlardan ancak birisini teşkil eder. Her şahıs gibi bu kimsenin de bir "mazisi" olmalı ve bu mazinin hiç olmazsa hakkında yapılacak alelâde bir soruşturma sonucunda doğru çıkacak bir mazi olmalıdır. Böyle

bir mazi elde edebilmek için en iyi usûl, pasaportu alınacak kimsenin mazisini incelemek ve dublörünü o kalıba sokmaktır. Bununla beraber bu faaliyetin körü körüne yapılmaması ve çok dikkatli incelemelere tabi tutulması lâzımdır.

Meselâ, yeraltı işçisine verilecek olan pasaportun asıl sahibi bir Amerikalıdır, ailesi New York'da oturmaktadır ve bir kaç yıldanberi General Motors firmasında çalışmaktadır. Eğer bu kimsenin ailesi, pasaport muamelesine razı değillerse ve yeraltı işçisinin kendi oğulları olduğunu teyit etmezlerse, o takdirde ajanın, ebeveyninin vefat ettiğini söylemesi zarureti vardır. Keza daha evvel, General Motors firmasında çalıştığını da söylememesi lâzımdır; çünkü bir araştırma yapıldığı takdirde fabrika müstahdemi, böyle bir kimsenin çalıştığını hatırlamıyacaklardır. Şu halde en iyi şey, Sovyet istihbarat teşkilâtının güvenilir bir iş adamı bulması ve bu iş adamının, ajanın kendi maiyetinde çalıştığını teyide hazır bulunmasıdır. Bir de ajanın kendi adresini, asıl pasaport sahibinin Amerikadaki adresi olarak göstermesi de aynı derecede hatalıdır. Yapacağı şey, bir kaç güvenilebilir pansiyon veya apartıman sahibi bularak bu kimsenin belirli tarihlerde kendisinin kiracısı olduğunu teyit etmeleridir. Bu meyanda ,yeraltı ajanı bir takım yıkılmış apartıman adresleri de verebilir.

Eğer ajanın mesleği pasaportunda kaydedilmiş ise, hiç olmazsa bu konuda umumî bir bilgisi olmalı ve bir mütehassıs gibi teknik kelimelerle konuşabilmelidir.

Ajanın, daha evvel bulunduğu ifade edilen şehirler hakkında kâfi bir bilgisi ve başlıca gezilecek, görülecek yerlerini anlatacak kadar malûmatı olmalıdır. Meselâ, söylenildiğine göre New York'da oturduğu ifade ediliyorsa ana caddelerin, başlıca binaların, tren istasyonlarının, köprülerin, büyük mağazaların, tiyatroların, yeraltıların, şehrin belli başlı mahallelerinin v.s. isimlerini bilmelidir. Yeni bir pasaportla yeraltında görevlendirilecek bir ajanın "yerlisi" olacağı şehre gitmesi ve burasını öğrenmesi imkânı verilmelidir.

Şu da hatırdan çıkarılmamalıdır ki, yeraltı işçisi, şayet, emniyet ajanlarının dikkatini çekti ise, en iyi yapacağı iş, bu işten kendisini çekmesidir; çünkü, pek istisnaları hariç, ne kadar iyi bir örtülme yapılsa dahi, araştırma sonucunda sahte kimliği herhalde anlaşılacaktır.

Sovyet yeraltı istihbarat teşkilâtı tarihinin ilk zamanlarında bu tarzda hâdiseler o kadar doludur ki, yeraltı ajanları, gerekli hazırlıklarının yetersiz yapılması dolayısiyle şöhretlerini kaybetmişlerdir. Meselâ

bunlardan bir tanesi, Fransada, bir Amerikalı pozunda, bir antikacı dükkânında satın alacağı bir şey için pazarlık eder. Bir kaç gün sonra, malsahibinin, Amerikan Yahudisi olan ve New Yorktan gezmeye gelen erkek kardeşi ile karşılaşır. Yeraltı ajanı ile yaptığı kısa bir İngilizce konuşmadan sonra, Amerikalı der ki, "Amerikalı olduğunuzu ve yirmi yıldanberi New Yorkta oturduğunuzu söylüyorsunuz, bu beni ilgilendirmez ama, eğer siz kendinize Amerikalıyım diyorsanız diyebilirsiniz, fakat buna kimse inanmıyacaktır. Lütfen alınmayınız!" Yeraltı ajanı çekilmeye karar verdi ve daha evvel bıraktığı depozitoyu kaybetti.

Çok becerikli bir NKVD istihbarat memuru tanırım. Taptaze bir Amerikan pasaportu ile Amerikadan Fransaya gelir gelmez derhal yeraltı faaliyetine atılmıştı. Parisde Grand Hotel'e indi. Temiz bir Fransızca ile bir oda istedi ve Amerikan pasaportunu gösterdi. Otel memuru, tesadüfen Amerikalı olup Brooklyn'dendi. Bir vatandaşını karşılamaktan dolayı memnuniyetini İngilizce olarak açıklamak istedi, bu arada bir kaç şey sordu. Hayret içinde kalan Sovyet memurunun zihni karıştı ve ağzından karmakarışık bir kaç İngilizce cümle döküldü, servis memuru da bunu anlamadı. Bunun üzerine, İngilizcesinin pek kötü olmadığını gösterebilmek için bir takım teferruata daldı, kekeledi ve odasına girdi. Daha sonra Sovyet elçiliğine giderek, Amerikan pasaportunu ve evrakını teslim etti Sovyet vesikalarını aldı, Moskovaya döndü. Lisan bakımından henüz hazır olmadığını ve İngilizce çalışmak üzere üç ay Londraya gönderilmesini istedi.

Görev için yetersiz hazırlığa diğer bir misal de Amerikadan Avrupaya gelmekte olan bir transatlantikte cereyan etmiştir. Bir yolcu grupu ile kart oynarken, Amerikalı olduğunu söyleyen bir yeraltı ajanına meşguliyetinin ne olduğu soruldu. "Kürkçü!", diye mırıldandı. Eğer kitapçılık yaptığını yahut fertilizör maddeleri sattığını söyleseydi mesele yoktu, fakat, böyle bir işle uğraştığını, hele kadınların bulunduğu bir meclisde söylerse, işte o zaman tehlike çanları çalar. Bütün kadınlar pek ilgileniverdi ve muhtelif mink çeşitleri ile diğer kürk nevilerinin fiatları hakkında sualler sormaya başladılar. Ajan, şüphesiz bazı rakamlar verdi, fakat kadınlar birbirlerine göz ettiler, bundan sonra kendisini bir daha kart oyununa davet etmediler. Her yerde şüpheli gözlerle baktılar ve belki de kendisini bir hırsız veya dolandırıcı zannettiler.

Diğer bir misal: Yeraltı istihbaratında tecrübesiz olan bir memur ilk seyahatını İstanbuldan Marsilyaya yapıyordu. Fransaya kadar "mu vakkat" Yunan pasaportu ile seyahat ediyordu. Buradan daimî Avusturya pasaportunu alacak ve yeraltı görevine gidecekti. Bu kimseye bir

da mesleğinin ne olduğu soruldu. Ehemmiyetli bir ifade ile "ihracatçılık" dedi. İkinci soru, "ne ihracatçısı?" idi. Ajan "kahve", dedi. "Nereden?" "Türkiyeden" diye şeytanî bir şekilde cevapladı. Muhatabı, "biliyorum", dedi ve sözlerine devam etti, "Türkler tarafından hazırlanan Türk kahvesi meşhurdur ama, Türkiyede hiç kahve yetiştiğini duymamıştım". Yolcular birbirlerine manidarcasına bakıştılar.

Bir Sovyet ajanı, Alman polisinin kendisini takip etmekte olduğunu his etti. Kendisini gizliden gizliye kovalayan bu kimselerden bir an evvel kurtulabilmek için çantasını kaptığı gibi hafta sonunu geçirmek ve hemen kaçabilmek üzere kendisine acele hazırlanacak pasaportu beklemek için küçük bir dinlenme oteline gitti. Masraflarını çıkarıp, kendisine pasaportu getirecek ajana vermeye karar verdi, fakat hesapları karmakarışık olduğundan bunları yabancı kurlar üzerinden hesaplıyamadı. Yaptığı ilk toplamada 2.000 dolar açık verdi, toplamı tekrar yaptı, fakat açık daha yükseldi, tekrar hesaba daldı, o zaman aklına bir fikir geldi. Oda hizmetçisini çağırdı ve bir hesap tahtası getirmesini istedi, oda hizmetçisi hayretle "hesap tahtası mı?" diye sorunca, ajan "evet" dedi "bir hesap tahtası, kapıcıya söyle sana verir". Yirmi dakika sonra kapıyı birisi çaldı. Orta yaşlı, kıranta bir kimse idi bu. Dostça gülerek, yumuk yumuk elini uzattı ve Rusça olarak "hakikî bir Rusu selâmlamaktan memnunum", deyince ajan geriledi ve aklından "polis benim izimi buldu demek", diye geçti. Muhatabı sözlerine devamla, "bir (abakus) istediğinizi duyunca, sizin Rus olduğunuzu anladım. Burada hesap tahtası kullanmazlar, küçük bir hesap makinesi kullanılır. Şimdi hatırlıyorum, Rus muhasebecilerimiz, hesap tahtasının üzerindeki pirinç çubuklarda sayaçları süratle ve patırdıtarak o kadar çabuk çekerlerdi ki, uçan parmaklarını adetâ göremezdiniz" diye içini çekerek söylendi ve bundan sonra heyecanlı heyecanlı kendisini takdim etti. Kendisi Otel Müdür Muavini idi. Daha evvel Rus Kraliyet Muhafız Alayında Albaydı!

Bütün bu kötü serüvenler, Sovyet istihbarat memurlarının, yeraltının kaygan yollarında daha ilk olarak emin olmadan attıkları adımlarına yapışan engellerdir. 1934 - 35 yıllarında Sovyet yeraltı teşkilâtı olgunlaştı ve hiç bir memleketin inkâr edemiyeceği kadar dehşetli bir kuvvet oldu.

VI. YERALTINA GİRİŞ

Yabancı bir memlekete giriş vizesi için yapılması kolay görülen talep de bile, yeraltı ajanı çok dikkatli ve her şeyi evvelden hesaplamak suretiyle hareket etmek mecburiyetindedir. Bunun için bir talepname dol-

durmadan evvel, bu talepnameden bir nümune alıp doğru cevaplar vermeye hazırlanmalıdır. Bilhassa kullandığı lisan, kendisinin kullanmak mecburiyetinde olduğu lisan ise, talepnameyi imlâ yanlışı yapmadan doldurmaya dikkat edecektir.

Kendisini Kanadalı olarak tanıtan bir Sovyet ajanının, "Britanya İmparatorluğuna dahil olduğu zamanlarda" Hindistana gitmek için vize talebinde bulunduğunu hatırlarım. İngilizce imlâsı o kadar zayıftı ki, doldurmak üzere önüne verilen talepnameyi doldururken bir çok yanlışlar yaptı ve Britanyalı memur hayretini saklıyamadı ve tipik bir polis komiserine benzeyen diğer bir memuru çağırdı. Bu memur, "Kanadalıya" bir kaç sual sordu ve mânâlı şekilde göz kırptı. Bunu müteakıp, pasaportu aldı ve odanın en uzağında bir kapıdan dışarı çıktı, kayboldu. Bir kaç dakika sonra kapı açıldı; içerisi parlak ziyalı bir odadan, elinde pasaportla çıktı geldi. Ajan, bunun ne mânâ ifade ettiğini biliyordu. Şüphesiz bir emniyet memuru olan bu kimse, evrakında herhangi bir hile olup olmadığını anlamak için kuraz-cıva ziyası altında muayene etmişti. Her ne kadar kendisine talep ettiği vize verildi ve pasaportunda herhangi bir fizikî değişiklik yapılmadı ise de ajan, seyahatını iptal etti. Çünkü, kendisinden şüphe edilmişti ve Hindistanda kaldığı esnada göz hapsinde bulundurulacaktı.

Bir memlekete deniz yoluyla girilirken, yolcu ekseriya karaya çıkma vesikası doldurmaya mecburdur ve kendisine bir Muhaceret Bürosu memuru tarafından şifahen sualler sorulur. Bunun için, Sovyet istihbarat teşkilâtı, ajanın, bu talepnameden daha evvel bir seyahat acentasından bir nüsha almasını ve muhaceret bürosu memuru ile yapacağı konuşmasını hazırlamasını emreder. Gayet tabii, bir istihbarat ajanı, konsolos veya emniyet memurları ile mümkün olduğu kadar yüz yüze konuşmaktan kaçınır. Bunun için de, yabancı bir konsolosluğa şahsen müracaat edeceği yerde, tanınmış en iyi otellerden birisine iner ve otel memurundan kendisine bir seyahat acentasından birinci mevki bir biletle vize almasını tenbih eder. Fakat bu da bazen hiç beklenilmeyen karışıklıklar doğurur. İşte bazı misaller:

Bir defasında, bir ajanın vize almak üzere otel kâtipliğine bıraktığı sahte pasaportunun otel kâtipliği ile seyahat acentası ve yabancı konsolosluk arasında kaybolduğunu öğrendim. Bu gibi kaybolmaların arkasında daima emniyet ajanlarının buna el koyduğu şüphesi vardır. Hüsnüniyet sahibi bir yabancı millet mensubu, pasaportunu kaybederse, bir miktar kontrol ve ilgili makamlardan geçdikten sonra, her halde pasaportunun bir suretini alır. Fakat, pasaportunu hileli olarak almış olan bir

ajan için böyle bir muamele rizikolunur. Pasaport dairesince yapılacak kontrol sonucunda beklenilmeyen sürprizlerle karşılaşabilir. Meselâ, pasaport alan müracaatçının dosyasına göre, kendisi iki defa yabancı pasaport almış fakat her seferinde resimler aynı değildir. Yahut, ajanın kimliğini hileli olarak yemin ederek tasdik eden iki şahit, ajanın pasaportu için müracaatında tekrardan soruşturmaya tabi tutulabileceklerinden korkarak ve hilenin meydana çıkarıldığı kanısı ile ihbar edebilirler.

1935 yılında NKVD istihbarat teşkilâtını çok fazla karıştıran bir hâdise oldu. O yaz, NKVD istihbarat teşkilâtının üst kademesinde bulunan Mally isminde bir memur, Amerika Birleşik Devletlerinde yeraltı göreviyle vazifelendirilmişti. Kendisinin pasaportu hakikî Avusturya pasaportu idi (hile ile Viyanada alınmıştı) ve Almanca lisanı bakımından en sıkı denemelerden geçebilirdi, kendisi Avusturya-Macaristan İmparatorluğunda doğmuş ve tahsilini yapmıştı. Bununla beraber, Amerikaya giderek orada yeni göreve başlayabilmesine engel olacak bir mâni vardı. O devirdeki Avusturya pasaportlarında, pasaportun Amerika Birleşik Devletlerine yapılacak seyahat için muteber olmadığına dair hususî bir kayıt vardı.

Mally, Parisdeki Amerikan Konsolosluğuna müracaat ederek vize talep ettiği zaman, pasaportunda Amerika Birleşik Devletlerine seyahatı yasaklıyan böyle bir kayıt bulundukça, kendisine vize verilemiyeceği bildirildi. Bunun üzerine Mally'nin yapacağı hareket, Avusturya Konsolosluğuna gitmek ve pasaportunda tashih edici meşruhatın kaydı ile Amerika seyahatının muteber kılınmasını talep etmekti. Halbuki Mally, konsolosluk memurları ile karşılaşmağı uygun görmedi (tabii sorulara maruz kalmaktan kaçınıyordu). Bunun yerine, ünlü Karlton Otelinde kendisine yer ayırttı ve otel şeflerinden birisine vize muamelesinin yapılmasını ve Amerikaya gitmek üzere birinci mevki bir bilet alınmasını tenbih etti. Fakat işler Mally'nin tahmin ettiği gibi yürümedi. Yedi sekiz gün sonra Avusturya konsolosluğundan aldığı bir mektupta, şahsî bir konuşma yapmak üzere konsolosluğa uğraması bildiriliyordu. Konsolosu göreceği yerde on gün sonra otel şefine, Amerika seyahatından vaz geçtiğini ve pasaportunu geri almasını istedi. Fakat konsolos, otel şefine Mr. Hart'ın (Mally'nin pasaporttaki ismi Hart'tır), şahsen müracaat etmesini bildirdi.

Bu esnada Mally, kendisinin takip edilmekte olduğunu zan veya his etti, acele otelle hesabını gördü ve Moskovaya, pasaport almak için konsolosluğa gitmesinin uygun olmadığı kanaatında olduğunu bildirdi. Moskova buna razı oldu. Öte yandan Avusturya konsolosluğu, vatandaşı ile

teması kesildiği için Viyanadaki gaybubetinden yetkili makamları haberdar etti ve pasaportunu Pasaport Dairesine gönderdi. Yapılan mutad araştırma sonucunda, pasaportun hile ile, rüşvet alan ve yetkisiz bir memur tarafından hazırlandığı anlaşıldı. Bu memur tevkif edildi. Kendisinin bunun gibi başka pasaportlar da hazırladığını itiraf edeceğinden endişe eden NKVD istihbarat teşkilâtı, dışardaki bütün yeraltı şebekelerine alârmda bulunarak aynı seride Avusturya pasaportu olanların derhal bulundukları memleketi terk etmeleri emredildi. Böylece zararsız gibi görülen bir hâdise, bütün NKVD istihbarat teşkilâtını geniş bir çapta huzursuz yaptı.

Bir pasaportun kaybolmasından mütevellit tatsız olaylar konusunda iken, Sovyet ajanlarının aşağıdaki kaideye riayet etmeleri hususunda kendilerine talimat verildiğini sözlerime ilâve etmek isterim. Bir ajan, bir memleketten diğerine trenle geçerken, pasaportunun, kendisinden hudut polisi tarafından kontrol için alınıp da iade edilinceye kadar yerinden kalkmamalıdır. Bu tebligat, memurların, Sovyet ajanlarına pasaportlarını iade etmek üzere kompartımana geldiklerinde, kendilerini bulamamaları yüzünden yapılmıştır. Aksi takdirde ajanlar, bundan sonraki memleket hududunda, hudut polisi tarafından karşılanacaklar ve pasaportlarını gösteremiyeceklerinden dolayı trenden alınacaklar, hudut istasyonunda, hudut polisinin telefonla komşu memleket hududundaki meslektaşları ile konuşarak, pasaportlarının gelecek trenle gönderilmesine kadar, saatlerce bekletileceklerdir.

Sovyet ajanları, seyahatleri esnasında ekseriya kontrol noktalarının kenarından, hududu pasaporta lüzum görülmeden geçmeyi uygun görürler. Keza İsviçre, Fransa, İtalya, Avusturya ve İskandinav memleketlerinde olduğu gibi, turistleri bir hududdan öbürüne, her hangi bir formaliteye lüzum görülmeden götürüp getiren turist otobüsleriyle seyahat etmeyi tercih ederler. Bir de, hafta sonu tatilini pasaportsuz olarak bir Avrupa memleketinden diğerine gidip gelen hususi tren seferleri ile de gitmeyi uygun görürler.

Âcil hâl karşısında tecrübeli bir ajan, bütün Avrupayı pasaportsuz geçebilmelidir. Bazı Sovyet ajanlarının pasaportsuz olarak muhaceret bürolarının sıkı kontrollerine rağmen Amerika Birleşik Devletlerine girdiği bilinmektedir. Bazıları da Kanada ve Meksikaya Sovyet ticaret gemileriyle gelerek buralardan ele geçirdikleri vatandaşlık evrakı ile Amerika Birleşik Devletlerine geçip yeraltı görevlerini tamamlayıncaya kadar Amerikada kaldıkları olmuştur. Sovyet ajanları aynı zamanda Amerika

Birleşik Devletlerine, Amerikan Muhaceret makamlarının, Amerikada olup henüz Amerikan vatandaşlığına geçmemiş, fakat dışarıya bir seyahat yapması icabeden kimselere verilen alelâde "tekrar giriş" vesikalarından hazırlanan sahte nüshaları ile de girmektedirler.

VII. MESLEKÎ KORUMA

Yeraltı ajanı sahte pasaporttan mâada, lüzum görülen memlekette devamlı kalmasının mucip sebebini gösterecek bir meslek veya iş sahibi olmalıdır. Böylesine münasip ve şüpheyi davet etmiyecek bir örtü bulunması, yeraltında kurulacak faaliyeti için mühim bir mesele teşkil eder. Ajan, bu meseleyi "cemiyette, bir meşguliyeti olmayan bir kimsenin işi yoktur!" gibi basit bir yorumla hâl yoluna gitmemelidir. Her tarafta herkes tarafından kanunî ve alelusûl sorulmakta olan bir soru vardır: "Ne ile geçiniyorsunuz?".

Ajanın, yüksek kabiliyetli olup, umumiyetle iyi bir aylık alabilmesi için dahi, evvelce çalışmış olduğu yerler hakkında ,kendisini istihdam edecek kimse veya müesseseye, lüzumlu bilgiler verilmezse, iş talebinde bulunamıyacaktır. Bu engel önlenmiş olsa dahi NKVD, kendisinin saati saatine burada çalışmasını istemeyecektir; çünkü ,bütün zamanını istihbarat görevine hasretmesi lâzımdır.

Tecrübeler göstermiştir ki, ajanın faaliyetini öğrenebilmesi için, kendi işini açması lâzımdır. Moskova'nın yeraltı teşkilâtının ilk kurulduğu yıllarda, ajanın varlıklı bir kimse olduğunu göstermek maksadı ile, bâzı cazip işler kurulmasını ileri sürmüştü. Halbuki, bu şekilde yapılan tatbikatın çok pahalıya mâl olduğu ve gayeden uzaklaştığı anlaşıldı. İşte bir kaç misâl:

1920 yıllarında NKVD İstihbarat Teşkilâtı, Yury Praslov isminde bir ajanını, Letonya pasaportu ile oldukça büyük bir sermaye vererek Fransa'da bir ithalât ve ihracat firması açması görevi ile vazifelendirildi. Daha başlangıçta serüvenin başarısızlığa uğrayacağı belli idi. Praslov'un iş adamı olarak bir tecrübesi yoktu. Şefleri, bir iş adamının bu şekilde yetiştirilmesinin hatalı olduğunu takdir etmediler. Böyle müesseseler, müşterlerini tatmin etmeye ve rekabete dayanabilmeye göre, normal bir ticarî gelişme geçirerek büyürler .Fakat, Praslov'un işi sun'î olarak meydana getirilmiş, fevkalâde güzel bir büro ve zengin bir kadro, buna mukabil yapılan tek bir ticarî muamele!

Aynı zamanda Moskova tarafından temin edilen sermaye, aylıklar ve masraflar sür'atle eridiğinden, ilerisi çok karanlık görülmeye başladı. Bunun üzerine Praslov, şefinin müsaadesi ile, Paris'teki Sovyet Ticaret Delegesi olan arkadaşı M. Lomovsky'ye müracaat etti. Lomoslov, NKVD'-yi memnun etmek arzusu ile Praslov'un firmasına, konsiğne olarak muazzam miktarda, Sovyetler Birliğinden Fransaya emtea, devretti. Tabiî Praslov, mutavassıt olarak komisyonunu alacaktı.

"Litvanyalı" Praslov ile Sovyet Ticaret Delegasyonu arasındaki sıkı münasebetler, Fransız Genel Emniyetinin nazarı dikkatini celbetti, fakat kendisi pek takibedilmedi; çünkü, ticarete o kadar kendisini kaptırmıştı ki, her hangi bir espionaj faaliyetinde bulunamamıştı. Moskovaya iyi bir tesir yapmak için Praslov, firmasına bir kaç tanınmış ve müessir simaları da almayı ihmal etmedi. Bunların arasında, ecdadının Fransız tarihinde kök saldığı bir aileden bir de kontes vardı.

Artık Praslov'un parmaklarından on milyonlarca frank geçiyordu. Bu kazanç kendisine fazla gelmeye başladı. Zengin bir adam rolü oynadığından serveti kısa zamanda sömürüldü. Zimmetine tahminen iki milyon frank (seksen bin dolar kadar) para geçirdi. Ziyanını kapamak için kumara başladı ve Deaville kumarhanesinde tanınmış bir sima oldu. Nihayet bir gün Moskovadan aldığım bir talimatla, Praslov'un firmasını ve hesaplarını kontrola gittim. Fakat, buna lüzum kalmadı. Praslov ile yaptığım ilk görüşmede Deaville kumarhanesinde sekiz dokuz milyon frank kaybettiğini itiraf etti.

Onun yerinde bir başkası olsaydı, bankada muazzam bir servetle firar ederdi, fakat Praslov, geriye dönmeyi ve "kurşuna dizilmeyi" tercih etti. Bu husustaki kararını yalnız samimî olarak suçlu olduğunu kabul etmekten dolayı değil, aynı zamanda Stalinin yakın adamlarından olan ve Rusya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Başkanı bulunan Synstov'un kız kardeşiyle evli bulunmasından ileri geliyordu. Bu hâdiselerden iki ay evvel, Praslov'un karısı bir erkek evlât doğurmuştu. Praslov, Leningrattan bir gemi ile dönerken, yavruya iki gün devamlı olarak dolaşarak bir çok şeyler satın almıştı.

Stalin, âlicenaplık gösterdi ve Prsalov'un, Solovky'deki temerküz kampında beş yıl hapsedilmesini emretti. Cezası bittikten sonra Praslov, Solovsky'de ikinci derecede bir memurlukla kalmağa karar verdi. Moskovaya dönmekten ve eski arkadaşları ile yüz yüze gelmekten utandığını söyledi.

Evvelce Çarlık Deniz Kuvvetlerinde hizmet etmiş ve Şubat ihtilâlinde (1917) faal bir rol almış olan Tchaikin isminde diğer bir NKVD ajanı ise 1929 yılında Amerikaya gelmiş ve yüzbin dolarlık bir yatırım yapmış, daha sonra bu yatırımı bir kaç misli arttırmış. Bu sermaye ile müteaddit eski ticaret gemisi satın almış, aynı zamanda bir Amerikan otomobil kumpanyasının Almanyadaki Hamburg şehrinde acentalığını almağa muvaffak olmuştu. Bu kumpanya Graham Paige firmasıdır. Yatırımlarla çok meşgul olduğundan, istihbarat işlerine fazla vakit ayıramadı. Büyük partiler veriyor, Moskovaya yazdığı raporlarda falan amirali veya parlâmento üyesini davet ettiğini, yedirip içirdiğini bildiriyordu ama raporlarda yer alabilecek milletlerarası münasebetleri hakkında Dışişleri Bakanlığını ilgilendirecek şeyler yapamıyordu. Kendisinin az çok iyi bir habercisi, Amerikan Deniz Kuvvetlerindeki istihbarat teşkilâtında görevli bir memur vardı.

Tchaikin o kadar müreffeh bir hayat sürüyordu ki, çağrıldığı takdirde Rusyaya geri dönüp dönmiyeceği hususu Moskovada şüphe yaratıyordu, ama döndü. 1931 yılında Leningrad limanına kendi firmasının bir gemisi ile geldi. Kendisiyle beraber Moskovada alınamıyacak oniki oda döşeyecek çok pahalı mobilye getirdi. Üst kademelerdeki şefler ve kendisi için muazzam Fransız şarap ve likörleri ile havana püroları getirmeyi de ihmal etmedi. Fakat Tchaikin, NKVD üst kademesinde bulunmadığından ve Genelmerkezde hiç çalışmadığından şeflerini ve bilhassa Dışişleri Dairesi Başkanı olup müfrit ve eski bir bolşevik olan, korkunç Çarlık devrinde, Katorga'da on yıl ağır hapis yatmış olan M. Trilisser'i tanıyamamıştı. Tchaikin'in, apartımanına müteaddit şarap ve likör kasaları yolladığını duyan Trilisser, öfkelendi ve kasaların mühürlenerek bir hastaneye yollanmasını emretti.

Tchaikin, sarfettiği paralara mukabil ancak altı şüpheli ajanla, Amerikan Deniz Kuvvetleri yüksek kademesinde bulunan bir subayın hususi sekreterini gösterdi. Bu sekreter güzel bir kadındı ve Tchaikin bu kadına bir çok Sovyet parası sarfetmişti. Trilisser, Tchaikin'in faaliyetinin incelenmesini emretti ve neticede Tchaikin kurşuna dizildi.

Yeraltı ajanlarının bir çoğu, yukarda açıkladığım iki kişi gibi suçlu ve ihmalci değildir. Ekserisi pek çok yatırımlar yapmış, iş sahasını bilmediklerinden ve vakitleri olmadığından, işin devamına tahsis edilen sermayeler kaybedilmiş ve neticede zararla kapatılmıştır.

Yeraltı ajanlarının sağlam bir örtülü iş kurmaları ve devam ettirmeleri hususundaki başarısızlıklarına NKVD istihbarat şeflerinin kaprisli düşüncelerinin önemli etkisi olmuştur. 1929 yılında OGPU Dışişleri Dai-

resi Başkanlarından Sloutsky bir plân hazırladı. Bu plâna göre eski bir Sovyet ajanı Sovyetler Birliğinden Almanyaya "kaçacak", orada kendisini anti Sovyet eğilimli bir iş adamı olarak tanıttıktan sonra Berlin'de bir "Patent Bürosu" kuracaktı. Sloutsky, keşiflerini satmak isteyen bir çok Alman kâşifinin büro önünde kuyruk yaparak müracaat edeceklerini tahmin ettiğini, bu suretle teklif edilen çeşitli keşifler arasından, büronun askerî değeri haiz olanları seçebileceğini ve mümkün olduğu takdirde Alman Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinde mevcut olduğu bilinenlerin tahrip edileceğini veya rüşvetle elde edileceğini ileri sürdü.

Sloutsky, Y. adlı bir ajanı bu işle görevlendirdi. Y.'nin kardeşi veya kuzeni aynı soyadı ile, tanınmış Alman filim kumpanyası UFA'nın müdürlerindendi. Y.'ye kırkbin dolar avans verildi ve Unter der Linden'de ufak bir personel kadrosu ile lüks bir büro kurdu, matbuatta bir seri ilâna geçerek, endüstriel bulguların satın alınacağını ve müsteid kâşiflerin yapacakları araştırmalar için teşvik edilecekleri, yayınlandı.

İlânlar derhal büyük ilgi ile karşılandı. Aralarında bilhassa ev işlerinde kullanılacak ufak cihazlarla, makineli oyuncaklar, jilet ve tıraş makineleri v.s. bir çok buluşlar vardı. Fakat, askerî veya endüstriel sırlara ait buluşlar yoktu. Bu konuda yapılan yegâne teklif -yeni bir hava savunma topu idi- ve eski bir matematik profesörü olup Almanyanın belli başlı endüstri firmalarından birisinin yönetim kurulu başkanının erkek kardeşi tarafından yapılmıştı. Top plânının teknik resimleri ile ufak bir modeli gizlice Moskovaya yollandı. Neticede, aynı top hakkındaki bilgilerin Alman Genelkurmayı tarafından resmen Sovyet Savunma Komiserliğine yollandığı anlaşıldı.

Bu esnada, müessesenin örtülü masrafı ilk yılda otuzbin doları buldu. Müesseseden hiç ümit kalmadı. Büroya bir çok ev avadanlıkları dolmuştu, fakat hiç biri değerli değildi ve askerî buluşlar büro yolunu bulamadı. Zaman geldi Alman Emniyet Ajanlıkları büroya gelen paraların kaynağı hakkında şüphelenmeye başladı ve nihayet iş tasfiye edildi. Bu kadar güzel bir hayat yaşadıktan sonra Y., esasen parti üyesi olmadığından ve Sovyetler Birliği ideolojisine bağlı bulunmadığından Moskovaya dönmek istemedi. Her hangi bir açıklama yapmadan dostça ayrıldı ve Sovyet memurları tarafından rahatsız edilmedi.

1930 yılının başlangıcından itibaren NKVD Dışişleri Dairesi ciddî ve hakikî profesyonel bir yeraltı şebekesi kurmağı tasarladı. Hesapsız yapılmakta olan iş serüvenlerine sarf edilen paralara nihayet verildi. Yeraltı ajan adayları daha fazla dikkatle seçildi ve yabancı memleketlerde

oturacak bir kaç NKVD istihbarat şefi görevlendirildi. Her ajan, pasaportunu taşıyacağı memleketin lisanı ile faaliyetinin merkezini teşkil edecek memleketin lisanını ve tarihini dikkatle öğrenmeye başladı.

Bu meyanda, bir ajanın diğer bir memleketteki bir firmanın mümessili veya acentası olarak kendisini tanıtırsa oldukça iyi "yüzebileceği" anlaşıldı. Bu gibi mümessilliklerin çoğu Fransa Kanada, İskandinavya ve bilhassa büyük Amreikan korporasyonlarından temin edildi. Bu suretle ajanlar, ceplerinde teyidedici vesikalar bulundurmakla kendilerini daha salim his ettiler. Artık anlaşıldı ki, ajanlar, yalnız bin liralık bir sermaye ile kendi firmalarını kurabilmektedirler. "Şu veya bu kumpanyanın müdürü" diye zarif kartvizitler ve cazip başlıklı kâğıtlar kullanmak da az tesir etmiyordu.

Bazı ajanlar antikacılık üzerinde iş kurdular. Moskovadan ayrılmadan evvel ajanlara uzmanlar tarafından kısa kurslar verilmekte ve kendilerine ekseriya elçilik çantaları ile antika eşyalar ve sanat eserleri yollanmakta, bunların fiat listeleri ile talimat da ayrıca gönderilmekte idi. Ajanlardan birisi baskı el yazması kitapların ilk tabılarını satma sahasında ün kazandı. Bir diğeri Parisde, foto haberleri ajanlığını kurdu ve bu sahada bir uzman oldu. Diğer ajanlardan, radyo malzemesi ve fotoğrafçılıktan anlıyanlar pek az bir sermaye ile foto stüdyoları ve radyo dükkanları açtılar ve işlettiler. Bunlardan bazıları az çok doğru veya yalan yabancı basın muhabirlikleri yaptılar.

Örtülü bir işin tanziminde en mühim şey; bu işin tamamen asıl olması, taklit olmamasıdır. Ajan her zaman aklında tutmalıdır ki, kendisi para kazanmak için iş yapmamaktadır, bu sebebden, ticarî muamelelere pek girişmemeli ve hele bütün kanunî takiplerle rekabet veya gümrükçülerden kaçınmalıdır. Ajanların, ecnebî firmaların mümessilleri olarak (ekseriya kendilerine acentalık vesikalarını temin eden kimseler vasıtası ile) kendilerini tanıttıkları halde, bu firmaların kendilerine muntazaman fiat listelerini, sirkülerlerini, piyasa analizlerini, statistik bilgilerini yollamalı ve mümkün olduğu takdirde bu nevi bülten veya yayınların, Ticaret Odaları ile Ticaret Dairelerinden yollanmasını temin etmelidirler. "Kendi" memleketinde tanınmış firmaların yapacakları bu tarzdaki muhabereler, ajanın kimliğini sağlamlaştırır ve prestijini yükseltir.

Bütün memleketlerin emniyet teşkilâtları edindikleri tecrübe ile, bir kimsenin muteber bir iş sahibi olmasının, bu kimsenin kanun dışı faaliyetlerine bir örtü teşkil edebileceğini ve bir pasaportun ne kadar hakikî olursa olsun, tamamen hakikî sahibine ait olmıyabileceğini bilirler. Bunun içindir ki emniyet ajanları, memleketlerindeki bir yabancının kimliği hak-

kında şüphelenecek olurlarsa, bu kimsenin kimliğine ışık tutacak daha az önemli bilgileri toplamağa çalışırlar. Emniyet ajanları ilk olarak şüphelendikleri kimsenin apartımanında deliller ararlar. Gizlice odasına girme yolunu bulurlar (tabiî kanun dışı olmakla beraber her memlekette tatbik edilegelmekte olan bir usûldur), şahsî eşyalarını, mektuplarını, dolabındaki sürgü ve saklı yerleri araştırırlar.

NKVD istihbarat teşkilâtı bunu bildiğinden "gizli açıklık" usulünü uygular. Bu usûlün bazı bilinen hallerde çok fazla başarılı olduğu anlaşılmıştır. Bu usûl ile Sovyet ajanı, oturduğu apartıman dairesine gizlice girecek olan ajan tarafından, az çok kolaylıkla bulunabilecek bazı gizli yerlere, kendisinin hakikaten kimliğini temsil etmekte olan kimse olduğu hakkında ispatlayıcı deliller koyar. Meselâ, eğer ajan bir Kanada pasaportunu taşıyorsa, eşyaları arasında Montreal'deki adresine doğru dürüst postalanmış bir kaç kartpostal, mevsimlik bir yeraltı tren bileti, kendi ismine çıkarılmış kendi memleketindeki bir umumi kütüphanenin üyelik vesikası, bir Kanada kulübünün üyelik kartı, Montrealdeki adresine yollanmış bir telgrafın aslı ve Kanadadaki bir eczane tarafından verilen bir reçete, yalnız Kanadada kullanılan giyilecek eşya ile Kanadada imal edilmiş bir diş macunu ambalâjı, ajanın paltosunun iç cebinde kalmış Kanadadaki bir mağazanın faturası, her hangi bir cepte kırışmış bir otobüs bileti, hep araştırıcıya doğrultucu deliller teşkil eder. Bunun aksine, şayet gizli araştırıcılar, yabancı ziyaretçinin ceplerinde bir Moskova otobüs bileti veya bir Sovyet ticaret birliğine yapılan tediyatın makbuzu gibi deliller bulurlarsa, "Kanadalı"nın hakikî kimliği hakkında ayrı bir sonuca varırlar.

Nitekim, buna benzer bir hâdise İtalyada olmuş ve polis, başarı ile bir Sovyet ajanının hakikî kimliğini açıklamıştır. İtalyan dedektifleri, ajanın bulunmadığı bir zamanda apartıman dairesine gizlice girerek araştırmalar yapmışlar ve Rusça yazılmış, Moskovadaki adreslerle telefon numaralarının kayıtlı bulunduğu küçük bir not defteri meydana çıkardılar. Şayet polis, Moskova hakkında biraz daha bilgili olsaydı, bu küçük not defterinin, Amerikalıların (Who's Who-tercümei hâl rehberi) gibi bir NKVD rehberi olduğunu anlamakta gecikmiyeceklerdi.

VIII. AJAN EVİNİ NEREDE TUTAR

Ajan, görevli bulunduğu memlekete gelince oturacağı yerin münasip mahalde seçilmesi meselesine dikkat eder. Her ajan için en fena yer pansiyondur. Burada tavırları ve yaşayışlarını kontrol edemiyecek kimse-

lerle karşılaşmak mecburiyetindedir. Yemek odasındaki yemekler esnasında bunların kendisini göz hapsine almaları, şahsî sorular sormaları ve bazılarının profesyonel araştırıcılar tarafından sorulması pek muhtemeldir. Pansiyonun tehlikeli olmasının diğer bir sebebi daha vardır: Ajan, emniyet teşkilâtının dikkatini çekmişse, pansiyona kendi adamlarından birisini yerleştirmek suretiyle ajanı göz hapsinde bulundurabilir.

En iyisi, sâkin ve muhafazakâr bir sokak veya bölgede, kiracılarının pek ender olarak birbirlerine "merhaba" dedikleri bir apartman dairesi kiralamasıdır. Bazı ajanlar, hâlleri vakitleri iyi, emekli olmuş kimselerin asûde bir hayat yaşamak için çekildikleri otel-pansiyonları tercih ederler. Burada oturduğu zaman ajan, giriş yerlerinde veya ilk katta bulunan ve her taraftan görülebilecek lokanta veya dinlenme odalarında oturmamalıdır, yoksa kendisini daha evvel ayrı bir kimlik altında tanıyan bir kimse ile yüz yüze gelebilir. Şayet bu tarzda bir karşılaşma böyle bir yerde veya başka umumî bir mahalde olursa, ajan buradan çıkıp "kaybolabilmelidir". Mamafih bu tarzdaki bir karşılaşma oturduğu ve kaydolduğu otel-pansiyonun antresinde olursa, ilgilenen kimseler, ajanın yeni kimliğini ve örtüsünü kolaylıkla bulabilirler.

Evvelce maiyetimde çalışmış ve Hitler Almanyasında Kanada pasaportu ile Berlinde tamamen otel-pansiyon olan bir yerde oturan yeraltı ajanlarından bir arkadaşımın karşılaştığı bir vakayı hatırlarım. Bir gece, bir Alman hekimiyle eşini otelin restoranına davet etmiş yemeğin sonuna doğru bir kaç masa ötede eğlenmekte olan neşeli bir gruptan uzun boylu, zayıf, göğsünde Alman Haçlı Gaması bulunan bir kimse ayağa kalkıp gülümseyerek arkadaşımın masasına doğru gelmiş. Arkadaşım daha kendisini tanıyamadan, Alman elini uzatarak, yüksek sesle "Zdravstvuyte" diye selâmladıktan sonra Almanca devam etmiş "sizi görmekten pek memnun oldum Herr Ivanov. Burada ,bu otelde mi oturuyorsunuz?.. Hangi odadasınız ?.. Sizi arayacağım. Buluşmalı ve bol bol konuşmalı ve konuşmalıyız," demiş. Tabiî, arkadaşım kendisini gördüğünden dolayı memnuniyetini belirttikten sonra, kendisini masadan uzaklaştırmış.

Alman tekrar Almanca konuşarak, "Burada elçilikte mi çalışıyorsunuz?.. Bu otelde mi kalıyorsunuz, hangi odadasınız ?..

Arkadaşım, bir kaç gün içinde Berline, villa Dahlem'de arkadaşları ile kaldığını söylemiş. Bunun üzerine Alman: "Öyle ise sen beni ara. İşte kartvizitim. İhmaletme, bekliyorum" diyerek ayrılmış.

Bu Alman kimdi? Arkadaşımın Sovyet elçiliğinde ikinci kâtip olarak bulunduğu zaman Viena'daki Berlitz okulunda kendisine bir buçuk yıl Almanca öğreten Almanca hocası idi.

Arkadaşım masaya döndüğünde elinden gelen nezaketle durumu kurtarmak istedi ve misafirlerine herhalde bu kimsenin fazla içtiği için kendisini birisine benzettiğini, masadan uzaklaştırmasına sebeb, belki de bu kimsenin masalarına oturacağı endişesi olduğunu söyledi. Misafirler, hâdisenin arkasındaki dramı tahmin etmemişler ve kendilerinin de başından aynı hâdiseler geçtiğini, hattâ bazen benzettikleri kimselerle aşinalık ettiklerini söylemişler. Arkadaşım vakit geçirmeden otelden ayrıldı ve bir müddet güvenilir bir işbirlikçisinde kaldı. Zaman gelip de durumunun bir kuşku yaratmadığına kanaat getirince, Berlin civarında hep apartıman dairelerinin bulunduğu bir semtte bir apartıman dairesine taşındı.

Hadise, yalnız Sovyet ajanının, mevcut gizli faaliyetler kaidelerine rağmen, sahte bir kimlikle bir otelde oturduğu hâlde o otelin lokantasından faydalanmaması ,gibi hususlara riayet etmediğinden dolayı hoş olmayan hâdiselerle karşılaşması bir tarafa, NKVD, İstihbarat Teşkilâtının, daha evvel hariçteki Sovyet elçiliğinde yahut Ticaret Delegasyonunda hizmet etmiş olan bir memurunu sahte vesikalarla aynı memlekette yeraltı görevine yollamış olması gibi yaptığı daha büyük ve çok ciddî politikacılık kifayetsizliğidir. Bu hâdisenin meydana gelmesinde başlıca iki sebeb vardır: Birincisi yeraltı faaliyetlerini deruhte edebilecek yüksek kabiliyetli, tecrübeli, mütehammil, yeter sayıda kalifiye memur bulunmaması; ikincisi, Moskovada yeraltı faaliyetlerinde elde edilen başarılar ve kahramanlık o kadar fazla şöhret yapmaktadır ki, bir çok istihbarat şefleri, yabancı memleketlerde, resmî kapasitede ifa etmiş oldukları hizmetin mahiyeti ne olursa olsun, tehlikeli görevi bir namus ve şahsî prestij olarak yapmağa çalışmalarıdır.

Eski bir ata sözü vardır, "arkadaşlarının kimler olduğunu söyle, senin kim olduğunu söyliyelim". Gerek yabancı memlekette yerleşmiş olan yönetici olsun, gerek maiyetindeki yeraltı ajanları olsun, bu ata sözünden hisse kaparlarsa ve tanınmış dürüst kimselerle tanışırlarsa başarılı çalışırlar. Nitekim bir çok hallerde batı memleketlerinin emniyet teşekkülleri, polis şefleri tarafından tanınmış ve muhafazakâr kimselerle temas eden şüpheli kimselerin bildirilmesi üzerine, yaptıkları kendi bakımlarından incelemeleri sonucunda, bu kimselerin Sovyet ajanı olamıyacağına dair rapor verdikleri hususu, NKVD istihbarat teşkilâtınca bilinen bir kaide haline gelmiştir. Bu gibi tanışmalar, halkın bir arada eğlendiği ve hoşça bir vakit geçirdiği eğlence yerlerinden, sosyal kulüplerinden, eğitim enstitülerinden tutun da kiliselerde de olmaktadır. Evvelce ordu papazlığı yapmış olan bir mahallî NKVD ajanı, bulunduğu yerin kilise papazı ve eşini muntazaman davet etmekte, ikramda bulunmakta ve zaman za-

man kiliseye teberrü suretiyle yardım etmekte idi. Bu buluşmalar esnasında, İncilin mühim noktaları üzerinde papazla konuşmalar yapardı. Bazı hallerde tanıdık birisi gelir, Rus ajanını bir kenara çekerek, "kredi bürosundan birisi senin hakkında bazı şeyler sordu. Senin dürüst bir kimse olduğunu söyledim" derdi. Avrupada polis detektifleri, kendilerini kredi bürosundan araştırıcılar diye tanıtırlar. Bazen böyle bir haber, ajana serbest kalmakla, hapishaneyi boylama arasındaki münasebeti gösterir, işte bir misâl:

Avrupa memleketlerinden birisinde tehlikeli bir istihbarat işi ile görevli ,o memlekette oturan bir yeraltı ajanı, bir gün apartman dairesindeki şahsî evrakı ile mektuplarının karıştırıldığından şüphelendi. İyimser bir huyu olduğundan, acele ile çıkarken bunları kendisinin yapabileceğini düşündü. Sonra bir gece, kulüpte çok muhafazakâr burjuva bir çiftle beraber yemek yerken, karısı kocasına dönerek: "Peter," detektif hakkında söylesene ve ben ne dedim?" diye hatırlatınca, kocası "evet" dedi ve sözlerine devamla, "geçen gün gizli polisten bir dedektif, büroma geldi ve senin hakkında sordu. Tabiî anlarsın, yabancıların etrafında dolaşmaları vazifeleridir de...., senin dürüst bir kimse olduğunu söyledim", dedi. Karısı söze karıştı: "Peki, ben sana ne dedim?" diye sorunca, kocası gülerek; "Emma dedi ki, dışarı çıkarken evde kıskanç bir kız bırakıyorsun, seni kontrol ediyor" dedi. Emma, şuh bir kahkaha ile "evet, daha ilk gün karşılaştığımızda bir Donjuan olmalısın demiştim" dedi. Ajan, bu gülüşmenin sona erdiğini anladı. Ertesi günlerin olayları, hislerinde yanılmadığını gösterdi ve memleketi zamanında terk etti.

Bir yeraltı ajanı, beklenilmeyen bir zamanda kendisini başka bir kimlikle bilen bir kimse ile karşılaştığında, kendisiyle ilgilenmemeye, ilgisini kesmeğe gayret eder. Fakat böyle bir hal, sür'atle geçen bir trende olursa, dönüş kesilmiştir ve başı derde girebilir. NKVD istihbarat tarihinde bunun gibi bir kaç tane karşılaşma olduğu söylenirse hayret edilir. Ben şahsen bu tarzdaki karşılaşmalardan altı tanesini sayabilirim. işte bir tanesi:

1930 yıllarında Fransa'daki yeraltı istihbaratını yönelten NKVD ajanı, Kanada pasaportu ile oturuyordu. Mussolini hükûmetinin kilit mevkiindeki üyelerinden birisini gizli bir Sovyet işbirlikçisi yapmak görevi gibi enteresan bir görevi murakabe etmek üzere Romaya gitti. Mühim bir miktarda bir meblâğın rüşvet olarak teklifine zaman gelince, NKVD Dışişleri Dairesine mufassal bir rapor yollıyarak, nihaî talimat istedi. Bu hususta NKVD'nin Stalinin şahsî muvafakatını alacak olan Moskovadan cevabın gelmesini beklerken, ajan, kısa bir dinlenme için Kapriye gitmeye karar verdi.

Kapride mütevazı bir otele indi ve ilk yemeğini yemek için restorana girdiği zaman, baş garson kendisini, bir kişinin oturduğu iki kişilik küçük bir masaya götürdü. Yemek arkadaşı Polonyalı genç bir diplomattı. Viyanadaki Polonya elçiliğinde ikinci kâtipdi ve bir kaç gün evvel gelmişti. Kısa zamanda arkadaş oldular, beraber yürüyüşler yapmağa başladılar. Pek tabiî, Sovyet istihbarat memuru, Polonyalı diplomatla konuşurken, kendisinden ileride Sovyet şebekesine alınarak nasıl faydalanabileceğini düşünüyordu.

Bir ay sonra Paris'deki Sovyet ajanı, İtalyan Operasyonu hakkında rapor vermek üzere Moskovaya çağrıldı. Kanada pasaportunun Sovyet hududundaki polis tarafından imzalanmasını önlemek için Moskovaya kendi pasaportu ile yola çıktı. Doğu Ekspresi Berline varıp Schleische Banhof istasyonuna girince, yataklı vagona bir kaç yolcu daha geldi. Bunlardan birisi Rus'un omuzuna vurdu ve kendisine Kanadalı ismi ile hitap etti. Kapri Adasında karşılaştığı Pole idi bu! Genç adam, kendisiyle buluştuğundan pek memnundu. Varşovaya gittiğini ve Kanadalı dostunun da aynı yere gitmiş olmasını arzu ettiğini ifade etti. "Kanadalı!" durumu kavrayarak hemen cevaben, Sibirya üzerinden trenle Tokyoya gitmekte olduğunu söyledi.

Polonyalı ısrarla, Varşovaya beraber gitmelerini ve bir hafta kendisinin misafiri olmasını istiyordu. Tiyatrolara götüreceğini, güzel Polonyalı kızlarla tanıştıracağını ve babasının geniş arazisinde yaban domuzu avı yapacaklarını vadetti. Bir kaç saat içinde evvelâ Alman, daha sonra Polonya olmak üzere hudut polislerinin geleceğini, pasaportlarını istiyeceklerini ve böylece Polonyalının, kendisinin Kanadalı değil de bir Sovyet vatandaşı olduğunu anlayacağını düşünüyordu. Böyle bir durumda Sovyet ajanı kendisini büyük bir Kanada firmasının mümessili rolünde iken bu defa Fransada yeraltı teşkilâtında çalıştığına ikna edemiyecekti. Parisdeki istihbarat görevi, pasaportu ve fevkalâde örtülü işi tehlikede idi.

Bir müddet sonra, vagonun arka taraflarından kulakları çınlatan Almanca bir ses duyuldu: "Pasaportlarınız lütfen!" Bizim Kanadalı hafifçe yerinden kalktı ve vagonun diğer ucuna gitti ve oradan da öbür vagona geçti. Polonyalı bir müddet arkadaşını bekledi. Vagon restorana beraberce gideceklerdi. Halbuki Kanadalı âniden kaybolmuştu. Kanadalı üçüncü mevki vagona geçerek Alman ve Polonya polisleri pasaport muamelelerini bitirinceye kadar oralarda kaldı. Sonra, yataklı vagona döndü. Polonyalı arkadaşı çok heyecanlı idi. Kanadalının huduttaki küçük istasyonda hava almak için çıktığını ve treni kaçırdığını zannetmişti.

Yeraltı ajanları bu şekildeki beklenilmeyen hâdiselerle her zaman karşı karşıyadırlar ve bunların etkisi altında daima endişe içindedirler, akılları daima bu gibi tehlikelerle doludur. Bunun içindir ki; bir yere/ restorana, tiyatro, otel antresi gibi yerlere geldiklerinde endişeli nazarlarla etrafa göz atarak, tanıdık bir sima olup olmadığına dikkat ederler ve lâkayıt dahi olsa, gözlerin üzerlerine toplanmasından huysuzlaşırlar. Sovyet ajanı, daha fazla tehlikenin kendisine düşman nazarlarla bakıldığının farkına varmasından ileri geldiğini bilir. Böyle bir hal vukuunda kendisi oturduğu yere veya faaliyette bulunduğu mahalle kadar takip edilip yetkili makamlara ihbar edilebilir. Bazı hallerde polis makamları ancak böyle bir ihbar üzerine harekete geçmişler ve Sovyet ajanının peşine düşmüşlerdir.

IX. ŞEBEKE

Mahallî istihbarat yöneticisi olan ajana yabancı bir memlekette bir görev verildiği zaman, bu görev, ya hâlen mevcut olan bir istihbarat şebekesinin yönetilmesi hususu kendisine devredilmiştir, yahut tamamen bir şebeke kurması istenir. Pek tabiî, bütün polis ve istihbarata karşı koyma kuvvetlerinin, memleketin hayatî sırlarına karşı yönelmiş bulunan Sovyet ajanlarına karşı pusu kurmuş düşman bir memlekette, yeni bir gizli teşkilât kurmak çok daha güçtür. Fakat bir çok yöneticiler, diğer bir kimsenin kurmuş olduğu istihbarat teşkilâtını yöneltmektense yeni bir organizasyon yapmayı tercih ederler. Bunun sebebi, bir yeraltı yöneticisi, mevcut bir istihbarat şebekesini devir alınca otomatik olarak teşkilâttaki gizli organik kusurları da devir almış demektir. Bu da uğursuz bir günde, şebekeyi mahvedeceği gibi bütün üyelerinin uzun yıllarca hapiste yatmalarına sebep olacaktır. Kusurlar denilince, bilhassa **tahrikçi ajanlar** ve istihbarata karşı koyma ajanlarının şebekeye sızmış olabilmelerini kasdetmekteyim. Ancak her şeyini, baştan aşağıya kadar kendisi kuran, tecrübeli yönetici şebekesinin, öldürücü düşmanlardan salim olduğuna az çok emin olabilir.

Yerli yöneticinin ekseriya iki veya daha fazla yardımcısı vardır. Bunların her birisi Moskovadaki merkezin kurmay subaylarıdır. Yönetici ve yardımcıları, teşkilâtın çetin nüvesini teşkil ederler ve hemen hemen herkese karşı devamlı olarak uyanık ve ağızları kapalı olmaları mecburieytine mukabil, bu küçük çevrelerinde serbestçe konuşabilirler ve rahat edebilirler. Bununla beraber her ne kadar birbirlerine sıkıca kenetlenmiş bir grup olmalarına rağmen, yalnız yönetici ile baş yardımcısı bütün şebekeyi ve operasyonları bilir. Diğer yardımcıları, KGB kurmayları oldukları halde, her birisine tevdi edilen meselelerden haberdardırlar.

Kurmaylar bu keyfiyeti kendilerine itimatsızlıktan değil, sırf bir hüsnüniyet eseri olarak kabul ederler. Bu politikanın arkasında bulunan mücip sebep, bir kimsenin ne kadar az bilirse o kadar az söyleyebilmesi vecizesidir ve hiç bir kimse bu şahsın düşman eline düşerse ne dereceye kadar tahammül edebileceğinin sınırlarını bilemez. Yöneticiler arasında bu derecede gizlilik olmasının faydası, son harbte, Sovyet istihbarat şebekelerinin, Gestaponun ellerine düştüğü zaman anlaşılmıştır. Nitekim, Albay Rudolph Abel hâdisesi de yönetilen bu politikanın sağlamlığına bir misaldır. Abel'in yardımcısı olan Reino Hayhansen, şefi Abel'in nerede ve hangi isim altında yaşadığını bilmiyordu. Kaldı ki, Abel'in temas halinde bulunduğu diğer ajanları ve habercileri de bilmiyordu. Bunları bilmiş olsaydı, Abel tarafından yöneltilen bütün yeraltı şebekesi açığa vurulacaktı.

Yönetici ajan ve yardımcıları, hariçten olanların yanlarında, kendileri arasındaki sıkı münasebetleri belli etmezler. Bunlardan birisi yetkili makamların şüphesini celbederse, diğerleri de aynı araştırmalara tabi tutulacaklardır. Bunun için aralarındaki münasebetler o tarzda örtülmüştür ki, birbirlerinden tamamen haberdar olmayan masum kimselermiş gibi! Böyle bir hâdiseye hazırlıklı olabilmek için, şebekenin belli liderleri, soruşturmaya tabi tutuldukları takdirde her birinin aynı hikâyeyi söyliyebilmeleri için, tanışmalarının geçirdiği istihaleleri tarihçesini birlikte hazırlarlar.

Hikâye ekseriya takviye edici hususların üzerine kurulur. Meselâ; bir Sovyet yöneticisi, hafta sonlarını şehir dışındaki bir sosyal kulüpte geçirmektedir, bu arada, kulüp menajeri ile iyi arkadaşlık kurmuştur. Bir müddet sonra, yöneticinin yardımcısı da kulübe üye olur. Bir Cumartesi gecesi kulüp menajeri bir kaç misafirini akşam yemeği ve kart oynamak üzere kendi dairesine davet eder. Bu küçük partide kulüp menajeri, yardımcı yöneticiyi asıl yöneticiye takdim eder, tabiî her ikisi de birbirlerini hiç tanımıyorlarmış gibi hareket ederler.

Bazı hallerde tanışma hikâyesi ve daha sonraki arkadaşlık, kanunî iş muameleleri ile de açıklanabilir. Meselâ; bir yönetici yardımcısı, gazeteye ilân vererek eski para koleksiyonunu satmak istediğini yazdırır. Diğer yardımcı ajan cevap verir, mektup yazar, bu suretle koleksiyon el değiştirir.

Her yönetici yardımcısı, bütün "kaynakların" yüzde onbeş ilâ yüzde yirmibeşini kapsayan bir çevreyi yöneltir. Maiyetinde iki ilâ beş tane "grup lideri" bulunur. Bunlardan her biri bir kaynak grupu ile ilgilenir. Grup lideri ekseriya Rus olmayan Komünist partisinin üyesidir ve görev için dikkatle seçilmiş ve yetiştirilmiştir ve kendi memleketinin veya kendi dilinin konuşulduğu diğer bir memleketin sahte pasaportu ile dolaşır. Meselâ; Alman ise Alman, Avusturya veya Çekoslovak pasaportu kulla-

nabilir. Amerikalı ise; Amerikan, Kanada, Britanya, Avustralya veya Yeni Zelanda pasaportu alır. İspanyol ise; İspanya veya herhangi bir Lâtin Amerikan pasaportu vardır. "Grup lideri"nin avantajı, yerli bildiği lisanı kullanmasıdır. Şayet, "grup lideri" kendi memleketinde yahut hakikî isminin bilindiği yerde gizli çalışıyorsa sahte bir kimlik edinmediği gibi sahte vesika da kullanmaz.

Şebekenin ayrıca bir veya iki sekreteri vardır. Bunlar ekseriya kadındır ve mikrofotoğrafçılık, yazı makineleri ile yazı yazmak ve buna benzer işlerle meşugl olmaktadırlar.

Moskova ile **yönetici** arasındaki münasebetlerin temin edilmesi için bir radyo operatörünün bulunması şarttır. Radyo operatörü emniyetli, Moskovada yetiştirilmiş bir teknisyen olup, işini iyi bilen ve yalnız radyo operatörlüğü ile kalmayıp aynı zamanda lüzumlü olduğu takdirde iyi bir transmetör de imal edebilir. Şayet Moskova ile yapılan radyo muhaveresinin hacmi genişse, mahallî **yöneticinin** ayrı bir şifre memuru vardır, aksi takdirde, şifreleme veya şifre açmak vazifesi ikinci bir vazife olarak **yöneticinin** yardımcılarından birisi tarafından yapılır. **Yöneticinin** ekseriya mütaaddit gizli yerlere yerleştirilmiş muhtelif transmetörleri vardır ve muhtelif mahallerden, bazen emniyet ajanlarına transmetörlerin yerlerini yanıltmak için açık arazide, otomobillerden yayınlar yaparlar.

"Mektup atmalar" suretiyle haberlerin toplanabilmesi veya bırakılabilmesi ve "kuriyelerin" bu toplanan haberleri aradaki bir istasyona veya doğrudan doğruya Moskovaya ulaştırılmaları ile, istihbarat şebekesinin başlıca görevleri tamamlanmış olur. Şayet şebeke genişse, ayrıca bir de küçük bir pasaport bürosu vardır. Bu büro, belirsiz tarihlerde veya müstacel hallerde yapılacak seyahatleri tanzim ettiği gibi, hudut pulları, sertifikaları ve diğer dokümanları imal eder. Şebeke küçük ise, muhtelif şebekelerin işini gören tek bir pasaport bürosundan istifade edilir.

İstihbarat şebekesi, kendilerine tevdi edilen memleketin hassas ve önemli devlet teşekküllerinde mühim vazifeleri bulunan emniyetli ve "kaynaklar" ismi verilen kadın ve erkek memurların, belli bir yabancı hükûmete ait politik, diplomatik, askerî veya endüstriel sırların elde edilerek Moskovaya yollanması faaliyetlerini görürler. Sovyet istihbarat şebekesinin başlıca vazifeleri yeni "kaynaklar" meydana getirmek suretiyle gizli haberciler ağını daha fazla yayıp politikacılara ve yabancı memleketin diğer anahtar mevkilerine sızmaktır.

Yeraltı teşkilâtının başlıca nüvesi mahallî yöneticidir ve ekseriya Sovyetler Birliğinde istihbarata karşı koyma teşkilâtında yıllarca çalışarak tecrübeler edinmiş, istihbarat teşkilâtında çalışan eski bir memurdur. Moskovada iken vazifesi, diplomatik ve askerî sırları elde etmek için Sov-

yetler Birliğine sızan yabancı ajanları araştırmaktır. Araştırıcı veya yakalayıcı olarak edindiği tecrübe, kendisinin yabancı bir toprakta yakalanacak kimse rolüne geçmesinden dolayı fevkalâde kıymetli faydalar sağlar. Sovyet istihbarat teşkilâtını kuran yaşlı NKVD şefleri, istihbarata karşı koyma konusunda önceden tecrübeleri olmıyan yeni yetişmiş genç memurlara şüphe ile bakarlar. Bu kimselerden bahsederlerken tenezzülle, bunların habercilerden aldıkları bilgilerin mikrofilimlerini yaparak istihbarat muhaberesinin muğlaklığını anlamadan ve takdir etmeden getiren alelâde bir ulakçı olarak bahsederler.

Mahallî yöneticinin yetkisi çok yüksektir ve bir harb gemisi süvarisinin yahut arazideki bir askerî kumandanın yetkisinden farksızdır. Operasyon plânlarını meydana getirir ve maiyetindekilere vazifelerini taksim eder. Emirleri, görevlilerce muvafık görülmese dahi, tamamen uygulanır. Kararları yalnızca verir ve nihaî sorumluluk kendisine aittir. Atacağı bir tek yalnış adamın şebekesini mahvedeceğini ve kendisi ile adamlarının hapse gireceğini bilir. Her ne kadar Moskovanın disiplinine tabi ve önemli operasyonlarda genel merkezin mütalâasını almak mecburiyetinde ise de oldukça bir serbestiyi de haizdir. Moskova plân veya operasyonu veto edebilir; fakat sağlam olmıyan, tehlikeli bulunan veya başarısızlığa mahkûm bir operasyonu icbar edemez.

Doğrudan doğruya yardımcılarından mâda yönetici, yalnız "grup liderleri" ve son derecede değerli ve güvenilebilir habercilerle temas edebilir. Rusyadaki mazisi ve yeni kimliğini (ismi, pasaportu, iş örtüsü ve adresi) ancak en yakın bir iki yardımcısı ve aynı zamanda NKVD kurmay subayı olan kimseler bilir. Her ne kadar emniyet sebebleri ile yönetici, bütün haberci ve şebekenin diğer üyeleri ile şahsen tanışmışsa da, bunların hepsini görür görmez tanımalıdır. Bu maksatla "grup liderlerinin" habercilerle yaptıkları toplantı yerlerine zaman zaman gider ve her birini belli olmıyan bir kenardan tetkik eder. Mahallî yöneticinin, her habercinin biografisini, nerede çalıştığını, nasıl yetiştirildiğini, Sovyet istihbaratına olan hizmetlerini ve kendisine güvenebilme derecesini de bilmesi lâzımdır. Âcil hallerde, kendisine müracaatta bulunabilmek için her haberciye mahsus bir parolası vardır. Bu suretle, yeraltı memurlarından birisi Moskova ile ilgisini kesince, yönetici veya yardımcısı tasfiye edilen bu kimse ile çalışmakta olan habercilere derhal haber vererek kendilerinin meydana çıkarılmalarının pek muhtemel olduğunu ihtar ederek gerekli mukabil tedbirlerin alınmasını tebliğ eder.

NKVD mahallî yöneticisinin en değerli "kaynaklarından" Berlindeki Kaiser Wilhelm Enstitüsünde, Alman Harbiye Bakanlığı adına önemli tecrübeler yapmakta olan bir kimya profesörünün Gestapo tarafından yakalanmak üzere olduğunun öğrenildiğini hatırlarım. Kimya profesörü ile

temas etmekte olan Sovyet memur, ânide bir ameliyat geçirmiş bulunduğundan hastanede yatıyordu. Profesöre bütün espionaj işini tahrib etmesi, evinde bir Rus uzmanı tarafından yerleştirilen fotoğraf malzemesini parçalaması ve kaçması bildirilmesi gerekiyordu. Yönetici, memurlarından genç bir Alman kadını ile Dahlem'deki Kaiser Wilhelm Enstitüsünün bulunduğu mahalle gitti. Profesör, enstitüden çıkınca (kendisinin takip edilip edilmediğini anlamak için bir müddet arkasından gitti. Takip edilmedikleri kanaatına varılınca) kadın, profesöre yaklaştı, kendisini parola ile hemen tanıttı ve fena haberi kendisine iletti, profesöre bir zarf içinde para verdi, kendisine alelâcele yönetici tarafından sahte pasaportla verilen talimatı yerine getirdikten sonra, aynı gece hududu geçebildi.

Sovyet istihbarat memurları, bütün istihbarat faaliyetlerini sevkeden cesur süvarisinin karşısında, en mühim değer olarak "kaynak" diye adlandırılan haberciyi görürler. Eğer haberci önemli diplomatik veya askerî devlet sırlarına erişebilecek stratejik bir mevkide ise, her defasında ehemmiyetli bir şey getirdikçe, ağırlığı kadar altın değerindedir. Şebekenin bunun gibi altı habercisi olursa mahallî yönetici ile teşkilâtının üyeleri teminat altında çalışır ve moral bakımından giriştikleri rizikolar için bol bol mükâfatlandırılırlar. O takdirde, yönetici ile yardımcılarının başlıca vazifeleri, habercilerini akıllıca yöneltmek ve yakalanmalarına dikkat etmektir.

Batı İstihbarat Teşkilâtının aksine olarak Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, habercilerini fevkalâde bir ilgi göstermek suretiyle taltif ederler. Sovyetler Birliği adına vermiş olduğu sözden şaşmıyarak hiç bir zaman kimliklerini ve hizmetlerini açıklamazlar ve ne zaman müşkül duruma düşerlerse, yardımına koşarlar. Haberciler yakalandığı zaman Sovyet İstihbaratı en muteber avukatları tutar, hatta habercinin ileride faydalı olabilmesi ihtimali tamamen kaybedilmiş olsa dahi, ailelerine âlîcenapçasına para yardımında bulunur. İstihbarat Teşkilâtının, habercilerini, tevkiflerine bir kaç saat kala memleket dışına çıkardıkları, onbin dolarlık çeklerle ailelerine yardımda bulundukları ve daha sonra ailelerine kavuşabilmeleri için ailelerinin Sovyetler Birliğine götürüldüğü hâller olmuştur. Haberciye yapılan bu derecede âlîcenapçasına yardımdan maksat moral veya insanî temellere değil, şahsî menfaatlara dayanmaktır. Sovyet istihbarat teşkilâtı, kısaca anlamıştır ki, haberciye karşı güdülecek bu tarzdaki bir politika, meyvesini vermekte ve başarıyı sağlamaktadır.

Düzinelerle Sovyet istihbarat şefleri ve yeraltı yöneticilerinin Stalin devrinde kanlı tasfiyeleri esnasında bile ateşle oynıyanlar, habercilere dokunmamışlar ve haberciler, eskileri tasfiye edildikten sonra yerlerine geçirilen yeni şeflerle çalışmağa devam etmişlerdir.

Haberci ile istihbarat memurunun karşılaştıkları tehlike ve başarılı faaliyetlerinin sonucunda mazhar oldukları neşeler, birbirlerini hakikî arkadaşlığa sevketmiştir. İstihbarat memurlarının, habercilerine karşı gösterdikleri bağlılık ve muhabbetin bir çok tezahürlerini gördüm. Buna mukabil haberci, arkadaşının hakikî ismini nâdiren bilir ve bir defa yolları ayrılınca, onunla temas imkânları tamamen kesilmiştir.

X. "KAYNAKLARIN" YETİŞTİRİLMESİ

Yeraltı şebekesine yeni habercilerin yetiştirilmesi bütün istihbarat faaliyetlerinin en tehlikeli ve güç vazifelerinden birisidir. Daha ilk adımda yetiştirme ajanı, ciddî bir mahzurla karşı karşıyadır; çünkü, bir kimseye Sovyet ajanı olması teklif edildiği andan itibaren ajan, hattâ kendi durumunu, muhatabının cevabını almadan açıklamış bulunmaktadır. Cevap menfi olduğu takdirde, netice net olarak, yetiştiricinin **kendi kimliğini açıklamış olmasıdır.** Bu da yetiştiricinin ne kadar akıllı ve zeki olmasını, yürüdüğü yoldan hafifçe geri dönebilmesi için itinalı hareket etmesi ve kanaatlarının sağlam yapıda olmasına dikkatli davranması icabettiğini göstermektedir.

Sovyet habercileri, Rusyanın aramakta olduğu önemli sırları tevdi edebilecek erkek ve kadınlar ararlar. İlk atılacak adım, bu kimselerin kimler olduğu, nerede bulundukları ve ne olduklarıdır. Kanaatları inançları, hususi hayatları, ihtirasları, moral karakterleri, zayıflıkları ve hepsinden daha önemli olan husus, bilgi habercileri olarak potansiyel değerleridir. İnsanlar muhtelif sebeblerle casus olmayı isterler, meselâ:

1. İdealist gayelerle;
2. Para, karier ve diğer beşerî kazanç saikleriyle;
3. Romantik heyecanlarla;
4. Avantür aşkı;
5. Meydana gelen bir cürmü saklayıp sorumluluktan kaçmak;
6. Homoseksüel sapıklık ve diğer itiyatlar.

Şantajcılığı, yetiştirme vasatı olarak nazarı itibara almadığım görülecektir. Umumun inancının aksine olarak Sovyet istihbaratı, usûlen yabancı operasyonlarında jantajcılığı kullanmaz. Çok tehlikelidir ve yetiştirici memurun suratına atılmış bir şamar tesiri yapar. Yabancı bir devletin arazisinde faaliyette bulunan bir Sovyet ajanının mukadderatının habercisinin elinde ise, habercinin de durumu ajanın elinde olduğunu

unutmamalıdır. Bu gibi vakalarda, bir kimseyi düşman yaparak bundan böyle bilhassa istihbarat operasyonu gibi nazik ve rizikolu bir meselede ona güvenmek çok tehlikelidir. Nitekim, şantajcılığa uğrıyan kimselerden dönerek yetkili makamlara yardım talebinde bulunup, pişmanlıklarını açıklayıp temiz bir nefes alıp da, kendilerini affettirdikten sonra, Sovyet yetiştirme ajanının yakalanması için emniyet ajanlarına yardımda bulunanlar olmuştur.

Umumiyetle muhtelif memleketlerde, Sovyet ajanlarının, halkı, Sovyet istihbarat hizmetlerine sevketmekte şantajcılığın kullanıldığına inanılmasının sebebi, Rusya için çalışan ajanlardan bazılarının yakalandıklarında, kabahatlarını mahkeme huzurunda hafifletmek ve mümkün mertebe şefkatlarını kazanmak için, Ruslar tarafından istihbarata korkutulmak ve jantajcılıkla sürüklendiklerini, söylemeleridir.

Pek tabiî, değerli bir habercinin yetiştirilmesinde en kısa yol olarak şantajcılığın en uygun çare olduğu istisnaî vakalar olmuştur. Fakat Sovyet istihbarat şefleri, yabancı memleketlerde yapılmakta olan istihbarat faaliyetlerinde edindikleri tecrübelerle, habercilerle en etkili bir işbirliği ve sadakatını elde edebilmek için takibedilecek en iyi yolun, kendileriyle her zaman dürüst hareket etmek olduğunu anlamışlardır.

Muhtelif beşerî saikler, mütaaddit zengin çeşitli sebebler, hesaplar ve hisler halkı tehlikeli espionaj faaliyetine sevkeder. Halkı espionaj serüvenlerine, sonsuz bir şaşkınlık mücadelesine yönelten, istihbarat şebekesinin kurucusunu roman yazarına oldukca benzetmek mümkündür. Yalnız büyük bir farkla: Romancı hayalî karakterlerin, his ve faaliyetlerini kâğıda çizer. Espionaj şebekesinin kurucusu ise; hakikî kimselerin hislerini, hareketlerinden ilham alarak yöneltir. Roman yazarları, karakterlerini, mantıksızca, kendi psikolojik oluşlarına karşı hareket ettirirse, edebiyat eleştiricisi, derhal bu noktayı eline alacak ve inanılmayacak derecede yapılan zulüm ve hareketi açıklayacaktır, halbuki, istihbarat şebekesinin kurucusu mantıksız ve inanılmaz terkipler meydana getirirse, plânları yürümiyecek ve canlı karakterleri vasıtası ile kendilerini demir parmaklıklar ardında bulacaktır. Bunun içindir ki muhtelif menfaatler güden bir takım insanları bir araya getirerek sağlam bir istihbarat şebekesi kurmak ve Sovyetler Birliğine hayatî ehemmiyeti haiz bilgilerin temininde, ajanın göstereceği maharet yüksek derecede bir istihbarat iktidarı olarak değerlendirilmektedir.

Sovyet istihbarat memurları istihbarat faaliyetlerinde, kendilerini Komünizm ideallerine vakfetmiş veya Sovyetler Birliğinin gaye ve politikasına sempati gösteren kadın veya erkeklerle çalışmağı tercih ederler.

Bu gibi kimseler bütün bildiklerini verirler ve güvenilebilirler. Sovyet istihbaratının bazı fevkalâde başarıları bu kategorideki habercilerin kendilerini feda edercesine yaptıkları hizmetlerle olmuştur. Bunlardan bazıları yakalandıklarında, kimlerle çalıştıklarını açıklayıp merhamete mazhar olmaktansa, her nevi cezaya razı olmuşlardır. Bununla beraber yabancı Komünist Parti üyelerinin, istihbarat faaliyetlerinde çalışmaları uygun görülmemektedir. Bu yüzden, her memleketteki Komünizm düşmanlarının Komünist partilerinin aleyhine hareket etmelerine fırsat verilmekte ve umumî efkâra bu kimselerin güya hüsnüniyetle siyasî partilere gireceklerine, Sovyetler Birliği istihbarat ajanlarının birer yardımcıları olarak partilere sızdıkları ilân edilmektedir.

Diğer kalabalık bir haberci kategorisi de para için çalışan kimselerdir. Bu apaçık yapılan bir anlaşmadır. Sovyetler Birliği iyi para vermeye hazırdır ve çalışan habercilere, başarılı hizmetlerine mukabil, ehemmiyetli çekler ve hediyeler verirler. Bu grupa, aralarında tanınmış elçiler bulunan yabancı diplomatlarla, sayılı yüksek rütbede genelkurmay subayları dahildir. Sovyet istihbarat memurları, aynı zamanda bu kategorideki habercileri, hiç olmazsa aynı bilgileri diğer bir memlekete vermemeleri için endişeli gözlerle takip ederler. Habercinin bu tarzdaki hareketi hainlik diye tavsif edilir ve derhal bir ihtarla yola getirilir. Bazen para için çalışan bir haberci sinirlerini bozar ve Sovyetler için çalışmaktan vaz geçer. Bu takdirde, kendisine bir tazyikte bulunulmaz. Bilâkis istihbarat memuru haberciye, yakın arkadaşlık hisleriyle bağlanmış bir arkadaş gibi görünmeye çalışır, moral takviyesinde bulunur ve masrafı tamamen Sovyetler tarafından ödenmek üzere iki üç aylık bir seyahat veya izin teklifinde bulunur. Bu müddetin hitamında memur, kendisine, rizikoları asgariye indirilmiş yeni bir iş plânı teklif eder. Meselâ, toplantı sayısı ayda bire indirilebilir ve habercinin artık gizli vesikalar çalması değil de sözle söylenecek bilgiler getirmesi istenir.

Romantik ilgilere dayanan işbirliği, Sovyet istihbarat memurlarınca pek iyi karşılanmamaktadır. Yalnız moral bakımdan bıkkınlık getirmesi değil, en had devresinde rahatsızlık veren, ekseriya kısa süren, tıpkı bir çok aşk olaylarında olduğu gibi ve bazen bir aksilik yüzünden, bütün istihbarat plânının altüst olmasından dolayı iyi karşılanmaz. Bu usûlü tatbik eden bir kaç memur, meslekdaşları tarafından hor görülmüş ve kendilerine çöpçatan diye hitabedilmiştir.

"Romantik" metod, Sovyet istihbarat teşkilâtının, bilhassa kabine üyelerine hususi sekreterlik yapan kadınlarla Savunma ve Dışişleri Daireleri gibi yabancı devletlerin önemli kısımlarında çalışan sekreter, stenograf veya şifre kâtibi gibi genç kızların teşkilâta girmelerini devamlı olarak teşvik etmeleri yüzünden, çıkmıştır.

Ayni usûl, diğer memleketlerin istihbarat teşkilâtları tarafından da tatbik edilmektedir. Genç kadınlar, aşk evlenmesini hayal ederler. Sovyet istihbaratı, ilkini bulmaya hazırdır ve ikincisi için söz verir. Dikkatle seçilmiş, gösterişli, muaşeret kaidelerini bilen, tahsilli genç erkekler seçilir ve bunlar evvelâ bu genç kızların arkadaşlarını veya akrabalarını bulurlar, daha sonra, bu aracılar vasıtası ile kendilerini tanıştırırlar.

Tertipli romantik aşk, meyvelerini vermeye başlayınca, bazen resmî veya gizli bir nişan yapılır ve Romeo rolünde olan genç erkek, Juliet'i sıkı fıkı olunca, Juliet'in elinden geçmekte olan vesikaları neden okumak istediğini anlatır. Meselâ, yabancı bir günlük gazete için politika yazarlığı teklif edildiği, teklif edilen bu işin istikbalinin parlak olduğu ve böylece malî durumları düzelince evlenebileceklerini söyler. Daha da yükselebilmek için, zaman zaman diplomatik kuriye evrakını da görmesi icabettiğini anlatır. Kızın geçmişdeki sosyal durumu ve kültür seviyesi uygun görüldüğü hallerde, genç âşık daha direkt bir usûlle yaklaşarak, sosyalizm ideallerinden söze başlayarak kızın ilgilendiğini görürse, konuyu yavaş yavaş genişleterek, bunun tahakkuku için Sovyetler Birliğine yardım edilmesi icabettiğini ve bu yardımın düzenbaz kapitalistlerin Sovyetlere karşı güttükleri hileler hakkında bilgi vermekle olabileceğini anlatır.

1930 yılında, Alman Dışişleri Bakanlığında sekreter olan İskandinav ırkının güzelliği ile mağrur genç bir sekreter, nazilere karşı sempati gösteriyor ve Hitlerin sadık bir kölesi olduğuna inandığı aşığına gizli diplomatik kuriyeleri aşırıyordu. Halbuki bu genç adam, Sovyet haber almasında görevli bir Alman Komünist idi.

NKVD istihbaratı tarafından tertiplenen hileli aşk oyunlarından bazılarının hakikî ve devamlı bir evlenme ile sonuçlandığı görülmüştür. Şahsen bunlardan iki tanesini bilirim. Her seferinde böyle bir tertibe baş vurulunca, NKVD Dışişleri Dairesi Başkanı Artouzov yutkunarak, "bu çiftin, torunlarının nasıl evlendiniz diye sorduklarında söyliyecekleri eğlenceli bir hikâyeleri olacaktır" derdi.

Sekreterlerin istihbarat şebekesine alınmalarının yegâne usulû "aşk" olmuştur. Genç kızların bazıları da ekseriya, yakın akrabalarının yardımları ile -para gibi- diğer vasıtalarla temin edilerek yetiştirilmişlerdir.

1930 yıllarının bidayetlerinde Almanyada olan bir enteresan vakayı hatırlarım. O zamanlarda Berlinde orta yaşlı bir Alman centilmeni vardı. Adı Mr. C. olan bu zat, tahsilini Rusyada yapmış ve Rusyada büyük bir kurşunkalem fabrikası kurmuştu. Üzerine yaldızla yazılmış isminin bulunduğu kurşunkalemleri Rusyada her okul çocuğu bilirdi. Rus ihtilâli olunca Mr. C. bütün mallarını kaybetti ve ailesiyle birlikte Almanyaya kaçtı. 1931 yılında karısı ve fevkalâde zarif genç kızları ile oldukça malî sıkıntı içinde yaşıyorlardı.

Bir gün bir Sovyet istihbarat memuru, enteresan bir teklifte bulunmak üzere Mr. C.'yi görmeye geldi. Kendisini Sovyet Hafif Endüstri Kurumu üyesi olarak tanıttıktan sonra, Rusyada yapılan bütün gayretlere rağmen iyi bir kurşunkalem imal edemediklerini ve Sovyet Komiserliğinin, Mr. C.'nin Rusyaya giderek millî çapta bir kurşunkalem imalini organize etmesini arzu ettiğini söyledi. Kendisine, Alman markı ve Rus rublesi halinde dolgun bir maaş verileceğini, cömertçe bir masraf hesabı tanınacağını ve Rusya'ya gidipi gelme için devamlı bir vize alacağını, sözlerine ilâve etti. Bunun için de, bir kaç fabrikanın, Rusya'nın muhtelif bölgelerinde inşa edilebilmesi için bir plân hazırlamasını ve makinalarının Almanyada mübayaa edilebilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmasını rica etti. Mr. C., birdenbire heyecanlandı, milyoner olacaktı, halbuki yaşlanmakta olduğundan ve yaşlı bir centilmenin kimse tarafından istenmiyeceğinden ümitsizlik içinde iken, ne büyük bir teklifti bu!..

Rus memur, Mr. C.'ye, Rusya'ya gideceğini, projenin en yüksek kademelerde görüşüleceğini ve bir ay içinde tekrar Berline döneceğini söyledi. Bir ay sonra memur tekrar geldi ve Mr. C. ile buluştuğunda, porejenin Moskova'da incelendiğini ve hükûmet tarafından tasvib edildiğini söyledi. Ancak, ciddî bir engel vardı ve bu bir ihtardı. Rus NKVD teşkilâtının, Mr. C.'nin Berlin'deki Japon elçiliği ile sıkı münasebetler kurduğundan malûmattar olduğunu ve bu sebeble böyle tehlikeli bir projeyi, Japon İstihbarat Teşkilâtına mensup olması muhtemel bir kimseye tevdi etmenin tehlikeli olduğu kanaatında bulunduğunu, söyledi. Memur, "doğru mudur ?.." diye sordu. C. bundan alındı ve derhal böyle bir ihtimal veya ithamı red etti. Japonlarla hiç bir ilgisi olmadığını, ancak Japon Maslahatgüzarının ve zamanında Japon Elçisinin de hususi sekreterliğini yapmakta olan kızlarına bir nezaket eseri olarak bir kaç diplomatik resepsiyona davet edildiklerini söyledi. Kızının hiç politika ile uğraşmadığını ve elçilik tarafından istihdam edilmesinin sebebi, yabancı dilleri bilmesinden ve tanınmış kimselerce fevkalâde referanslar verildiğinden dolayı olduğunu belirtti.

Pek tabii, C.'nin kızının elçilikte çalıştığı hususu memurun yeni öğrendiği bir husus değildi. NKVD İstihbarat Teşkilâtı, kızın Japon maslahatgüzarının mahrem sekreteri olduğunu tamamen biliyor ve istihbarat memuru da kızın babasına bu tarzda uydurma bir teklifte bulunuyordu. O tarihlerde NKVD İstihbarat Teşkilâtı Japonya'da çok zayıftı ve Berlin'deki Japon Elçiliğinde değerli bilgiler elde edilmesi ihtimali hakikaten pek cazipti .Bunun üzerine memur ,Mr. C.'ye, NKVD'yi ancak bir suretle tatmin etmenin mümkün olabileceğini bunun da, kızlarının, Japon Hükûmetinin Almanyadaki diplomatik hareketleri ve bilhassa Japonyanın birliğine karşı politikası hakkında Sovyetlere haber verilmesi suretiyle olabileceğini hatırlattı. Memur, kimsenin bundan haberdar olmıyacağını

vadetti. Bir müddet tereddütten sonra C., kızına elinden geçmekte olan Japon diplomatik kuriyelerini ve şifrelenmiş telgrafları kendisine getirmesini söyliyeceğini, söyledi. Baba ile kızının birbirlerine çok bağlı bulunduklarını ve kızının, babası için dünyada yapamıyacağı şey olmadığını anlattı. Tabiî bu husus, karısından gizli tutulacaktı. C., Japonların kendisine hiç bir şey olmadığını, halbuki Rusyanın kendisinin ikinci bir anavatanı olduğunu ve orada kendisini bir Rus hissettiğini ifade etti. Memura gizli olarak yüksek tahsilli ve son derecede nazik bir kimse olan maslahatgüzarın kızına aşık olduğunu; fakat, torunlarının küçücük Japonlar olmasına hiç bir zaman razı olmıyacağını söyledi.

Bu esnada C., projesinin son noktalarını tamamlıyordu. Meşhur restoranlarda memurla beraber yemek yiyorlar ve her seferinde Rusun davetlisi oluyordu. İkisi de gayeye yaklaştığını zannediyordu.

Bir kaç gün sonra yine yemek yimek üzere buluştular. C., birdenbire değişmişti, meyus görünüyordu "her şeyi mahvettim!" diye söze başladı, "şu dilim yok mu!" dedi ve anlattı. Bir gece evvel karısı ile karşılıklı konuşurlarken, yakında talihlerinin değişeceğini, her şeyin düzeleceğini, ümitli ümitli anlattığı sırada Rusun teklifi dilinden kaçıvermişti. "İşte hep bu dilim yüzünden oldu," dedikten sonra, "karım derhal yerinden hiddetle fırladı, (ölümü görünüz, sevgili kızım hiç bir zaman casus olmıyacaktır!) demiş ve sözlerini özür dilemek için şöylece bitirdi: "Kadınları bilirsin!"

NKVD plânı muvaffak olamadı. Bu hikayeyi anlatmaktan maksadım, bir yetiştirme operasyonunun ne kadar güçlüklerle hazırlanmakta olduğunu ve bazen ne gibi usullerden faydalanıldığını göstermek içindir.

Yabancı bir hükûmetin stratejik bir dairesinde çalışan her haberciden, bulunduğu dairedeki personelin hayat şartları ve çalışma durumu hakkında bilgi vermesi istenir. Bu malûmat, istihbarat memuru tarafından, bunlardan bazılarının Sovyet şebekesine düşürülmesi bakımından incelenir. Bir dairedeki sekreter aynı dairedeki veya ayrı bir dairedeki sekreter ile arkadaş veya çok samimî dost olabilir. Bununla beraber, usûlen, Sovyet istihbarat teşkilâtı, bir sekreteri, diğerini yetiştirmek için kullanmaz; çünkü, ilk sekreterin Rus istihbaratı ile olan münasebetleri açığa vurulur, kaldı ki, ikinci sekreterin de işbirliğinde bulunup bulunmıyacağı şüphelidir. Direkt yetiştirilmede ekseriya üçüncü bir kimse görevlendirilir. Bu arada haberciden, kız arkadaşı ile yakın ilgisini devam ettirmesi istenir. Bu suretle, bu konuda yetiştirilmesi hususundaki reaksiyonu takip edilir, ezcümle, acaba kendisine böyle bir teklifte bulunan kimseyi yetkili makamlara ihbar eder mi? gibi. Bunun nasıl yapıldığı aşağıdaki hikâyede anlatılmaktadır:

Paris'deki mahallî yöneticiye, Fransa Dışişleri Bakanlığında dosya memuru olarak çalışan ve yöneticinin "habercisi" olan bir kız, aynı dairedeki bir kız arkadaşının Dışişleri Bakan Vekili tarafından sekreteri olması teklif edildiğini, haber verir. Moskova bu hâdise ile çok ilgilenir ve kızın şebekeye alınmasına gayret edilmesi hususunda yöneticiye tebliğde bulunur. Yönetici, şöyle bir harekete geçer: Dosya memuruna (habercisi) yeni terfi eden sekreteri, yeni bir piyesin gala gecesi için, Comedi-Française'e davet etmesini bildirir. Kızların koltuklarından iki koltuk ileride çok güzel Fransızca konuşan iki tane parlak İngiliz genci oturmaktadır. Tiyatronun en fazla gülünen sahnelerinden birisinde, gençlerden birisi, Fransızcayı bildiğinden daha az biliyormuş gibi hareket ederek, kızlara dönüp, espriyi anlayamadığını ve neden güldüğünü, sorar. Kızlar, bilhassa plânın kahramanlığını yapan kız, kendilerini daha fazla güldüren zarif nükteyi yapan yabancıya, espriyi anlatmaya çalışır. Perde arasında, salona beraber inerler ve konuşurlar. Delikanlılardan birisi kendisini muharrir olarak takdim eder, ki değildi, diğeri de piyanist olduğunu söyler, bu doğrudur.

Tiyatro bitince delikanlılar, kızları, meşhur bir gece kulübüne bir şeyler yemeğe davet ederler. Her ne kadar hususî sekreter kaşlarını manidar şekilde kaldırarak red etmeye hazırlanırken diğeri, ikisi adına kabûl eder.

Bu tarzda sun'î başlıyan arkadaşlık meyvelerini vermeye başladı. Dördünün bir kaç defa bir arada toplanmasını mütaakıp "muharrir". hususi sekreterden başbaşa randevular almaya başladı. Bir kaç hafta sonra, sekreter, kız arkadaşına, aşık olduğunu, itiraf etti. "Muharrir", Gâl eyaletine dönmek üzere Fransadan ayrılırken, sekreter mahzundu. Sekreter uzun uzun mektuplar yazıyor fakat, muharrir kendisine, şehirlerarası telefonla cevap veriyor, bazen başka bir şehirden de telefonla aradığı oluyordu, çiçek yolluyordu. Sekreterin huzuru kaçtı. Kız arkadaşı ile hergün buluşarak konuşmak ihtiyacında idi. Uyuyamıyordu, bu aşktı!

Bir kaç ay sonra, "muharrir" tekrardan Parise döndü. Büyük arazi sahibi olan despot huylu babası ile, babası gibi geniş arazisi olan baba dostunun kızı ile evlenmesini red ettiğinden dolayı, darıldığını söyledi. Kızla nişanlandıklarını babasına söyleyince (o zamana kadar nişanlandıklarını hiç söylememişti), çok kızan babasının, kendisini red ettiğini ve tahsisatını kestiğini söyledi. Bankada kendisine bir sene yetecek parası vardı ve kendi hayatını kuracağına emin olduğunu anlattı. Zalim bir insan olan babasına hiç bir yardım teklifinde bulunmıyacaktı ve esasen bir Britanya yayınevi ile anlaştığını, Avrupa durumu hakkında önemli bir kitap yazacağını, bu kitabın bir başarı olmasına kararlı olduğuna, bütün kariyerinin buna dayandığını uzun uzun anlattı.

"Muharrir", Paris'de Qaurtier Latin'de bir daire kiraladı, daireyi sıra sıra kitaplarla tarih ve Avrupa diplomasisi hakkında yazılan eserlerle doldurdu. Hergün bol bol notlar çıkarıyor, bunlardan bazılarını aynen yazı makinesi ile yazıyor ve "çok çalışıyordu". Nihayet sevgilisi akşam olunca geliyor, beraberce yemeğe çıkıyorlar, geceyi beraber geçiriyorlardı. Kısa zamanda, gizlice yaptıkları bir partide, Comedie-Française'de ilk defa tanıştıkları gündeki gibi, yalnız dört kişi vardı. Nişanlısına, kitabın kitapçı dükkanının raflarına eriştikten sonra evleneceklerini fısıldıyordu. Bu arada, her ne kadar parasını yıl sonuna kadar ekonomi ile kullanacaksa da, nişanlısı için küçük hediyeler almaktan ve eğlenmeye gitmekten geri kalmıyorlardı. Tabiî nişanlısı da mütehassis oluyordu. En nihayet zengin bir insanın, şımartılmış ve yaşamak için hiç çalışmamış bir oğlundan ne beklenebilirdi!

Nihayet beklenilen gün geldi. Nişanlısına, kitabının başarılı olacağından emin olduğunu, fakat kendisine yardım ettiği takdirde, meselâ çalıştığı yerdeki dokümanları ve bilhassa Quai d'Orsay'e takdim edilen elçilik raporlarını okursa, eserin bir hâdise yaratacağını, münasip kelimelerle sevgilisine söyledi. Kız şaşırmadı, elbet de kendisine yardım etmeli idi ve böyle bir yardımla mes'ut olacaktı. Ancak matbaacının bundan katiyen haberdar olmamasını ve kitabında da diplomatik dokümanlarla diğer vesikalardaki ifadeleri kelimesi kelimesine almamasını, arzu ediyordu. Nişanlısı, bu hususta gayet müsterih olmasını, kat'iyen böyle bir şey olamıyacağını vicdanı üzerine temin etti.

Sovyet istihbarat şebekesinin en değerli ve sadık habercilerinden bazıları sivil ve askerî teşkilâtta çalışan ve devlet sırlarına nüfuz edebilen durum karşısında, mecbur olarak cürüm işleyen veya meşhut cürümle yakalanan kimseler olup Sovyet İstihbarat Teşkilâtı tarafından tam zamanında açığa vurulmaktan ve hapisten kurtarılan kimselerdir.

Bunlardan bir tanesi Fransa'da oldu: Bir Sovyet yeraltı yöneticisi, Fransa Harbiye Bakanlığında, güvenilir bir haberci tarafından, Kurmay Albay olan bir arkadaşının devlet parasını kumarda kaybettiğini ve müşkül durumda olduğundan bir çare aradığını fısıldadı. Bir Sovyet ajanı derhal Albayla temasa geçerek açığı kapadı. Bu albay en değerli "kaynaklardan" birisi oldu ve o kadar minnettar kalmıştı ki, kendisine teklif edilen muntazam aylığı almağı bir müddet red etti.

Diğer bir hâdise Berlin'de oldu. 1936 yılında bir gece, Berlin'deki Sovyet İstihbarat yöneticisi Gordon'un şehir dışındaki villasının kapısı çalındı. Yatağına uzanmış olan Gordon kalkarak kapıyı açtı. Karşısında kendisiyle konuşmak istediğini söyleyen saygı değer bir centilmen gördü. Gordon duraklayınca, yabancı: "Size Rodolph diye hitap edersem belki

mühim olduğuna kanaat egtirirsiniz" dedi. "Rudolph, Gordon'un gizli şifre ismi idi. Sesindeki titreklik ve alçak se sle konuşmasından Gordon, muhatabının müşkül durumda olduğunu anladı. Ziyaretçi kendisini tanıtır tanıtmaz Gordon, kim olduğunu anladı. Hitler Askerî İstihbarat Teşkilâtının Rusya şubesi şefi yardımcısı idi. Bu kimse, zimmetine muazzam bir para geçirmişti. Bir hesab uzmanı, örtülü ödenekleri teftiş etmek üzere vazifelendirilmiş. Meydana çıkarsa kurşuna dizilecekti. Yardım istedi. Gordon'a "bütün kartlarını" açmağa razı oldu. Rüdelph, ziyaretçiye sadakatını ispat edip edemiyeceğini sordu. Alman, bu soruyu bekliyordu. Göğsünde tomar halinde, Sovyet Askerî ateşesinin Rusya'ya yazdığı gizli raporların muhtelif fotokopilerini çıkardı. Moskova'daki Savunma Komiserliğinde çalışan. Volga havalisinden Ruslaştırılmış bir Alman olan ve bu gizli vesikaları Moskova'daki Alman askerî ataşesi için çalan Sovyet memurunun ismini söyledi.

Gordon derhal askerî ataşeyi elçiliğe çağırdı. Orada kendisine fotokopileri gösterdi. Ataşe bunları kendisinin hazırladığını ve sonuncusunu da bir ay evvel yazdığını teyid etti.

Gordan'dan talep edilen meblâğ çok fazla olduğundan, sorumluğunun üstünde idi; fakat eğer Alman kurtarılacaksa derhal harekete geçilmesi lâzımdı. Moskova'ya şifreli telgraf çekip cevap bekleyecek zaman yoktu. Aynı gece Gordon, NKVD komiser muavini Aragnov'un listede bulunmayan bir telefon numarası ile evini aradı ve bir arî lisan ile durumunu kendisine anlattı. Tediyenin yapılması tasvibedildi.

Hitler zamanında Almanya'daki NKVD İstihbarat Teşkilâtı, yalnız Gestapo'dan korktuğundan çok dikkatli hareket etmezdi, aynı zamanda, Almanya'da bir casusluk skandalı karşısında Hitler ile olan münasebetlerini tehlikeye koyabileceğinden dolayı Stalin'in NKVD'yi şiddetle azarlayacağından da korkardı. Bu sebeple Sovyet ajanları, tanınmış Alman habercilerle Almanya'da değil ,Danimarka veya Çekoslovakya gibi komşu memleket topraklarında buluşmağa çalışırlardı.

Bununla beraber, yeni temin edilen bu Alman haberci ile temas etmek için yönetici Gordon daha uygun bir usul uygulardı. Habercinin, Alman Askerî Teşkilâtının Rusya Şubesi şef yardımcısı olması avantajından faydalanarak, Sovyet konsolosluğundan bir kız sekreterle birleştirerek, Alman'a: Rus kızını, Sovyet elçiliği personelinin bir habercisi olarak, Alman Askerî İstihbarat Teşkilâtına aldığını söylemesini tembih etti. Alman bu fikri iyi karşıladı. Bu suretle Rus kızı, konsolosluk meselelerini ilgilendiren bazı ehemmiyetsiz vakaları yazı makinası ile yazılmış raporlar halinde randevu yerine getirecek, buna mukabil Almanda hesaba alınacak bilgilerin bükülmüş halde fotokopilerini verecekti.

Gördüğümüz veçhile, NKVD istihbarat teşkilâtının başlıca iki görevi, yabancı memleketlerin devlet memurları arasında haberciler meydana getirerek bunları Sovyetler Birliği menfaatına, yabancı milletlerin devlet sırlarının çalınmasında kullanmaktır. Hükûmet dairesinde biz gizli haberci ne kadar yüksek mevkide olursa ekseriya o kadar daha fazla değerli olmaktadır. Bunun içindir ki NKVD istihbarat memurları, devamlı olarak mümkün olduğu takdirde, habercilerine yardım etmek suretiyle hükûmet hizmetlerinde yüksek mevkilere terfi etmelerine gayret ederler. Sovyet memurları bu yardımı, habercilerine iyi tavsiyelerde bulunmak, hüsnüniyetlerini açığa vurarak, teşkilâttaki meslektaşlarının sempatilerini kazanabilmeleri için yapacağı sosyal davetlerin masraflarını vermekle ve ender olarak, ilgili dairede tesadüfen, icraî vazifesi olan güvenilebilir bir habercisinin tesirinden faydalanır. Eğer mahallî yöneticinin, merkez teşkilâttakilere bu kimsenin terfii için nüfuzu olursa, doğrudan doğruya kendi isteği dahilinde bunu yapar, fakat genel olarak bu tarzda bir işlem yapıldığı takdirde, bir habercinin isminin diğerine açıklanması hususunda Moskovadan talimat istenir.

Bununla beraber Sovyet istihbarat memurlarının, habercilerinin, hükûmet hizmetlerinde terfilerini sağlamak için yaptıkları bütün gayretlere rağmen sonuçlar belli oluyor ve iyi netice vermiyordu. Ancak 1930 yıllarında NKVD istihbarat şeflerinden birisinin aklına gelen bir fikirle bu en güç mesele sihirli bir şekilde hâl edilmiş oldu. Meseleyi, istihbarat memuru olarak değil de bir sosyoloğ olarak temas etmek suretiyle başarmaya muvaffak oldu. Kapitalist memleketlerde yüksek sınıfın, bilhassa siyasî liderlerin, yüksek devlet memurlarının parlâmentoda müessir üyelerin, v.s., oğullarına kazançlı işler ve süratlı terfiler sağlanmakta olunduğunu izledi. Bu gibilerin terfileri hemen hemen otomatik olmakta ve hiç bir kimseye, kolejden henüz mezun olmuş bir genç adamın devlet dairelerine giriş imtihanlarında kolayca geçmesi ve kısa zamanda bir kabine üyesine hususi sekreter olarak tâyin edilmesi nihayet bir kaç yıl zarfında da hükûmet üyelerinden birisine yardımcılığa yükselmesi tuhaf gelmiyordu.

Binaenaleyh o yıllarda NKVD **yöneticileri** bütün enerjilerini, müessir ailelerin oğullarını elde etmeye yönelttiler. Bu tarzda bir faaliyete geçilmek için zamanın politik iklimi çok müsaiddi ve genç nesil, hürriyetçi nazariyelere iltifat etmekte ve bu gibi yüksek idealler ile dünyayı faşizm felâketinden kurtarmayı ve insanın, insan tarafından istismarına bir nihayet vermeyi hedef tutuyorlardı. NKVD yöneticilerinin, imtiyazlı sınıfların bunaltıcı atmosferinde boğucu hayattan bıkmış olan genç insanlara aşılamak istenilen idealler bunlardı. Bu genç insanların Komünist partisine iltihak etmeleri için kanaatları olgunlaştığı zaman kendilerine, partiden uzak kalırlarsa, siyasî kanaatlarını gizledikleri takdirde ve "yeraltı

ihtilâline" dahil olurlarsa, gayeye yardımda daha faydalı olacakları telkin edildi. Daha iyi bir dünya ve kahramanca hizmetler hayalliyen genç insanlar bir "gizli cemiyete" dahil olmayı pek arzu ederler.

Bu meyanda genç kadınların da genç erkeklere müessir olmalarında çok mühim rolleri vardır. Esasen bir miktar marksist nazariyesi öğretilmiş bulunan muhtelif milliyetteki idealist genç kadınlar, genç müritlerini harekete geçirmek için kuvvetli birer saik halinde hareket ederler. Evvelâ mürebbiyeler tarafından korkaklar gibi büyütüldükten sonra tamamen hususî mekteplere yollandıklarından, cüretkâr amazonların iltifatları ve entellektüel kimseler ile münasebetleri ekseriya bir aşka yönelmekte ve çok defa evlilikle sonuçlanmaktadır. Bu genç erkekler, kendilerini pek az ihtimalle casus veya istihbarat memuru olarak görürler. Kendileri için hiç bir şey istemezler, hele hiç para istemezler. İstedikleri şey, hayatta bir gayedir ve kendileri bunu bulduklarını zannederler. Fikrî gelişmeleri ve hayata bakışları ile, geçen asrın genç Rus Decembrist'lerini pek hatırlatırlar. İşte bu kimseler Sovyet istihbarat teşkilâtına, şeflerinin çoktan kaybetmiş oldukları, yeni müritlerin hakikî hararetli ilgi ve idealizmi getirdiler.

NKVD istihbarat teşkilâtı artık bunların terfilerinin temininde telâşlanmadılar. Terfiler otomatik olarak geliyor ve NKVD şefleri yeni yetişenlerden bazılarını bir kaç yıldanberi elçilik payesinde görmekle, ileriye büyük ümitlerle bakmaktadırlar.

XI. GİZLİ TOPLANTILAR VE GİZLİ GÖZETLEMELER

Bir yeraltı ajanının hayatında hiç bir şey, alelâde, serazât kimselerin yaşadıkları hayat gibi basit değildir. Hattâ başka bir kimse ile yapacağı basit bir randevu bile dikkatle plânlanmalı ve her hangi muhtemel bir yanlışlığı önleyecek şekilde kesin bir açıklıkta olmalı ve âzami bir emniyetle yürütülmelidir. Toplantı için bir yerin üzerinde durulunca, her iki tarafın da akıllarında aynı yer olmalı ve böyle bir yerin hakikaten mevcut olduğu ve teklif edilen toplantı zamanında buraya gidilebilineceğinden emin olunulmalıdır. Yukarıda bahiskonusu edilen teferruat düşünülmediğinden, kaç toplantının yapılamadığı söylenirse hayret edilecektir. NKVD Dışişleri Dairesi Başkanı Yardımcısı Loginov'un Fransadaki Sovyet istihbarat yeraltı yöneticisi Kepp ile buluşmak için telgraf çektiğini hatırlarım. Her ikisi de muayyen günde Viyanaya gelmeye ve Park Otele inmeye karar verirler. Her ikisi de aynı tarihte gelirler fakat birbirlerini bulamazlar. Üçgün bekliyen Kepp, Sovyet elçiliğinden uzak bulunulması hakkındaki kesin emirlere rağmen, Loginov'un nerede olabileceğini öğrenmek

için elçiliğe gider. Elçilikte, mahalli yöneticiden öğrenir ki Logino bir kaç saat önce Moskovaya dönmüştür ve Kepp'e randevusuna riayet etmediği için dehşetli kızmıştır. Kepp şaşırmıştır. Park Otele indiğini yemin ederek cebinden odasının anahtarını çıkararak, isbat etmek ister. Bir de bakarlar ki anahtarın üzerinde "Park Hotel Schoenbrun" yazılıdır, bu otel de meşhurdur ve iyi tanınmıştır. Fakat Loginov, daha az tanınan diğer bir "Park Hotel"e inmiştir.

Buna benzer diğer bir hâdise de New Yorkta olmuştur. Stern ve Gorev isimlerinde iki Kızılordu yeraltı istihbarat memuru St. George otelinde buluşacaklardı. Birisi, Brooklyn'deki St. George otelinde, diğeri Manhattan'daki aynı isimdeki otelde yer ayırttılar.

Diğer bir başka yöneticiye Moskovadan telle, Paris'de şehrin merkezinde bulunan çok meşhur Rue Madeleine caddesinde, Duval restoranda bir ajanla buluşması bildirilir. Burası, yöneticinin bir kaç yıl evveline kadar Parisde bulunduğu zamanlarda yemek yediği yerdi. Fakat lokantayı bulamayınca şaşırdı. Düşündü, taşındı ve az uzakta vazifeli bir polis memuruna sordu. Polis memuru, restoranın bir yıldanberidir kapalı olduğunu ve yerine piyano imal eden bir firmanın teşhir salonu açıldığını söyledi ve gülerek "hayrettir!" dedi, "beş dakika içinde Duval Restoranın nerede olduğunu soran ikinci turistsiniz. İşte geliyor!" diyen polis memuru, on oniki adım ötede duvardaki tiyatro ilânını okuyan bir kimseyi gösterdi.

Yine bir diğer istihbarat memuru, bir kaç yıl evveline kadar Almanyada çalışmış olduğundan, Berlinde herkesçe bilinen Friedrichstrasse Bankasının holünde muayyen saatte buluşmayı gizli bir ajana teller. Bu buluşma iki noktadan hatalı idi: Bir defa, randevu tarihi bütün bankaların kapalı olduğu bir tarihti, kaldı ki koca sapasağlam banka binası yıkılmış, yerine modern bir işhanı inşa edilmişti.

Tecrübeler göstermiştir ki istihbarat memurlarının randevularını dikkatle ve ileri görüşle hazırlamaları, müteaddit mahallerde olmak üzere birbirini takibedici saatlerde buluşabilecek tarzda ayarlamaları lâzımdır. Böylece bir randevu yerinde buluşulamadığı takdirde diğerinde buluşulmuş olsun.

Buluşmalar ekseriya birbirlerini daha evvel hiç görmemiş kimseler arasında da yapılır. Dolayısiyle her iki tarafın birbirlerini şaşırmadan hemen tanıyabilmeleri ve kimliklerini açıklayabilmeleri için tedbirler alınmalıdır. Bu gibi hallerde her halde, her iki taraf evvelce buluşulacağı bildirilen yerde tam saatında bulunmalıdır. Yine her iki tarafa, her birinin gösterişi ve giyimi hakkında bilgi verilmelidir. Meselâ, A.'ya, buluşacağı kimse olan B.'nin, kırk yaşlarında olduğu, bir seksen boyunda, sağlam yapılı, saçları siyah ve kalın siyah kemik çerçeveli gözlük takmakta-

dır, denilir. Teferruata gelince, B. lâcivert bir elbise giymektedir, şapkası griye çalmaktadır ve kıravatı yuvarlak kırmızı beneklidir, elinde bir kaç gazete bulunacaktır, denilir.

Tanışmanın seyri şöyle olabilir: A.'nın, B.'ye, evvelce hazırlanmış bir muhabere ile yaklaşması uygun görülür, meselâ, "acaba daha evvel Al Grasby'nin partisinde buluşmamış mı idik?, "oh, evet, tabiî, fakat Grasby'lerde değildi, Madame Gates'in kokteyl partisinde idi galiba!"

Bazen tanışma şartları her iki tarafın birbirlerine kolayca teksir edilemiyecek ve bir benzeri yapılamıyacak bir belge ile veya bir âlâmet gösterilerek yapılır. Meselâ; A. ve B. her ikisi birbirlerine birer dolar gösterirler. İki doların numarası birbirini takibeden numaradır. Bir çok memleketlerdeki istihbarat teşkilâtları, zaman zaman eşi bulunmıyan veya tek olan bir nesneyi iki parçaya bölerek, parçaları birbirleriyle buluşacaklara vermek suretiyle randevunun sağlanmasını münasip görürler. Fakat NKVD istihbarat teşkilâtı "Polonya istihbarata karşı koyma teşkilâtı, cüzdanlarında aynı doların yarımşar parçasını taşıyan iki Sovyet gizli ajanını yakaladıktan sonra" bu tarzdaki tanıştırma usulünden vazgeçti. Böylece, kimliklerinin incelenmesinde, iki Rusun, birbirlerini tanımadıkları iddialarına rağmen, aynı istihbarat teşkilâtına mensup oldukları, cüzdanlarında aynı doların yarımşar kısımları bulunmak suretiyle tevsik edilmiş oldu.

İki taraf arasında evvelce kararlaştırılmış olup açıklanacak olan parola da sarih ve kesin olmalıdır, aksi takdirde karışıklık doğurabilir ve derd olur. İşte bir misâl: Almanya'daki genç bir Sovyet ajanı, Berlin'deki belli bir otobüs durağına yollanan ve orada kendisinin tanımadığı bir kuriyeile buluşarak, içinde gizli bir filim kurdelâsı olan bir küçük pudra kutusu verecekti. Otobüs durağında, genç adam, derhal kendisine tarif edilen kimseyi tanıdı ve yanına yaklaşarak güldü ve "bir turist olarak geldim, memleketinize hayran oldum, çok güzel!" dedi, muhatabı cevap verdi, "evet, hakikaten çok güzel, ben de turistim!" Cevap, kelimesi kelimesine doğru idi. Bana hikâyeyi anlatan genç adam dedi ki, "paketi nerede ise yabancıya veriyordum ki muhatabım birdenbire (hah) dedi, (otobüsüm geldi) ve acele ile otobüse girdi".

Toplantılar muntazam veya müstesna olabilir. Muntazam buluşmalar ekseriya aynı kimseler ve "kaynaklar" arasında- evvelce hazırlanmış olan bir program dahilinde, muayyen fasılalarla yapılır. Eğer her hangi bir sebebden dolayı taraflardan birisi gelemezse, buluşmanın aynı yerde ve saatte ertesi günü olması beklenmektedir, tabiî, bu hususta başkaca bir değişiklik yapılmamışsa! Memur ve "kaynak" her hangi bir sebeble, her ikisi arasında temas keybedilmiş ise, o takdirde her ikisi de muayyen bir

gün veya gelecek günlerde muayyen bir yerde buluşacaklarını bilmelidirler. Buna "kontrol buluşması" denilir. Burada, evvelki buluşmaya gidemiyen kimse, bir işaret yaparak, yaklaşabilip yaklaşamıyacağı anlar ve yaklaşırsa buluşulur.

İstihbarat memuru gerek kendisinin gerek mesai arkadaşlarının seslerinin, ses alma makinesine alınabileceğini her zaman hatırlamalıdır. Bunun için yöneticilik üyelerinden veya şebekeden herhangi birisi ile konuşurken kendi telefonu ile konuşmamalıdır. Eniyisi bu konuşmalarını umumî telefonlardan yapmalıdır. Memur, haberci ile telefonla bir randevu verirse buluşacakları mahallin ismini ve saatını kekeliyerek söylemek suretiyle kendilerinin dinlenilmesi muhtemel olan hattı kesmeye çalışmalıdır. Meselâ eğer haberciyi Çarşamba günü akşamı saat sekizde görmek isterse, Salı günü saat dokuzda buluşulmasını söyler. Eğer "senin yerinde" veya "benim yerimde" diyecek olursa sıra ile Cafe de Paris veya Petit Chat restoranıdır. Şayet, memur, telefonla konuştuğu kimseyle konuşmasının teype alındığından ciddî olarak şüphelendi ise, o takdirde büsbütün dikkatli davranması lâzımdır. Haberci telefonda cevap verince, memur, numarayı acaba yanlış mı çevirdiğini söyliyerek belli bir surette özür diler ve telefonu kapar. Bu suretle haberci durumu kavrar ve umumî bir telefondan telefon etmesi gerekçesi ile bir saat zarfında telefonla tekrar arayacaktır, demektir. Şayet haberci bunu yapamazsa, o takdirde bir yarım saat daha gecikir. Her iki taraf evvelce kararlaştırılmak suretiyle hazırlayacakları bir kaç cümle ile konuları hakkında birbirlerine basit bilgileri ulaştırabilirler. Âcil vakalarda, kısa özetli cümlecikler halinde şifreler hazırlanarak, habercinin âmirlerine, takip edilmekte olduğunu, apartman dairesinin polis tarafından araştırıldığını, memurların ellerine delilller geçtiğini, v.s., haber verebilmelidir. Sovyet istihbarat ajanları, hususi bir telefon hattından, umumî telefona bağlanmayı geniş surette tatbik etmektedirler. Böylece telefon konuşmasının teype alınmasından korkmaksızın serbestçe konuşulması sağlanmış olmaktadır. Bununla beraber akıldan çıkarılmaması icabeden bir mahzur vardır. Eğer haberci, muhbir haline gelmiş veya aralarına girmiş bir mukabil teşkilât memuru ise, o takdirde, polis bütün konuşmayı teype alabilir ki, haberci ile memur yüz yüze konuştukları takdirde kolayca yapılabilecek bir şey değildir.

Gerek habercinin, gerek istihbarat memurunun takip edilmekte olup olmadıklarına, randevularına tamamen "temiz" olarak geldiklerine ve buluşma yerine arkalarında bir "kuyruk" getirmediklerine çok dikkat etmeleri lâzımdır. Eğer bunlardan birisi, buluşma yerine giderken takip edilmekte olduğunu his ederse, söz verdi diye gitmeye hakkı yoktur. Tam buluşma yerinde veya hemen sonra göz hapsine alındıkları meydana çıkarılırsa, iki taraftan hangisinin araştırıcı ajanlar tarafından bidayette

şüpheli görüldüğünü bulmak lâzımdır. Bulunabilirse, meselâ, gizli polisin şüphesini davet edenin A. olduğu anlaşılırsa, A.'nın mazideki faaliyetlerinin bir analizi yapılır ve bu suretle kendisinin şüpheyi davet ettiği bağlantı veya temas meydana çıkarılır.

Her istihbarat memuru, zaman zaman kendisini muhtemel göz hapislerine karşı kontrol etmelidir. Boş zamanlarında uzun yürüyüşler veya trafiğin zayıf olduğu tenha yerlere gitmek suretiyle böyle bir kontrol yapabilir. O zaman kendisinin peşine bir "kuyruk" takılıp takılmadığını anlar. Bu kontrolun, gözcüleri sarsarak uyandırmak için değit, aslında gözcü var mıdır yok mudur diye yapılmalıdır. Memurun, bilhassa gizli vesikaların geçirileceği randevularda böyle tedbirler alması şarttır. Bu durumda yalnız takip edilmediğinden emin olmakla kalmamalı aynı zamanda gözünden kaçabilen hayalî veya hakikî takipçilerden kendisini kaçırabilmesi için bilinen her çareyi düşünmesi lâzımdır.

Ajanın bir taksiye binerek, arkasından başka bir araba ile takip edilip edilmediğini anlıyacak bir yol seçmesi güç olmamalıdır. Memurun, tamamen sinirlenmesine rağmen, kendisini takip etmekte olan taksinin yol kavşağında dönerek birdenbire kaybolması, takipten vaz geçildiği mânasına alınmamalıdır. Taksinin arkasından bir diğer otomobil görülebilir ve ve bu araba polis kordonuna mensup olabilir, böylece uzaktan birbirine devretmek suretiyle taksideki memurun göremiyeceği kadar çok uzak bir mesafeden takip devam edebilir. Yine memuru şaşırtmak ve avutmak maksadiyle araba, yol kavşağında bir başka yola sapmak, fakat, bir başka vasıtaya vazifesini devretmek suretiyle takibin devam etmesi de ihtimal dahilindedir. İyi yönetilen bir gizli polis şebekesi, ciddî bir "müşterisini" takibederken çeşitli usûllerden faydalanmayı ön gördüğü gibi, motosikletli ve radyolu gözcü polisler kullanmak suretiyle şüpheliyi radyo ile diğer bir gözcü motosikletliye, tıpkı futbol oynarken topu birinden diğerine verir gibi, arkasından giderler. Memur, taksi ile gidişinden memnun olursa, daha sonra "süzgeç" denilen bir usûle baş vurur. Bir büyük mağazaya veya otele girer, asansör civarında gezinir ve asansörün tam yukarı çıkacağı zaman hemen içeri girer. Kendisi ile beraber asansöre bir başka kimse girmezse, kendisini bir gözcünün takip etmediğinden emin olabilir. Sonra üst kattaki asansörlerden birisi ile aşağıya iner veya merdivenleri tercih eder ve bu sefer başka bir kapıdan dışarı çıkar. Bir kaç dakika sonra bir başka taksiye el eder ve gideceği yere gider. Takipçilerden kaçmak için bir çok başka usûller daha vardır ve memur gevşek ve ihmalkâr davranmazsa, buluşma yerine arkasında gözcü getirmediğine emin olabilir.

Ajan usûlen buluştuktan sonra bilhassa başka bir buluşmaya daha gidiyorsa, kendisini dikkatle kontrol etmelidir. Bu tedbire iki sebep vardır: Her ne kadar buluşma yerine "temiz" geldiğine emin olabilirse de, diğer tarafın aynı şeyi yaptığından emin olamaz; bir de unutulmamalıdır ki, karşı taraf çiftli bir örtü altında olabilir, ya Sovyet şebekesine sızmış birisi olabilir, yahut, başlangıçta hüsnüniyetle bir haberci olarak başlayıp, daha sonra bazı bilinmeyen durumlar karşısında derenin ortasında yol değiştirmiş olabilmesidir.

İstihbarat memurunun selâmeti, habercilerinin randevularına arkalarında bir "kuyruk" getirip getirmediklerine çok fazla dayandığından, memurun, habercilerine gözcülerden kendilerini nasıl kontrol etmeleri ve hakikî veya şüpheli takipçilerle karşılaştıkları zaman ne gibi usûller kullanarak bunlardan kaçınmalarını öğretmesi lâzımdır. Bilhassa "grup liderlerinin" vazifeleri, habercileri ile muntazaman buluşmaları icabettiğinden, düşman gözcülerinden kendilerini korumalarını hiç bir zaman ihmal etmemelidirler. Bu maksatla yöneticilere, zaman zaman, her "grup liderini" buluşmaya giderken (bilgisi dışında) takip etmeleri ve takipçilerden kendilerini korumak ve kurtarmak için sarfettikleri maharet ve zekâlarını kontrol etmeleri tebliğ edilmektedir.

Habercinin uyarıldığı veya mukabil teşkilâttan birisinin haberci olarak sızdığına dair hafif bir ihtimal olsa dahi, istihbarat memurunun her halde bu kimse ile yapacağı buluşmayı gözaltında yapması bazen faydalı olmaktadır. Pariste olan bir vakayı anlatayım: Bir Sovyet istihbarat memurunun, Fransa'da Ticaret Bakanlığında yüksek bir mevkii olan birisinin, Fransa'daki Sovyet Ticaret delegesine, Ruslarla bir anlaşma yapmak istediğini ve kendisine, Fransız Hükûmetinin Rusyaya karşı takip ettiği ticaret politikası hakkında bizzat derlenmiş kayıtlar verecek birisi ile büyük bir kahvehanede randevusu olduğunu hatırlarım. Fransızla olan randevuya sadakatını göstererek giden bu memur, bir tarafdan bu kimşeyi şebekeye almayı tasarlarken, diğer taraftan da iki ajanını kendisinden daha evvel aynı kahvehaneye yollıyarak Fransızla olan randevusunu gizlice takip etmelerini bildirir. Kahvehanede buluştukları zaman, Rus memur, bir kaç masa ötelerinde oturmakta olan iki kişinin belli etmeden kendisini sıkı bir surette göz hapsinde bulundurduklarını fark eder ve Fransız memura, "bu iki memur polis memurlarına benzemekte," diye ikazda bulunur. Muhatabı: "Oh, hayır" der. "Bunlar tipik komisyonculardır, işlerini böyle kahvelerden idare ederler" diyerek emniyet telkin etmek ister.

Konuşma bittikten sonra kahveden ilk Rus ayrıldı. Bir kaç dakika sonra Fransız yerinden kalkarak bu iki kişinin oturdukları masaya gitti ve üçü de neşeli bir konuşmaya daldı. Masalarından pek uzakta oturmi-

yan Rus gözcülerden birisi, "namussuz Rus" ve "komintern" hakkında konuştuklarını tesbit etti. Sonra bu üç kişi yemek ısmarladılar. Kontrol, masada daha evvel oturanlardan birisi tarafından yapılmıştı. Üçü de aynı taksiye binerek gittiler. Bu suretle, Fransız polisinin yerleştirmek istediği bir "çift taraflı çalışan" kimse, tomurcuk halinde iken kıstırılmıştı.

Gizli buluşmalar muhtelif değişik yerlerde yapılabilir: Hususi apartman dairelerinde, otellerde, restoranlarda, otomobillerde, iş yerlerinde, kütüphanelerde, müzelerde dişçi kliniğinde v.s. yapılabilir. Buluşma yerinin seçilmesi bir çok ölçeklere bağlıdır ve ekseriya tarafların uzun, kısa veya "sessiz bir buluşma" yapıp yapmıyacaklarına göredir. "Sessiz buluşmadan" kasıt, iki muhatap arasındaki konuşmaların aşikârlığını bertaraf etmek suretiyle, gözcüleri kandırmaktır. Bu tarzdaki buluşmalar ekseriya parklarda, müzelerde, kütüphanelerde ve buna benzer yerlerde yapılır. Meselâ ajan ve "haberci" kütüphanede bir inceleme yapmaktadırlar. Her ikisi birbirinden habersiz yanyana oturdukları, ayakta durdukları yahut karşı karşıya bulundukları yerlerde notlar alırlar, sonra iki kişiden birisi kendisine ait not defterini yahut dosyasını alacağı yerde, yanındakininkini alarak gider, yahut, bir çok kitap karıştırırken birisi kitaplardan birisinin içine bir zarf koyar ve arkadaşı biraz sonra alır. Ancak tecrübeli detektifler "araştırıcının" kimler olduğunu bilirse, aralarında olan hafifce yapılan el çabukluğunun farkına varabilir. Aynı tekniğin başka şekilleri de vardır: İki kişi, ayrı ayrı, bir sinemaya gider, sinemada birbirlerine bitişik yerde otururlar. Yahut, iki kişi, birbirini parkta aynı sırada bulur. Birisi, kendisi ile diğerinin arasına bir gazete veya mecmua koyar. Etrafta kimse yokken diğeri mecmuayı alır (zarf da içinde) ve uzaklaşır.

Mühim vakalarda NKVD istihbarat memuru gizli buluşmayı örtmeye çalışan, mutemet dişçi veya hekimlere çok güvenirler. Meselâ dişçi, müsait bir saat ayırır (ekseriya muayene saatlerinin sonunda) ve iki müşteri, dişçinin muayene odasından arka bir odaya geçerler. Daha sonra diğer bir kapıdan ayrı ayrı çıkarlar.

Berlinde böyle tuhaf bir vakayı hatırlarım. Bir Sovyet yeraltı ajanı ile "habercisi" bir dişçinin muayenehanesinde buluşacaklardı. Her ne kadar dişçisinin başka gelecek bir müşterisi yoksa da kapı çaldı. Sekreteri işi bitip gittiğinden, dişçi kapıyı kendisi açtı. Fakat kapıyı açmadan evvel müşterilerden birisini dişçi sandalyesine oturttu, diğerini arka odaya götürdü. İçeriye orta yaşlı, dişi ağrıdığını söyleyen bir kimse girdi. Dişçi, beklemesini söyliyerek muayene odasına geçti, eski müşterisini tedaviye devam etti. İki kişi muayenehaneden arka kapıdan çıkınca dişçi, yeni müşteriyi dişçi iskemlesine oturttu. Derhal anladı ki hastasının dişi yalancıktan ağrımaktadır ve dişlerinde bir şey olmadığını, ağrısının bir nevi nevralji olabileceğini söyledi, muayene ücreti almadı.

Müşteri pek tabiî, dişçinin mesleğindeki maharetine ve para almamasından dolayı namuslu olduğuna kanaat getirerek, "namuslu bir adam olduğunuzu anladım" dedi ve devamla "ve eminim ki iyi bir Almansınız" bu iltifatı mütaakıp, polis detektifi olduğunu, kimlik kartını çıkararak gösterdikten sonra, kendisinden evvel gelen müşterisi hakkında malûmat istedi. Detektifin aklında Sovyet ajanı vardı. Dişçiye, Gestaponun, bu kimsenin bir komintern ajanı olduğuna dair elinde bilgi olduğunu söyledi ve dişçiden, yapacağı arkadaşça konuşması esnasında, şüpheli Rusün nerede doğduğunu, karısının nerede olduğunu ve ilk isminin ne olduğunu öğrenmesini, rica etti. Detektif, kadının, Moskovada Lenin Okulundan mezun bulunduğunu söyledi, fakat diğer kimseye bir ilgi göstermedi.

İhtarı, Tanrı yollamıştı. Ertesi günü ajan memleketi terk etti. "Kaynak" bir kaç ay karantinaya sokuldu ve mahallî yönetici, bu kimsenin polis takibi altında olmadığından emin olunca, kendisiyle yeniden temas kuruldu.

Batılı istihbarata karşı koyma teşkilâtları ve emniyet ajanları usulen, ender olarak şüpheli ajanların dışarıda takibinde kadınlardan faydalanırlar. NKVD istihbarat teşkilâtı bu usulü, gözcülere karşı yapılan takiplerde başarılı olarak kullanmışlar ve bazı vakalarda, takipçileri, daha takip yollarında iken durdutmaya muvaffak olmuşlardır. Önemli vesikaların "kaynaktan" ajana veya ajandan kaynağa geçirilişinde, ekseriya kuriye olarak iki kadın görevlendirilir. Kadınlar, kafeteria veya restorana ayrı ayrı kapılardan girerler ve ayrı masalarda otururlar. Bir kaç dakika sonra, ayrı oturdukları masadan ayrı ayrı zamanlarda kalkarak tuvalete giderler, burada kadınların birisi diğerine vesikaları teslim eder. Bazen bu iş sessiz bir operasyon halinde, birbirlerinin çantalarını almak suretiyle yapılır. Meraklı detektifler de avlarının, yasak kapının ardında kaybolduklarından dolayı anîde şaşırırlar.

Daha evvel belirttiğim gibi, Sovyet istihbarat teşkilâtında en önemli sima "kaynak" veya habercidir, çünkü onsuz, herhangi bir değerde bir gizli bilgi elde edilemez. Mahallî yöneticilik kadrosunun başlıca fonksiyonu, her haberciyi yönetmek, işini başarabilmesi için nasıl çalışması icabettiğini öğretmek ve felâket doğurabilecek hatalardan korunmasını göstermekten ibaretti.

Yöneticilik, kadrosunun kurmay subaylarının, habercinin biografisini, ne gibi şartlar altında kendisinin yetiştirildiğini, yapabileceği işin kalitesi, şahsî düşkünlükleri ve güvenilebilme derecesini bilmeleri gerektir. Habercinin bizzat ve potansiyel imkânları hakkında bir kanaata varabilmek için, memurun, habercinin devlet dairesindeki memuriyetini, çalıştığı işin mahiyetini, ilk kademedeki âmirlerinin isimleri ile durumları, dairede çalışan diğer memurlarla olan münasebetlerini ve gizli dokümanlara nüfuz

edip edemiyeceği, elinden geçip geçmediği veya bunları kanun dışında elde edip edemiyeceği hususlarını bilmesi lâzımdır. Memur, sınıflandırılmış vesika ve malzemenin dairede nasıl seyrettiğini, dairedeki kaç memurun muhtelif kategorideki gizli dokümanlara nüfuz edebileceğini veya ellerinden geçtiğini ve habercinin kasa, anahtarlar veya benzerlernii elde edip edemiyeceğini bilmelidir.

Ne kadar mânidar olursa olsun memur teferruata gitmemelidir; çünkü haberci bu gibi teferruat yüzünden takibe uğramaktadır. Tecrübeli bir memurun, genç bir müptediye, büyük önemi bulunan bazı vesikaların Alman Harbiye Bakanlığı kasasından nasıl alması icabettiğini, enine boyuna anlattığını hatırlarım. Bir kaç gün sonra genç adam, memurla olan randevusuna, koltukları kabararak, gelip de ceketindeki iç cebinden değerli vesikaları çıkarınca, memur şaşırdı. Normal eb'adda altı sayfa, cebe girecek şekilde tertemiz katlanmıştı. Bu, habercinin kabahatı değildi. Sorumluluk memurundu. Çalınmış bir dokümanın katiyen kıvrılmamasını, yeni çalışmaya başlayan haberciye söylemeyi unutmuştu. Bu da göstermektedir ki, bütün vesikalar tamamen dışarıya çıkarılmıştır ve bir cebte taşınmıştır. Bu şekilde bir kaçamak, içeri sızanı yakalamak için emniyet memurlarını harekete geçirerek dairenin içinde ve dışında gözcüler konulması veya elektrikle işler gözlü fotoğraf çeken bir cihazın yerleştirilmesine, gizli dosyaların, görünmez parmak izi alıcı maddelerle kaplanmasına sebep olur.

Memur, habercinin akıl hocası ve yetiştiricisidir. Yalnız istihbarat konusunda değil, cemiyet hayatında daha yükselebilmesine ve Sovyet istihbarat teşkilâtının faydasına olduğu zaman, devletin başka bir dairesine nakledilmesine çalışırlar. Bu şekilde bir nakil, bulunduğu dairede başka bir haberci varsa yapılır, yoksa, diğer dairede araştırmaya lüzum görülse dahi, bir taraf boşaltılıp, diğer taraf doldurulmaz.

Bir dosyadan gizli vesikaları almak nazik ve rizikolu bir iştir. Bunun için memur, haberciye, evrakın üzerinde "gizli" veya "çok gizli" diye bir kayıt varsa gelişi güzel alınmamasını tenbih eder. Usulen, haberci, gördüğü evrakın mahiyetini anlatır ve ancak bu konuşma yapıldıktan sonra, kendisine hangi evrakı getirmesi söylenir. Ancak, haberci, politik bakımdan son derecede kabiliyetli ve geniş bir tecrübe sahibi ise, kendi kanaatına göre hareket etmesi ve önemli evrakı tam kapılabilecek zamanında kapması uygun görülür.

Olgun ve ciddî istihbarat memurları, habercilerini lüzumsuz rizikolara sürüklemek istemezler ve bu gibi evrakın konulari ve sınıflandırılması üzerinde sözlü bilgiler alırlar, okadar. Haberciden gizli evrakın çalınmasını, ancak önemli bilgiler olduğu takdirde, yahut, perdenin arkasında yabancı bir hükûmet veya hükûmetlerden meydana gelen bir grupun,

Sovyetler Birliği aleyhine dokümanter deliller bulunduğu takdirde, bunların fotokopilerinin alınmasına lüzum hasıl olur. Bir seferinde, Rusya politbürosu, bazı yabancı dokümanlara okadar değer verdi ki, NKVD tarafından elde edilen fotokopilerden mâada bunların asıl nüshalarından bir tanesinin de çalınmasını istedi, nitekim çalındı da.

Sovyet istihbarat memurları arasında bazı haris kariyer düşkünleri, büyük harflerle başlıklı "Dışişleri Dairesi", yahut "Kraliyet Savunma Komisyonu", gibi makamların evrakı üzerinde yazılı "çok gizli" vesikaları, sırf Moskovaya, yabancı bir devletin bu derecede önemli dairelerinin gizli vesikalarına nüfuz edebileceklerini göstermek için yaparlar. Çalınan bu dokümanların ne kadar esastan uzak ve değersiz olduğu, Sovyet ajanı Whittaker Chambers'ın, Amerikan Devlet Bakanlığından elde ettiği, "tuzlu çekirdek konulan (pumpkin), kâğıt külâhlarının bu kâğıtlarla yapıldığı", meşhurdur. Bu evrakta ne değerli devlet sırları, ne de Sovyetler Birliğini ilgilendirecek bir malûmat vardı.

Gizli dokümanların kaldırılmasına, memurun, haberciye, operasyon için lüzumlü asgarî zamanın, evrakın asıllarının alınıp alınmaması, yahut bunların fotoğraflarının çekilmesinin icabedip etmediği ve yerlerine tekrardan nasıl konulması gerektiği hakkında bir çok teknik izahatta ve tavsiyelerde bulunur. Zamandan kazanmak için bazı habercilere dokümanların fotokopilerinin çekilmesi öğretilir. Bu takdirde, habercilere, bu gibi işlere mahsus hususî fotoğraf malzemesi yerine alelâde bir amatörün kullanabileceği bir fotoğrof verilmelidir. Yalnız, haberçinin geniş mahiyette ilmî ve teknik proje plân kopyelerinin istihsalinde, kendisine böyle hususî bir cihaz verilir ve bu da kendisi için hususî surette bir Rus teknisyeni tarafından evine yerleştirilir. Dokümanların filimlerini almakta maharetli bir haberci, bu gibi sınıflandırılmış dokümanları öğle tatilinde alır ve derhal yemekten sonra geri getirir. Kendisinin amatör bir fotoğrafçı olduğunu gösterebilmek için, haberciye, bütün aile resimleri ile diğer masum fotoğrafları odasına öteye beriye yayması, duvarlara asması tavsiye edilir.

XII. T U Z A K

İstihbarat teşkilâtının faaliyeti, saldırıcı ve **hücum edicidir.** Ajanlar, kahramancasına çalmağa giderler ve yabancı milletin hayatî sırlarını aşırırlar. İstihbarata karşı koyma teşkilâtının faaliyeti ise **koruyucudur.** Vazifesi, milletin devlet sırlarını korumak, yabancı ajanları meydana çıkarmak ve bunları zararsız hale getirmektir. Her iki kuvvet de sonsuz suçlar işlemekle meşguldür. Diplomatik evrakın çalınması, atom sırlarının

götürülmesi, atomla işleyen denizaltıların proje halinde plânlarının yabancı bir kuvvete geçirildiği, gizli şifre uzmanlarının Rusyaya kaçmaları gibi bir çok konular hakkında ajanların efsanevî hikâyelerini sık sık duyarız. Ve yine her zaman duyarız ki, at çalındıktan sonra ahır kilitlenmiştir. İstihbarat memurunun işi tehlikelidir, buna mukabil, istihbarata karşı koyma ajanının işi sâlim, fakat çok güçtür.

Yabancı bir memleketteki bir Sovyet istihbarat ajanı bir çok hallerde hüsrana uğrayabilir: Sovyet şebekesine bağladığını zannettiği bir devlet memuru, kendisini gizli polise haber verebilir. Dışişleri dairesinde çalışmakta olan bir sekreter, sınıflandırılmış dokümanları çaldıktan sonra Sovyet ajanı ile buluşacağı yere kadar takip edilebilir; çalınmış evrakın fotoğrafları kazaen bir takside unutulabilir; yahut Sovyet ajanının hakikî kimliği aksi bir tesadüf neticesi açıklanabilir. Bütün bunlar, beklenilmeyen zamanlarda ânide çıkabilir. Bunlara karşı ajanın fazla yapabileceği bir şey yoktur. Bununla beraber yeraltı ajanının hayatında, bir tuzağa doğru yürümesinin muhtemel olduğunu bildiği halde, ancak bir kumarbazın gösterebileceği son derecede kurnazlık ve hilekârlık ile talihe meydan okuyarak kaybettiği kritik anlar vardır.

Bu vakalar ekseriya, hükûmetin istihbarata karşı koyma teşkilâtının (veya gizli polisin) Sovyet ajanlarının yollarına cazip tuzaklar serilerek, ajanın ayaklarına o tarzda teşvikkâr dolanır ki, sevincinden hayal âlemine daldığı zamanda yakalanırlar. Artık ajana çengel atılmıştır. Tecrübeli istihbarat şefleri görmüşümdür ki, maiyetindekilere her zaman hayal âlemlerinden korunmalarını tavsiye ettikleri halde, kendileri hayale kapılarak yakalanmışlardır.

Tuzağın ilk belirtisi çok iyi bir şekilde meydana getirilmiş olmasından dolayı hakikat olmasına imkân bulunmamasıdır. Tuzağın, bir hüsnüniyet vesilesinden ayırt edilebilmesi için yakından incelenmesi lâzımdır. Bu suretle nasıl meydana geldiği, inisiyatifin Sovyet ajanının mı yoksa görünmeyen ellerde mi olduğu tetkik edilir. "Meydana getirilen veya yerleştirilen" şeyle hakikisi arasında farkettirici hat okadar incedir ki, bazen bir hüsnüniyet eseri olmasına rağmen bir tuzak olması korkusu ile vazgeçilir. Nitekim, NKVD'de şimdiye kadar en değerli habercilerden birisi olan Alman Genelkurmayında bulunan bir Yarbay, Berlindeki Sovyet elçiliği askerî ataşesine hizmet teklifinde bulunduğu zaman kabul edilmemişti.

Bir sene sonra, Berlindeki bir NKVD yeraltı yöneticisi, âmirlerinin ihtarlarına rağmen aynı yarbaya yaklaşarak kendisiyle anlaştı. Yönetici, kendisine emniyet etmediğini samimî olarak söyledi; fakat denemek istiyordu. Kendisine oldukça yüksek bir aylık teklifinde bulundu ve değerli

addedilecek her vesika için dolgun bir çek vermeyi ve yarbayın, vesikaların fotoğraflarını çekmesi, rulo halinde filimlerini Prag veya Kopenhaga getirmesine karar verildi. İlk getirilen vesikalarda okadar gizli ve hakiki olaları vardı ki, bu işte bir "yerleştirme" veya oyun olmadığı belli idi. Vesikalardan birisini teşkil eden ve Alman bombardıman uçaklarının yıllık imalâtı hakkında bilgiler olan vesikadan daha evvel ve tamamen güvenilen bir diğer kaynaktan da gelmişti. Bir kaç ay sonra, yarbayın böyle zaman zaman dışarıya yapmakta olduğu seyahatlarının nazarı dikkati celbettiği hakkındaki sözleri üzerine yönetici, yine âmirlerinin tavsiyelerine aykırı olarak, Almandan filimleri Berlinde güvenilir bir hekimin muayenehanesinde almaya başladı. Yönetici, hekimin muayenehanesinden çıktıktan sonra Gestapo tarafından aranılmış olsaydı üzerinde hiç bir şey bulunamıyacaktı. Filim ruloları (yarbayın bilgisi dışında) her zaman bir başka "hasta" tarafından dışarı çıkarılıyordu.

Yerleştirilen haberciler tarafından tuzağa düşürülmek korkusu, Sovyet istihbarat memurlarını okadar ürkütür ki, NKVD istihbarat teşkilâtının, değerli habercilerini, haklarında ikna edemeyici şüpheler bulunduğundan dolayı, şebekeden çıkardıkları vakalar olmuştur. Aşağıda anlatılan vaka bunlardan bir tanesidir:

Çekoslovakyadaki Sovyet elçiliğine birgün iyi giyinmiş bir kimse girdi. Resepsiyonda, çok önemli bir mesele hakkında elçilik ileri gelenlerinden birisi ile görüşmek istediğini söyledi. Resepsiyondaki memura adını vermeyi istemedi. Bir aralık bir tereddütten sonra, bir NKVD adamı olan Sovyet konsolos muavini, kendisiyle konuşmağa razı oldu. Ziyaretçi derhal konuya geldi. Bir Avrupa devletinin (ismini vermek suretiyle) Dışişleri teşkilâtında çalışan bir memur olduğunu, malî güçlüklerle karşılaştığını ve hizmetlerini Sovyetler Birliğine teklif etmeye karar verdiğini açıkladı. Ne kalibrede vesikalar getirebileceğine dair nümuneler gösterdi. Bunlar, memleketinin Dışişleri Bakanlığı ile Moskovadaki elçisi arasında yapılan diplomatik muhaberatın karbon kopyeleri idi. Her ne kadar konsolos muavini, safdilcesine, Sovyet elçiliğinin bu tarzda el altından faaliyetlerle uğraşmadığını ifade ederek reddetti ise de, ziyaretçi vesikaları ve telefon numarasını vererek görüşmeye nasıl çağırılabileceğini söyledi, gitti.

Karbon kopyeler analize tabi tutulmak üzere Moskovada İçişleri Bakanlığına yollandı ve bunların hakikî vesikalar olduğu anlaşıldı. Bunu mütaakıp Moskova, Avrupadaki bir yeraltı yöneticisine bu kimseyi takip etmesi, aksine bir bilgi elde edilmezse, kendisine çok dikkatli yaklaşılmasını, kendisinin muhtemelen yerleştirilmiş bir istihbarata karşı koyma memuru olabileceği, bildirildi. Talimat dahilinde yapılan incelemelerin sonucunda, yönetici temasa geçti ve yeni haberciden diplomatik muhabera-

tın kopyelerini, yalnız bu memleketin Moskovadaki elçiliği ile değil, aynı zamanda Polonya, Romanya, Bulgaristan ve diğer Doğu Avrupa memleketleri ile olan muhaberatın da kopyelerini almaya başladı. Yeni kaynağın, bütün gelen istihbarat bilgilerini Politbüro için inceleyen "küçük konsey"in süzgecinden geçmesinden sonra önemi arttı ve dışişlerinden dışardaki elçilerine talimat makamında yolladığı sirküler mektuplarla ilgilenildi.

Bu arada, yeni kaynaktan alınan vesikaların hakikî olduğunu Moskova teyit etmekte devam etti. Sonra, bazı hâdiseler cereyan etmeye başladı. Bir gün, İçişleri Bakanlığı, yeraltı yöneticisine bir telgraf çekerek (diğer bir yöneticiden) Dışişleri Bakanlığının maaş bordrosunun bir fotokopisini elde ettiğini ve yeni elde edilen "kaynağın" isminin bordroda görülemediği bildiriliyordu. Moskova, bu kimse ile yapılmakta olan buluşmalara, yeni bir habere kadar ara verilmesini ve sıkı bir gözaltı hapsine alınmasını bildirdi. Moskova, bu kimsenin, şebekeye sızdırılan bir kimse olabileceği ve gizli polisin hakikî vesikaları, yöneticiye vermek suretiyle, Sovyet şebekesinde çalışanların bir çoğunun ele geçirilmesine gayret edilmekte olduğu kanaatını belirtti. Gözcülerin yaptıkları takipler sonucunda bu kimsenin hergün harb malûlleri işleriyle ilgili bir devlet dairesine gittiği bildirildi. Moskova, bu kimse ile münasebetlerin tamamen kesilmesini emretti ve kendisiyle temas sağlayan Sovyet memurunun tevkifinden endişe ederek Moskovaya geri çağırdı.

Akıllı ve korkusuz bir genç memur olan temasçı, ilk başarılı vazifesinden dolayı mağrur, büyük bir imkân veya fırsatın kendisinden çalındığı, kanaatında idi. Moskovadaki şeflerinin kanaatına iştirak etmedi ve memleketten ayrılmadan evvel bu adamla bir defa daha konuşmasına müsaade edilmesini rica etti ve adamın neden bu tarzda hareket ettiğini anlamak istedi. Bu hareketinde, doğrudan doğruya yerli yönetici ve aynı zamanda ilk âmiri olan memurun da yardımından faydalandı. Moskova, bu müsaadeyi verinceye kadar zaten kendisi haberci ile bir kaç temas yapmıştı. Gizli polisin önceden bu randevudan haberdar edilmesinden ve genç memurun yakalanmasından korktuğundan, yönetici, memura, bu kimseyi mesai saatı sonunda, harb malûlleri binası yakınında beklemesini, yanında kimse olduğundan emin oluncıya kadar kendisini takip etmesini ve sonra kendisine yaklaşarak konuşma yapmaya davet etmesini tenbih etti. Bu arada, diğer iki Sovyet ajanına talimat verilerek, memurun takip edilmesi ve hâdiseleri gözlemeleri tebliğ edildi.

Halbuki genç memur ânide bu kimse ile karşılaşınca plân değişti ve kendisinden açıklamada bulunmasını istedi. Bu tarzda bir karşılaşmadan heyecanlanan ve şaşıran adam, hiç bir zaman dışişlerinde çalışmadığını ve harb malûlleri dairesinde bir memur olduğunu söyledi. Kendisini neden

yanlış takdim etmişti? Bu tarzda izahatı mâkul görüldü. Karbon kopyeleri aldığı kimseyi gizlemekte olduğunu da sözlerine ilâve etti, bu kimse, Dışişleri Bakanlığı Doğu Avrupa dairesinde baş stenograf ve gizli sekreter olarak istihdam edilen dul kız kardeşi idi. Rus, delil gösterilmesini istedi. Hemen elde gösterilebilecek bir delil yoktu. Bunun üzerine memur, aşağıdaki uygulamanın yapılmasını teklif etti: Adam hemen kız kardeşini çağırarak kendisiyle muayyen bir kahvede buluşmasını istedi. Kahvede kendisini takdim ederek "karbon kopyelerini benden alan centilmen bu kimsedir" diyerek, "her şeyi biliyor. Lütfen kendisinden çekinme ve sorduğu bütün soruları doğru olarak cevapla" diyecekti. Adam, muvafık buldu fakat, Sovyet memurunun aklına da ciddî şüpheler gelmeye başladı. Haberci, her onbeş dakikada bir defa olmak üzere iki saattır kız kardeşini arıyor fakat telefona kimse cevap vermiyordu. Acaba doğru numara çeviriyor muydu, yoksa kendisiyle alay mı ediyordu. O anda telefon açıldı. Kız kardeşi henüz eve dönmüştü. Bir taksiye binerek hemen gelmesi söylendi. Kadın geldi. Yabancı bir kimse ile karşılaştığından dolayı şaşırmıştı. Bu yüzden sorularını titrek bir sesle cevaplandırdı. Bununla beraber her şey yolunda idi. Dışişleri Bakanlığının kimlik vesikasını gösterdi ve şimdiye kadar ağabeyine geçirdiği vesikaları saydı. Genç memurun ısrarı yerinde oldu ve NKVD'ye değerli bir bilgi kaynağını kazandırdı.

Gizli emniyet memurları hakikî olmıyan haberciler yerleştirdikleri zaman aşağıdaki hedefleri hatırda tutarlar:

Bir Sovyet istihbarat ajanı ile temasa geçmek ve daha sonra bu kimseyi sıkı bir göz hapsine alarak diğer Sovyet ajanları ile bunların kimlerle temas ettiklerini ve kimliklerini bulmak;

Milletlerarası münasebetlerde kritik bir devrede Sovyet politikacılarını yalnış ve kışkırtıcı bilgilerle yanıltmak;

Ve nihayet en az bir Sovyet ajanını, üzerinde çalınmış devlet vesikaları ile yakalamak, bilinen ve şüphe edilen adamlarını tevkif etmek ve etraflı bir kovuşturmayı mütaakıp mahkemeye sevketmek.

Medenî bir memlekette bir kimseyi casuslukla suçlandırabilmek için, Meşhut Suçlar Kanununda yazılı lüzumlu görülen ıspatlayıcı deliller bulunması gerektir. Polis veya soruşturmayı yapan sulh hâkiminin, şüpheli görünen kimsenin bir casus olabileceği hakkındaki kanaatları kâfi değildir. Bir kimsenin sahte pasaportu olması, kanun tarafından cezalandırılabilir, fakat, kendisini casuslukla itham edebilmek için daha ağır delillere ihtiyaç vardır. Bunun için de polis ve diğer ajanların, şüpheli görülen kimseyi "delilleri" ile (espionaj faaliyetini teyit edici malzemenin üzerinde bulunması) yakalamaya gayret ederler.

Sovyet istihbarat memurları bunu bilirler ve devamlı olarak genel merkez tarafından ellerinde suçlandırıcı vesikalarla yakalanmalarını önlemek için en sıkı tedbirleri almaları tebliğ edilir. Gizli polis tarafından uydurma bir haberci uygulandığından, polis detektifleri, adamlarının ne zaman ve nerede Sovyet ajanı ile buluşarak "çalınmış" sınıflandırılmış vesikaları vereceğini ve bunları ajandan geri alacağını bilirler. Bu husus bilindiğinden polis, Sovyet ajanını üzerindeki suçlandırıcı vesikalarla kolayca yakalayabilir. Bu tehlike daima Sovyet istihbarat memurlarının akıllarındadır, fakat riziko ne olursa olsun, gizli vesikaları haberciden almak ve daha sonra bunları kendisine iade etmek mecburiyetindedir. Bunu nasıl âzami emniyetle yapması, yeraltı yöneticisinin sorumluluğuna aittir.

Her yönetici bu bilmeceyi kendi yönünden hâl etmeye çalışır. Fakat, bir tuzaktan kaçınma imkânları ve yolları üzerinde tartışmadan evvel, polisin ve istihbarata karşı koyma ajanlarının, istihbarat memurunu yakalamak için nasıl bir "tuzak" uyguladıklarına dair bir kaç vakadan bahsetmek isterim. En meşhur vakalardan birisi, Varşovadaki Sovyet Elçiliğinde, Kazimir Kobetksy isimli ikinci kâtip olarak hizmet eden ve bir NKVD istihbarat adamı olan Ruslaştırılmış Polonyalı Kazimir Baransky'nin başından geçmiştir. 1923 yılında Sovyet Hükûmeti, Polonyadan Almanyaya birlikler yollamak için bir plân düşünmekte iken, Baransky'ye Varşova kalesindeki dinamit ve cepaneliklerin uçurulması hususunda bir emir geldi. Baransky bu tehlikeli görevi 12 Ekim 1923 günü yerine getirdi.

Polonyalılar, Varşova Kalesindeki cepaneliklerin uçurulmasının Polonyalı vatandaşları Kazimir Kobetsky tarafından tertiplenmiş olduğunu görendiler. Fakat kendisini soruşturmaya götürmediler ama, başka bir vaka üzerine yakalamayı ve tam intikam almayı kararlaştırdılar. Ertesi yıl böyle bir fırsat çıktı. Polonya mukabil istihbarat teşkilâtı çok dikkat etmek suretiyle Baransky'nin şubesinde bir memur uygulamağa muvaffak oldu. Bu kışkırtıcı ajan, Polonya Dışişleri Bakanlığında bir kâtipti. Baransky'nin iştihasını getirmek için, adam, Sovyet elçiliğine, Dışişleri tarafından hakikî vesikalar getirmeye başladı. Yavaş yavaş ajan, Baransky'nin güvenini kazandı ve Baransky artık kendisiyle şahsen buluşmağa başladı. 1925 yazında bir gün Kazimir Baransky, Polonya Dışişleri Dairesinden bir takım vesikaları iade etmek üzre ajanla buluşacaktı. Bu vesikalar arasında Japonyadaki Polonya Elçisi Patek'in çok enteresan bir de raporu vardı. En nihayet, Polonya istihbarata karşı koyma teşkilâtı, düşmanını tuzağa düşürmeyi tertiplemişti.

Baransky buluşma yerine geldiğinde, kendisine karşı belli bir ilgi gösteren şüpheli kimseler gördü. Baransky sıyrılmağa çalıştı, fakat polis detektifleri yaklaşmaya başladı. Cebindeki vesikalardan kurtulmak çabası

ile çenberden kurtulmaya teşebbüs etti. Bir ara sokağa fırladı, St. Catherine Kilisesine girdi. Kilisede oturacak yerlerden birisine vesikaları bıraktı ve kilisenin Jerusalem sokağına açılan diğer bir kapısından çıktı. Bu esnada Baransky'yi gözden kaçıran ajanlar tekrar kendisini gördüler. Baransky'yi yakaladılar, her tarafını aradılar, ümidettikleri vesikaları bulamayınca kızdılar, dövdüler, çizmeleri ile çiğnediler, yüzünde, başında, yaralar, bereler meydana geldi. Baransky bayıldı. Ayıldığında kendisini polis merkezinde buldu. Bir müddet sonra, diplomatik vesikalarla elçi Patek'in Tokyodan yolladığı rapor kilisede bulundu. Bu hâdise büyük bir dehşet yarattı. Baransky, yerli bir ajan olsaydı ve Sovyet diplomatik pasaportu bulunmasaydı, düşmanlarının merhametine bırakılacak ve Sovyet Hükûmeti de kendisi hakkında herhangi bir bilgiyi red edecekti.

Bu hâdiseyi istihbarat tekniği cephesinden analiz etmeden evvel, bir kaç yıl evvel Moskovada cereyan eden diğer bir vak'ayı anlatacağım. KGB (Devlet Emniyeti Sovyet Komitesi) şeflerinden birisi, doğu memleketlerden birisinin askerî ataşesi ile sıkı münasebetler kuran yerleştirilmiş bir haberci uygulamağa muvaffak olmuştu. Bir gün, kalabalık bir otobüste giderken, haberci ve ataşe sessizce birbirlerinin paketlerini değiştirdiler. Ataşe, haberciden bir not defteri aldı, buna mukabil yepyeni Sovyet parasına benzer bir paket kâğıt verdi. Otobüsdekilerden birisi homurdandı ve bağırmaya başladı, paketlerde neler var? diye sordu. Bunun üzerine tiyatro sahnesi başladı. Otobüs durdu. Tabiî, bir polis ekibi hazır vaziyette bekliyordu. Otobüse girdiler -elçiliğin hemen bir blok yakınında- ataşeyi yakaladılar, dışarı sürüklediler, yuhaladılar ve beklemekte olan bir otomobile soktular, polis karakoluna götürdüler... Karakolda kendisine işkence yapıldı. Muazzam paralar teklif edilerek ataşenin taraf değiştirerek, Sovyetler için ajanlık yapmasını telkin ettiler. Haberciden alınan not defterinin, görünmez mürekkeple yazılmış istihbarat bilgileri olduğunda ısrar ettiler. Belki de öyle idi, çünkü not defterini asıl çıkaran Sovyet KGB'si idi. Ataşe, bu dehşetli azaptan irkildi, fakat, baş eğmedi. Neticede, Sovyetler Birliğinden çıkarıldı. Bu kimse, yabancı bir elçilikte resmî bir memur olmasaydı ortadan kaldırılacak ve kimse duymıyacaktı.

Bu iki basit vak'a, sahte veya yerleştirilmiş bir habercinin nasıl "yerleştirildiğini", plânın nasıl işlediğini ve tuzağın nasıl uygulandığını göstermektedir. Şimdi bunları daha yakından inceliyebilir ve istihbarat memurlarını mağlûbiyete sevkeden ne gibi hatalar olduğunu sıralayabiliriz. Her iki vak'ada da başlıca iki hata görülmektedir:

Her iki istihbarat memurunun hissî hareket ederek hayallere dalmalarından dolayı, hazırlanmış istihbarata karşı koyma görevlilerine güvenmeleri ve her iki memurun da suçlandırıcı malzemelerle yakalanmaları

halinde emniyet tedbirlerini alamamaları. Burada şu hususun kaydedilmesi gerekir: Hazırlanmış ve vazifeye yerleştirilmiş habercilerin yardımlarına rağmen, **polis detektiflerinin faaliyetlerine karşı gelmek için müessir vasıtalar vardır.**

İstihbarat memuru Baransky'nin Polonyalı detektifler tarafından takip edildiği zaman aklından geçen yegâne şey, iç cebindeki suçlandırıcı vesikalardan nasıl kurtulmak düşüncesi idi. Takipçilerinden kurtularak, elçinin raporu ile diğer vesikaları üzerinden atmaya muvaffak olması doğrudur. Fakat kaçarken kiliseye girmeden evvel yakalanabilirdi. Baransky'nin geçikerek karara vardığı, resmi ve sınıflandırılmış vesikaların üzerinde bulunmaması hususu, daha önceden muhtemel bir tuzağa düşüp de buna karşı hazırlıklı olsaydı, yerine getirilebilirdi.

Ne yapabilirdi? Buluşma yerine gitmekten asıl maksat, vesikaları haberciye vermek olduğuna göre, buraya vesikaları almadan nasıl gidebilirdi? Evet! Baransky buraya vesikaları üzerine almadan gidebilirdi ve öyle yapmalı idi. Randevuya gitmeden evvel vesikaları bir yardımcısına vererek kendisini muayyen bir yerde beklemesini tenbih edip gidebilirdi. Böyle bir yer, meselâ, şehirden on onbeş kilometre mesafede bir kır lokantası olabilirdi ve daha sonra buluşma yerine gidebilirdi. Haberci görünmez de Baransky yakalanıp üzeri aransaydı, üzerinde bir şey bulunmıyacak ve tamamen boşuna uğraşılmış olunacaktı. Bu suretle araştırmanın, habercinin "yerleştirilen" bir kimse olduğu ve polisin büyük güçlüklerle hazırlayıp meydana getirdiği değerli bir istihbarata karşı koyma ajanının kaybedildiği hususunda yeterli bir delil olacaktı.

Eğer haberci buluşma yerine geldiğinde Baransky, etrafının şüpheli nazarlarla dolaşan detektiflerle dolu olduğunu görseydi, haberciye, vesikaları getiremediğini söyliyerek, vesikaları bir daha geriye iade etmemek üzere, kendisinden tamamen ayrılabilirdi. Detektifler, buluşma yerinden uzaklaşmışlarsa, Baransky bir taksiye el ederek, haberci ile beraber sakin bir yere doğru otomobil gezintisi yapabilir -kendilerinin takip edilip edilmediklerini anlamak için- ondan sonra, yardımcısının beklemekte olduğu kır lokantasına gidilebilirdi. Burada Baransky bir kaç dakika ortada görünmiyebilir, vesikaları alabilir ve haberci ile buluşabilir ve iade edebilirdi.

Moskovada, otobüsten dışarıya sürüklenerek çıkarılan ataşe yardımcısına gelince, yapılmış daha büyük hatalar da vardı ve inisiyatifini kullanmadan yalnız insan tarafından alelâde bir cihaz gibi güdülen memurun kendisini ve istihbarat tekniğinde yetiştiren kimselerin kabahatlandırıl-

ması lâzımdır. Gizli vesikalarla bir para paketinin el değiştirilmesi için kalabalık bir otobüs seçilmesi kadar acemice yapılmış bir hareket yoktur ve bütün bir mantığın dışında kalmaktadır. KGB, otobüsü gerçek bir tuzak olarak kullanmış ve paketlerin el değiştirilmesini detektifler yakından izleyebilmişler, karardan vazgeçmek veya kaçmak gibi ihtimaller de önlenmiştir. Polisin gaddarcasına hareketlerine ve halkın yuhalamasına dayanabilen bir kimsenin memleketinde bu hususlarda yetiştirilmemesi yazıktır.

Sovyet istihbarat memurunun tuzağa düştüğü anda gizli polisin fırlayarak müdahele edebileceği iki kesin nokta vardı: Birincisi, Rusun sahte veya yerleştirilmiş haberciden sınıflandırılmış resmî devlet vesikalarını almak üzere buluştuğu zamandır. İkincisi, memurun, fotoğrafları alınmış bulunan bu vesikaları haberciye "iade" ettiği zamandır. Bu ikisinden hangisi daha tehlikelidir?

Tecrübeler göstermiştir ki, istihbarata karşı koyma teşkilâtının iyi işlediği memleketlerde gizli polis, Sovyet ajanını, sınıflandırılmış resmî dokümanları "haberciden" almağa geldiği zaman değil de, bunları kendisine iade etmeye geldiği zamanı tercih eder. Bu taktiği takip ettiği takdirde polisin iki avantajı vardır: 1. Yalnız dokümanları iade etmek maksadiyle gelen Rusun üzeri aranıldığı takdirde yüzde doksandokuz, bunların üzerinde bulunacağıdır ve 2. Polis, haberciye, randevuya gelmemesini ve bu suretle bütün işte kendisinin sorumluluk dışında tutulmasını bildirir. Diğer taraftan, şayet polis, Rusu, "haberciden" vesikaları aldığı esnada yakalamağa tevessül ederse -Rusu korkutmamak için uzakta bulunan detektifler-, adamlardan birisinin veya ikisinin o esnada yaptığı hareketleri yalnış anlıyarak Rusun üzerine atılmak suretiyle kendisini iyice aramaya başlarlar ve bir de görürler ki suçlandırıcı vesikaları henüz almamıştır. Polis bakımından tehlike, Rusun, vesikaları alınca hemen geçmekte olan bir taksiye atlıyarak yahut bir yeraltı pasajına kaçarak sıvışıvermesidir ve bundan sonra artık Rus bir daha tuzağa düşmiyecektir.

Sovyet istihbarat memuru Baransky'ye gelince, diplomatik vesikaları, yerleştirilmiş haberciye geri vermek için geldiği zaman, kendisini arayan polis detektiflerine nasıl muhalefet edebileceğini yazmıştım. Sovyet istihbarat memuru, vesikaları haberciden almağa geldiği zaman dahi polise muhalefet edebilir. Meselâ, polise karşı şöyle bir harekette bulunabilir: Sovyet memurunun haberciye tam güveni olsa dahi, vesikaları hiç bir zaman buluştukları yerde almamalıdır. Bunun yerine memur, geçmekte olan bir taksiyi durdurur, haberci ile birlikte arabaya binerek kalabalıktan uzakta bir yere gidilir ve ancak o zaman tamamen emniyette olduğuna kanaat getirdikten sonra, suçlandırıcı vesikaları alır.

Bu hususla ilgili olarak Sovyet istihbarat memuru Valentine Gubichev (daha evvel Birleşmiş Milletlerde çalışmış bir memur) ile Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığında memur Judy Coplon'un başından geçen meşhur hâdiseyi hatırlatmak isteriz: Gubichev son defa New York'ta Miss Coplon ile meş'um son buluşmasında, Sovyetler için çaldığı gizli raporları, her ikisinin de gizli ajanlar tarafından takip edildiklerinden endişe ettiklerinden, almaktan vazgeçti. Bunu anlıyabilmek için Miss Coplon ile beraber uzun bir yürüyüş yaptılar, sonra yeraltı trenine bindiler, daha sonra otobüsle dolaştılar, buna rağmen Gubichev, yine endişeli idi ve suçlandırıcı vesikalara, suç üstü yakalanabileceğinden, dokunmadı. Nitekim hükûmet ajanları yaklaşıp da her ikisini arayınca rapor, Gubichev'in üzerinde değil de Miss Coplon'un çantasında bulundu ki, bu an, çok önemlidir. Gubichev, istihbarat mektebinde öğrendiği şeyleri hatırlamıştı. Muhtemel gözcülerden kendisini sakınmasını ve takip edilmediğine tamamen kanaat getirdikten sonra suçlandırıcı vesikası alması icabettiğini hatırladı. Buna mukabil, Judy Coplon ile buluştuğunda, bir şeylerin dönmekte olduğunu hissettiği halde, gözcülerin takibinden sıyrılmak için lüzumlü tedbirleri almadığından, kabahatlı idi. Yapacağı şey, yeraltı treninde ve otobüste bol bol gezecekler, takipçilerin aynı geziye devam edip edemiyeceklerini izliyeceklerdi.

Tuzağa yakalanmamak için en iyi çare aklıselimdir. Hissî düşüncelerin bertaraf edilmesi, mevcut bütün durum ve ihtimallerin kritik bir analizini ve herkesin etraflı bir değerlendirilmesini yapmak gerektir. Bir de pek az istihbarat memurunda hayret verici derecede seziş kabiliyeti vardır. Bu seziş kabiliyetli kimseler ekseriya nihaî bir kararın alınacağı ciddî vak'alarda konsültasyona çağırılırlar.

Bununla beraber istihbarat memuru ne kadar zeki olursa olsun, bir gün istihbarata karşı koyma teşkilâtından aynı derecede kurnaz ve zeki bir hasmının akla gelmiyecek şekilde, yolu üzerinde hazırladığı cazip tuzağa dayanamıyacağından, kendi oyunu ile düşebilir. Aynı kalibrede bir istihbarata karşı koyma ajanı, tuzağını o tarzda hazırlar ve örter ki, en tecrübeli bir kimsenin de gözünden kaçabilir. Hiç bir zaman bu istihbarata karşı koyma ajanı, hasmını tuzağına itmez veya herhangi bir kimsenin arkadan sinsice hazırladığı zehabını verebilen bir sahneye yöneltmez. Bilâkis, üzerinde durulmakta olan kurbanın, kendisini hiç bir yerde hiç bir kimsenin takip etmediğini, kendisine his ettirmeye ve emniyet içinde serbest hareket etmesi sağlanır. Buna bir misal olarak yıllarca evvel Fransada geçen bir hâdise gösterilebilir:

Paris'de yeraltında çalışmakta olan ve kendisini Çekoslovakyalı olarak tanıtan genç bir NKVD memuru, Fransızcasını ilerletmek hevesiyle Sorbon Üniversitesindeki Antroploji Kursuna kaydedildi. Burada, aynı

kursa kayıtlı bir Fransız öğrenci ile tanıştı. Her iki genç bilardo oynamasını seviyordu ve ekseriya derslerden sonra bir kaç saat bilardo oynamaya gidiyorlardı. Bu vesile ile Rus da Fransızcasını ilerletiyordu. Fransız öğrenci fakirdi ve Rus, bilordu ücreti ile içki masrafını ödüyor; zaman zaman arkadaşına bir kaç yüz frank borç verdiğinden de memnun görünüyordu. Politikadan hiç bahsetmezlerdi ama arkadaşının sosyalist bir dergi olan Populair mecmuasını aldığını gözünden kaçırmamıştı. Bir gün Fransız öğrenci Rusa, parası olmadığından dolayı tahsilini bırakmak mecburiyetinde olduğunu ve kendisine ve hasta annesine bakmak için ciddî bir iş arayacağını, söyledi. Çok müteessir görünerek (Çekoslovakyalı zannettiği) Rus arkadaşına, borç aldığı sekizyüz veya bin frangı bir gün kendisine ödiyeceğini, söz verdi. Rus üzülerek arkadaşına beşyüz frank daha verdi ve "durumu düzelinceye kadar düşünmemesini" rica etti. Bundan sonra Fransız kurslara devam etmedi.

Bir müddet sonra, bir Pazar günü, galiba üç ay sonra, Opera Meydanında dolaşırken Rus, Fransız arkadaşını önündeki dörtyol ağzında bir taraftan öbür tarafa geçerken görüverdi, adımlarını sıklaştırdı ve bulvarın dönemecinde Fransız arkadaşına yetişti. Birbirlerini gördüklerinden dolayı ikisi de memnundu. Genç Fransız, arkadaşına, nişanlısının babası vasıtası ile Ordu Genelkurmay İkinci Bürosunda fotoğrafçılık yaptığını, söyledi ve güya mühim vesika ve haritaların fotokopilerini çıkarıyorsa da, evlenebilmeleri ve aynı zamanda annesine bakabilmesi için verilen aylığın çok az olduğunu, anlattı. Tek ümidi, daha iyi aylıklı bir iş bulmaktı. Rus arkadaşına nişanlısını tanıştırmak istediğini söyliyerek telefon numarasını verdi, ayrıldı.

NKVD memuru, kapısını çalan böyle beklenilmedik bir imkânın cazibesine tutuldu. NKVD istihbarat teşkilâtının, Fransa Genelkurmayı, Askerî İstihbarat Bürosu olan (İkinci büroda) kilitli bulunmakta olan sırlarına göz diktiğini biliyordu ve mahallî yöneticinin evine giderek iyi haberi müjdeledi.

İkisi de memurun, Fransızla nasıl tanıştığını ve kurulan münasebetleri etraflıca incelediler, analizini yaptılar. İşte! evlenebilmesi ve hasta annesine bakabilmesi için son derecede faydalı ve devam edecek bir gelir kaynağına, bir paraya ihtiyacı olan genç bir erkek!.. Rus memur, bu kimse ile çok iyi bir arkadaşlık kurmuştu ve mahallî yöneticinin de, arkadaşını malî güçlüklerden kurtarabilecek, evlenmesine yardım edecek ve oldukça iyi bir hayata kavuşabilmesine yetecek parası vardı. Genç Fransızın sosyalist Populaire mecmuasını okuması da iyi bir işaretti. Nihayet bir sosyalist olarak, Sovyetler Birliğinin kolay kolay düşmanı olamazdı; kaldı ki, bir Rus Marksisti ile bir Fransız Sosyalisti her zaman müşterek bir zemin bulabilirlerdi.

Yönetici ve memuru, devamlı bir tuzak korkusundan rahatsız olmadılar. Sovyet memuru ile Fransız arasındaki münasebetlerde akortsuz bir sese rastlanılmadı. Muhtemel bir "yerleştirilmiş" arkadaşlığa dair bir iz yoktu. Genç Fransız, patavatsız veya merak edici hiç bir şey sormadığı gibi, Rusu bir tuzağa düşürmek için aldatıcı bir harekette bulunmamıştı. Sonra münasebetlerinde inisiyatif hep Rusun tarafında idi. Genç adam yaklaşıp konuşacağına Rus, genç adama yaklaşıp konuşmuştu. Esasen Rus, Sorbon'da herkese aynı muameleyi yapıyordu. Fransız öğrenciyi her seferinde bilardo ve içkiye davet eden Rus'tu. Genç adama Opera Meydanında rastlamasa idi belki de arkadaşlıkları tazelenmiyecekti ve nihayet bulvarda Rus, Fransızı durdutmuştu.

Her iki istihbarat memuru, Fransızın "yerleştirilmiş" bir kimse olması ihtimalini bir tarafa bıraktılar. İşin devamına ve Fransıza yapılacak teklif için bir zemin, bir usûl bulmayı düşündüler. Fakat son adımların atılmasından evvel yönetici, memura genç adamla olan arkadaşlığını hızlandırmasını, nişanlısı ile tanışmasını ve kızının erkek arkadaşına ikinci büroda iş bulan babasının sosyal durumu ile meşguliyetini öğrenmesini tavsiye etti. Bu meyanda, iki taraflı bir kontrola geçilmesi emredildi ve kızın babasının Harbiye Bakanlığında Daire Müdürlüğü yapan, fakat rütbesinin çok daha üstünde müessir bir astsubay olduğu anlaşıldı. Rus memur, arkadaşının nişanlısı ile tanıştı, nişan yüzüğü alabilmelerine yardım etti. Nihayet, teklifin yapılması için zamanın geldiğine karar verildi ve yönetici, genel merkeze bir rapor göndererek operasyonu tamamlıyacak yeşil ışığı beklediler.

Yine bu arada, Fransız genel emniyetinde (gizli polis) memur olan ve Sovyet "kanunî" yönetici tarafından itaatsızlık ve diğer kusurlarından dolayı bir yıl evvel terkedilen bir Sovyet habercisi, eski Sovyet temascısı ile buluştu. Bu haberci, genel emniyet teşkilâtının esrar kaçakçılığı işlerinde çalışan bir ajandı, fakat evvelce Paris'de Çarlık Generali Koutiev'in, Sovyet ajanları tarafından heyecanlı çalınması hâdisesinde, bu çalınma hakkında Genel Emniyet Teşkilâtında bulunan bütün dosyanın fotokopilerinin alınması için, çalarak Sovyet ajanlarına getirmekle eskiden temayüz etmişti. Anlaşılıyordu ki Ruslardan evvelce almakta olduğu aylıktan mahrum kaldığı için tekrardan gizli hizmetlerinde bulunmak istiyordu. Beraberinde çalıştığı yerden çaldığı enteresan bir rapor da getirmişti. Bu raporda Genel Emniyet Teşkilâtı, Fransız Komünist Partisindeki habercilerinden birisinden, Paris'de oturup Sorbon Üniversitesine devam eden X isminde Çekoslovakyalı bir kimsenin aslında Sovyetler Birliği vatandaşı olduğu ve Sovyet istihbarat teşkilâtının ajanı olduğu yazılı idi. Yine ra-

pordan anlaşılıyordu ki, Genel Emniyet Teşkilâtı, Sorbon Üniversitesine genç bir memurunu yerleştirmiş ve şüpheli Sovyet ajanı ile temasa geçmesi hususunda kendisine talimat verilmişti.

Bu suretle, istihbarata karşı koyma teşkilâtının bu parlak işi tam zamanında açığa vuruldu. "Kanunî" mahalli yönetici, bilgiyi Moskovaya yolladı ve NKVD genel merkezi, derhal yeraltı yöneticisine telgraf çekerek operasyondan çekilmeyi emretti. Sovyet istihbarat memuruna memleketten ayrılması bildirildi ve kendisinin haberci grupu donduruldu.

Mahallî yönetici ve tuzağın kurbanı memur, Fransız Müfettişi ile genç ajanının bu derecede maharetle kurdukları tuzağı takdir etmekten başka bir şey yapamadılar. Her iki Sovyet memuru Opera Meydanındaki bulvarda karşılaşmanın ne kadar kurnazcasına uygulandığına hayret ettiler, demek ki, bu karşılaşma okadar maharetle ayarlanmıştı ki inisiyatif bir defa daha Rusa bırakılıyordu.

Bu vakayı az çok geniş anlatmanın sebebi bir tuzağın ne kadar ince bir maharetle hazırlandığını ve iki kişilik küçücük bir istihbarat ekibinin nelere kaadir olabileceğini göstermek içindir.

XIII. HABERLEŞME

Yabancı ülkelerdeki yeraltı yöneticiler tarafından elde edilen gizli bilgiler, sür'atle, Sovyetler Birliği Hükûmetinde ilgililer tarafından incelendikten sonra politika yapıcı organların ellerine zamanında yetiştirilmezse, faydasızdır. Bunun için, Moskovadaki istihbarat teşkilâtı ile bütün dünyada yeraltı şebeke ve dalları arasında müessir bir haberleşmenin devamı hususu fevkalâde mühimdir. İlk yıllarda, dışardaki yeraltı şebekeleri kurulduğu zamanlarda, haberleşme meselesi kolay bir mesele idi. O yıllarda, yeraltı yöneticisinin haberleşme hizmeti Sovyet elçiliklerindeki Sovyet Dışişleri Komiserliği tarafından deruhde edilmişti. NKVD Dışişleri Dairesi, haberlerini, yabancı memleketlerdeki yeraltı şebekelerine, Sovyet elçiliğindeki "kanunî" yönetici adına yollamak suretiyle, yapıyordu. Kanunî yönetici, bunun üzerine yeraltı yöneticisine haber veriyor ve güvenilen bir aracı ile haberler ulaştırılıyordu. Keza, yeraltı yöneticisi, evrakını Moskovadaki genel merkeze yollamak için Sovyet elçiliği ve diplomatik çantadan faydalanıyordu.

Emniyet ve sürat bakımından bu tarzdaki haberleşme en kolay ve en sağlamı idi. Bununla beraber sınırları vardı. Yeraltı yöneticiliği, yalnız sulh zamanında değil, aynı zamanda harb esnasında da çalışmak üzere kurulmuştu ve Moskova ile haberleşmesi için tamamen elçilikteki çantaya

güvenirlerse, **yöneticinin** bulunduğu memleket ile Sovyetler Birliği arasında münasebetlerin kesildiği anda, haberleşmeleri tamamen kesilmiş olacaktır. Sulh zamanında bile yeraltı teşkilâtı ile diplomatik kuriyeler arasında, yeraltı haber alma teşkilâtının kurulmasındaki gayeye aykırı bulunmasından, bir ilgi olması arzu edilmemektedir. Yeraltı **yöneticiliğinin** meydana getirilmesinde güdülen başlıca sebep, Sovyet Hükûmetinin, yakalandıkları takdirde, ajanlarının yapmış oldukları espionaj faaliyetinin sorumluluğunu red edebilmeyi, istemesidir.

Bunun neticesinde, bugün KGB istihbarat teşkilâtı ile dışardaki **yöneticileri** arasında dört kanal halinde işleyen bir takım organizasyon ve ayarlamalar yapılmıştır. Şöyleki:

Moskovadaki İçişleri Bakanlığı, dışardaki Sovyet elçiliklerinde üslenmiş **kanunî yöneticileri** ile bağlanan, **diplomatik kuriye hattı**, vardır.

Bir takım memleketlerde Moskovadaki İçişleri Bakanlığı ile doğrudan doğruya yeraltı yöneticilerini karşılıklı olmak suretiyle bağlayan, **direkt yeraltı hattı**, vardır.

Moskova ile yeraltı arasında, yöneticinin haber alacağı memlekete bitişik bir memlekette aracı bir yeraltı haber istasyonu vasıtası ile **endirekt yeraltı hattı**, vardır. Meselâ, Moskovadan yollanacak bir posta, Romadaki yeraltı yöneticisine gidecekse, evvelâ, İsviçredeki Lozan şehrinde alınır ve Lozandan Romadaki varacağı yerine yollanır.

Posta, Moskovadan, **diplomatik çanta** ile, yabancı bir memleketteki Sovyet elçiliğine gelir. Buradan bitişik memleketteki **yöneticiye**, **yeraltı kuriyesi** ile yollanır. Bu hat, **Karışık Hattır.** Meselâ, Berlindeki yeraltı yöneticisine yollanacak posta, diplomatik çanta ile Kopenhagdaki Sovyet elçiliğine gider. Buradan bir yeraltı kuriyesi ile Berlindeki **yöneticiye** ulaştırılır.

Yeraltı aracı posta istasyonları, tercihan küçük memleketlerde kurulur. İsviçre, Hollanda yahut Danimarka gibi -bu gibi memleketler- on yıllardanberi büyük kuvvetler arasında bir harbe sürüklenmeleri muhtemel görülmeyen memleketler olarak, görülmektedir. Bilhassa ananevî olarak tarafsız memleketlerde kurulan aracı istasyonun rahatsız edilmeden iyi bir durumda çalıştığı görülmüştür. Her büyük dünya harbinde espionaj faaliyetleriyle milletlerarası entrikaların İsviçrede hararetlenmesi sebebi budur. Yeraltı aracı istasyonunun, kendisine mahsus, faaliyet gösteren istihbarat operasyonları yoktur. Yalnız, "mektup bırakmak" usulü ve kısa mesafeler için bir kuriye servisiyle iş görür. Espionaj faaliyetinin yapılmakta olduğu bir veya daha fazla bitişik memleketteki yöneticilere hizmet eder. Tarafsız memleketin bir yahut iki vatandaşı yeekseriya ko-

münist oldukları bilinmeyip, ideoloji bakımından, Sovyetler Birliğine bağlı bulunan, bir karı koca tarafından idare edilir. Bunların, el değişecek posta malzemelerini saklamaya mahsus hususi yerleri vardır. Fakat bu posta malzemesinin nelerden ibaret olduğunu bilmezler, hattâ, bir kitap paketinin içinde, bir tuvalet malzemesi arasında yahut herhangi alelâde görünüşlü bir şeyin içinde saklı bulunan slayd veya filim rulolarını hiç bir zaman göremezler. Mikrofilimler artık, kol düğmesi, mücevher, madenî para gibi pek ufak şeylerin aralarına yerleştirilebilecek kadar küçülmüştür. Harb zamanında posta istasyonlarına bir radyo verici ile bir transmetör de verilir.

Posta istasyonu işleticileri, usûlen, yeraltı yöneticileri ile bu kadro üyelerini şahsen tanımazlar. Verecekleri bir havale varsa, belli bir telefon numarasını çevirerek, yahut bir adrese telgraf veya kartpostal yollıyarak, haber verirler. Kartpostalın mahiyeti, hususi bir haber olup olmadığını belli eder. Meselâ, deniz manzarası bir mâna, dağ manzarası bir başka mâna taşır. Yahut, muhtelif hayvan veya çiçek resimlerinin hep ayrı mânaları vardır. Yönetici, ekseriya, posta istasyonunun bulunduğu şehre bir kuriye yollıyarak, Moskovadan gelen evrakı verir veya İçişlerine yollanacak evrakı alır. Bazen de posta istasyonu, postayı yöneticiye kuriye ile yollar.

Yeraltı haberleşme hattının en güç işlerinden birisi, muhtelif memleketlere gidip gelecek kimselerin bu gidiş gelişleriyle, şüphe yaratacak kimseler olmaması ve tamamen güvenilir şahıslar olmasıdır. Bütün bu vasıflar düşünüldüğünden, Sovyet istihbarat teşkilâtı, kuriyelerini, sosyetenin muhtelif kademelerindeki kimselerden ve kaynaklardan seçer. Ekseriya da denizciler arasından seçilirler. Diğer bir kategori, bütün dünyayı devamlı surette devir eden hususî hava yolları personelidir. Bunların en değerlileri, bizzat pilotlardır. Daha sonra, firmaları adına hakikî temsilcilerle, hayalî firmaların sahipleri kalıbına giren kimseler gelir.

Bu hizmette kadınların faal bir rolleri vardır. Bunların bir kısmı Komünist eğilimlilerdir. Bazıları da yabancı Komünist şahsiyetlerin eski karılarıdır. Kuriye hizmeti için Amerikan tabiiyetindeki kadınlar çok daha fazla tercih edilmektedir. Bunlar, pasaportları sayesinde, vizeye lüzum kalmadan, bir çok memlekete gidebilmekte ve dünyayı dolaştıkları bilindiğinden Asya ve Avrupa Muhaciret Büroları memurları, bir Amerikalı kadının küçük köpeği ile hududdan girip çıktığında hiç şaşmamaktadırlar. Sovyet istihbarat teşkilâtı için çalışan yabancı gazeteciler de, ekseriya, programa tabi olmadan, kullanılır. Nitekim, gazetecilik mesleği, dünya çapında dolaşmayı icabettiren bir meslek olduğundan, bir çok yeraltı kuriyeleri, gazetecilik ile hiç ilgileri olmadığı halde, tanınmış veya bilinmeyen dergilerin muhabiri diye sahte kimliklerle dolaşırlar.

Kuriye, varacağı yere vardığında, ilgili "mektup atıcısına" haber vererek paketi teslim eder ve dönüşünde varsa paketleri alır. Sovyet istihbarat teşkilâtı bilhassa büyük limanlarda olmak üzere, bir çok memlekette bu şekilde şebekeler işletir. "Mektup atma" herhangi bir teşekkül işi olmayıp, faaliyeti gizlemek için hususî bir örtüye lüzum yoktur. "Mektup atma" işleticisi ayda bir veya iki defa postayı alır, yetkili bir kimse, uygun kimlik vesikası ve parola ile gelinceye kadar, gizler. Bu işle görevli kimsenin, bütün gün bu işle uğraşmasına lüzum yoktur. Günde yalnız iki saat telefon yakınında bulunması kâfidir.

Kuriyeler "mektup atıcıların" mağazalarda, restoranlarda, dairelerde ve diğer işyerlerinde olmalarını tercih ederler. Bu gibi yerler hergün açık olduğundan ve herkes girebileceğinden, nazarı dikkatı celbetmez. Bir mezeci mağazası sahibi "mektup atıcısı" görevini, ayda bir kaç saatını ayırarak, yapabilir. Bu konuda, asıl üzerinde durulan nokta, "mektup atıcılığı" görevi ile uğraşacak kimselerin politika bakımından güvenilecek ve titiz, namuslu kimseler olmasıdır.

Usulen, "mektup atıcılarla" temasta olan, yeni kuriyelerle diğer kimseler, haberleri olmadan, hakikî mektupların yollanmasına geçilmeden evvel, bir takım denemelere tabi tutulurlar. Aylarca, kendilerine içinde hiç bir şey bulunmıyan paketler verilir. Daha sonra, bu paketler bir lâboratuvarda, açılıp açılmadığı veya böyle bir teşebbüse geçilip geçilmediği hususunda muayene edilir. Bazen bir paket, bir dolar paketine benzetilir. Bu surette hazırlanan "para paketini" çalmak isteyen denizciler çıkmıştır. Daha sonra tuzağa düştüklerini anlayınca, derhal, belli etmeden aradan sıyrılmışlardır. Bazıları ambalâjı yeniden yapmaya kalkışarak kusuru düzeltmeye çalışmışlardır ama güvenilir kimseler olmadıkları anlaşılmıştır. Buna rağmen, bu usulle hakikaten para yollandı ve hiç bir hırsızlık vakası duymadım.

Bir de, bilhassa düşman topraklarında, harb zamanı, istihbarat teşkilâtında çalışan kimselerin önemli ihtiyaçlarını karşılayacak bir haberleşme usulü vardır. Bilindiği gibi, düşman hatlarının arkasında yakalanan bir istihbarat ajanı, bir harb esiri sayılmamaktadır. Kendisini koruyacak kanunlar yoktur. Böyle bir kimseyi konuşturmak, şebekenin diğer üyelerinin kimler olduğunu anlamak, nerelerde bulunduklarını açıklaması için, işkence dahil, ne lâzımsa yapılır. Neticede, bir manga asker tarafından kurşuna dizilir.

İnsanın tahammülü hududsuzdur ve hiç bir kimse kendisinin (veya diğer bir kimsenin) devamlı bir işkenceye ne kadar dayanabileceğini, kestiremez. Böylece, bir kimsenin tevkif edilmesi, bütün temasta bulunduğu kimselere felâket getirebilir. Bunu önlemek için, Sovyet istihbarat şefleri,

aynı şebekedeki kimselerin de mümkün mertebe az kimselerle temasta bulunmalarını, istihbarat operasyonlarını o şekilde organize edip aynı operasyonda görevli bulunanların ekserisinin birbirlerini tanımamaları, karşılaşmış olmamaları ve birbirlerinin adreslerini bilmemelerine, dikkat ederler. Bunun arkasındaki maksat, bir kimsenin bir şey bilmezse, açığa vuramıyacağıdır. Plânı daha iyi anlatabilmek için, Sovyet istihbarat şefleri, bu faaliyeti, gözleri kapalı müzisyenlerden meydana getirilen bir orkestrayı, karanlık bir salona yerleştirerek, aynı notayı, birbirlerini görmeden ve bilmeden çalmalarına, benzetirler.

Birbirlerini görmeden nasıl birbirleriyle konuşabilirler, biri, diğerinin adresini bilmeden nasıl bu kimse ile temas edebilir? Yenilmesi icabeden güçlükler bunlardır. Nihayet, KGB istihbarat şefleri, kısmen Kızıl Ordu İstihbarat Dairesinden alınan muvakkat bir plâna dayanarak, yeni bir plân uyguladılar. Bu plânın safhaları şunlardır:

1. Şahsî konuşmaların yerine şifrelenmiş konuşmalar yapılır.

2. Posta adreslerinin yerine, bir ağaç koğuğu (saklama yeri, Rus istihbarat lisanında buna "**doubok**" denilir, yahut bir binanın duvarında derinliğine açılmış bir çatlaklık veya bir âbidede bulunabilecek bir delik gibi, yerler kullanılır.

3. Her ajanın böyle bir mesajın kendisini beklediği veya topladığı mesajı bırakacağı yerin belirtilmesi için, hususi bir "işaretleme" sistemi kullanılır. "İşaretleme" usulünde, duvara, parkdaki bir sıraya veya bir demiryolu istasyonunun, postahanenin yahut umumî telefon kabinesinin dahilindeki bir yere, bir numara yahut bir harf yazılır.

4. Her ajan, muayyen bir gün ve saatte âmiri tarafından çağırılarak talimat alacağı umumî bir telefon mahallinde bulunur.

Böylece, bu plâna göre, ajan, şehirde dolaşmağa çıkar, muayyen bir binanın duvarına yazılan gizlenmiş şeyin numarasını öğrenir, daha sonra, saklanan şeyin yerine gider, etrafta kimse yoksa, mesajı alır, bırakacağı malzemeyi bırakır ve dönüşte, duvarda yazılı işareti siler, yerine mesajı aldığını bildiren bir işaret yapar. Mesaj yollanması yüzünden bir anlaşamamazlık yahut karışıklık çıkarsa, ajan, âmirinden gelecek "tediyeli bir telefon" bekler.

Bazen de mesajla birlikte ajana bir tomar para bırakılır, yahut, para çok fazla ise, ilgili ajanın daha sonra şehir dışındaki bir ormana giderek kazıp alacağı bir yere gömülür.

Geçen harbte, bu sistemin denendiği bir hâdisede, KGB istihbarat teşkilâtı bir yenilik daha ilâve etti. Bu yenilik, madenî eşyalara sıkıca yapışan küçük bir çelik kutudur. İçinde mikrofilimler bulunan böyle küçük

bir kutu, bir telgraf direğine veya posta kutusuna yapıştırılabilir ve daha sonra ilgili ajan tarafından alınabilir.

Birbirlerini görmeyen hayalet ajanların kör işbirliği sistemi de ideal olmaktan uzaktır. Bir ajan tarafından alınmak üzere bir duvar çatlağına yahut bir ağaç koğuğuna bırakılan bir fesatçı mesaj yahut bir para tomarı şiddetli bir yağmur yahut sincap tarafından yürütülebilir. Bu hadise, halkın gözüönünde olursa yetkili makamların dikkatini celbedebilir. Bir paranın bir ormanda çukur kazılarak saklanması -yahut çukurun açılarak alınması- esnasında, oradan geçecek, yahut ağaç ve dalların örtmesinden dolayı görünmiyecek bir kimse tarafından tesadüfen görülebilir. Bu sistemin fayda ve mahzurlarını etüt edecek olursak, neticede, harb esnasında bazı faydaları olabileceği kanaatına varırız. Fakat, sulh zamanlarında, bazı istisnalar hariç, ajanlar arasında, tercihan, temaslar yapılmakla kalınmamalı, hattâ ajanların birbirleri ile temasları şarttır da.

XIV. AJANIN SİLÂHINDAKİ ÇATLAKLAR

Bir yeraltı yöneticisi veya yöneticiliğin bir diğer üyesi, ânide, takip edilmekte olduğunu yahut postasının karıştırıldığını meydana çıkarırsa, hükûmetin gizli ajanlarının kendisinin peşinde olduğunu anlar. O zaman çabuk düşünmeli, durumu değerlendirmeli, kendisi ve adamları ile şebeke üyeleri hakkında sür'atli kararlar vermelidir. Memur, randevularını iptal eder yahut vaz geçer, fesatçı faaliyetine ait bütün vesikaları, izlendirici malzemeyi ortadan kaldırır ve tehlikeli durumlar için lüzumlü bir takım diğer tedbirleri alır. Bununla beraber, işler düzelinceye kadar, geçici olarak bir yere saklanır yahut memleketten çıksa dahi tatsız sorulardan kaçınamıyacaktır: Polisin kendisini gözlemesine sebep nedir? Kendisi hakkında polis ne kadar şey bilmektedir? Sovyet şebekesinde bir hain bulunabilir mi? Memurun, şebekenin diğer üyeleriyle buluşmasını polis izlemekte muvaffak olmuş mudur?, gibi bir çok soruların derhal cevaplandırılması lâzımdır. Yöneticilik, ancak, üstün vasıflı memurların, istihbaratta fesatçı kaidelere tamamen riayet ederek, akrep ve yelkuvanın saatte çizdiği istikamet gibi bir seyir takip ederse, müşkülât çıkaran nokta çabucak bulunabilir. Aksi takdirde, yöneticilik, her yönden yayılmış olan korku ve şüpheden dolayı, faaliyetinden alıkonulabilir.

İstihbarat teşkilâtı içindeki bağları arasında, karıştırıcı noktanın araştırılması ve kontrolu, bir harb gemisindeki elektrik cereyanının kesildiği zaman, yapılacak kontrola benzetilebilir. Yöneticiliğin bütün uzuvları, geniş mânası ile şebekenin bütün habercileri, yeniden muayene edilir, analizleri yapılır ve gizlice teste tâbi tutulur. Bazen, en ince bir kon-

trol bile, sırf karıştırıcı noktanın istihbarat teşkilâtı çevresinin ve operasyonlarının dışında bulunmasından dolayı, illeti açıklayamıyacaktır. İllet, belki memurların yeraltı şartlarına aykırı yaşadıkları hususî hayatlarındaki şahsî zafiyetlerinden, itaatsızlıklarından, ileri gelebilir. Meselâ, aklıma ilk olarak, yeraltının bunaltıcı atmosferindeki yalnızlık ve tansiyonundan kurtulabilmek için bir değişiklik arayan Sovyet istihbarat memurlarından bazılarının, romantik bağlılıklara kapılmaları, gelmektedir.

Bu ciddî bir meseledir. KGB yeraltı çalışmaları tarihinde, yabancı bir toprakta hizmet süresi uzatılmış bir istihbarat memurunun, kendisinin hakikî kimliği, meşguliyeti, hattâ milliyetini bilmeyen bir kadına âşık olduğunu gösteren bir kaç vak'a vardır. Ender olmasına rağmen, bu tarzdaki romantik bağlanmaların, evvelki evliliğin nihayetlendirilerek, yeni bir evliliğe gidildiği haller olmuştur.

Delicesine âşık olan kızlar, sevdikleri yabancı erkeğin hayat hikayesinde meydana çıkabilen karışıklıklara gözlerini kaparlarsa da, aileleri, kızlarının istikbali üzerinde endişelenirler. Aileler, kızlarının yabancı birisiyle ciddî bir şekilde ilgilendiklerini görünce, bu kimse hakkında daha fazla şeyleri öğrenmek, kendisinin namuslu bir erkek olduğunu, her halde başkası ile evli bulunmadığını, karısına ve ailesine bakabilecek durumda olmasını, isterler. Bunun için, anne baba, kendi kendilerine bir az araştırmaya geçerler, bu araştırmaları bazen mensup bulundukları mahallin kilisesindeki sayın papazın diğer memleketteki meslektaşına yazması, bazen aile avukatı, bazen de muntazam çalışan bir detektif bürosu vasıtası ile yaparlar. İşte bu gibi anlarda yangınlarla karşılaşılabilir. Nitekim, şöyle bir hâdise olmuştu:

Hitler Almanyasında yeraltında çalışan ve kendisinin Kanadalı olduğunu söyleyen bir Sovyet yöneticisine, oturduğu apartmanın asansörcüsü, apartmana bir detektifin geldiğini ve kendisi hakkında soruşturma yaptığını, söyledi. Haber bir şok tesiri yaptı. Yönetici, büyük şahsiyetlerin avlanması gibi mühim faaliyetin merkezini teşkil ediyordu. Bu soruşturmanın bununla bir ilgisi var mı idi? Gestaponun daha akıllı davranarak, cazip bir tuzakla beraber âdeta dumanı üzerinde tüten kabuğundan çıkarılabilir mi idi? Faaliyetin yöneldiği yola bakılırsa, böyle bir şey katiyen olamazdı. Peki, detektifin ziyaretine sebep nedir?

Bu esnada, durumla ilgili olarak tavsiye edilen bütün koruyucu tedbirler alındı. Yöneticinin bütün diğer ajanlarına ihtarlar salındı. Her memur, kendisini meydana çıkarabilecek, ellerinde bulunan ne varsa hepsini tasfiye ve yok etti, durumlarını tekrar tekrar bir çok projeden vaz geçildi. Haberleşme için yeni müstacel kanallar uygulandı. Yönetici bir iş vesilesiyle şehirden ayrıldı; fakat aslında Rusyanın güvenilebilir zengin bir

dostunun cennet gibi malikânesine sığındı. Şimdi, bütün enerjisini, detektifin ziyaretine yol açan sızmanın kaynağını bulmaya yöneltti. Durum hakkıda Moskovaya bilgi verdi. Yönetici, Gestapoda çalışan bir haberci vasıtası ile meçhulün anahtarını bulacağı zannediyordu. Bununla beraber, açıklama, tamamen beklenmeyen taraftan geldi: Moskovadan!

Berlinde, Montreal'den gelen bir Kanadalı iş adamı rolünde olan yöneticinin, genç bir Alman kızı ile bir sevda işi vardı. Kızlarının ne kadar delicesine âşık olduğunu gören anne ve baba, müstakbel damatlarının durumunun incelenmesi için hususi bir Alman detektifine başvurarak, kızlarının âşığı Kanadalı ve Kanadadaki ailesi hakkında mümkün olan her bilgiyi istediler. Bunun üzerine Alman detektif, Montrealdeki tanınmış bir detektif bürosuna yazdı. Kanadalı detektif, Kanadalı iş adamının kız kardeşine gitti. Kadın, bundan tahminen onbeş yıl evvel bir araba kazasında ölen erkek kardeşi Joseph hakkinda detektifin sorduğu sorulara çok hayret etti. Detektife yalnış bir yolda yürüdüğünü ve Berlindeki kimsenin erkek kardeşi olmadığını temin etti. İki hafta sonra, detektif yine kadına geldi. Bu tarzdaki garip benzerliğe hayret ettiğini ve meçhulün açıklanmasında kendisine yardım etmesini, rica etti. Anlaşıldı ki, Berlinde yaşayan Joseph, kadının ölen kardeşi ile aynı tarihte doğmuş ve Torontodaki aynı okul'da okumuştur. Detektif sözlerine devamla, iki yıl evvel Ottowada, kadının erkek kardeşine yeni bir nüfus teskeresi alındığını ve talepnamesinde, erkek kardeşi olarak Julius'u gösterdiğini, söyledi. Julius'u tanıyor muydu? Tabiî tanıyordu. Julius, büyük ağabeysi idi ve avukattı. Kadın hayretler içinde, detektifle beraber avukatın bürosuna gittiler. Avukat da hayretle ve gülerek hikâyeyi dinledikten sonra, anlıyamadığını söyledi. Bununla beraber, detektif çıkar çıkmaz, bütün işle ilgili görünen avukat, Sovyet elçiliği ile temasa geçti ve "yoldaşlara", Berlindeki adamlarının ciddî bir tehlike içinde olduğunu bildirdi. Elçilikdeki kanunî yönetici, durumu Moskovaya bildirdi. Moskova da Berlindeki yeraltı yöneticisine hemen Almanyadan çıkmasını tebliğ etti.

Yeraltı memurlarının nüfuz edemiyecek kadar hafiflikler gösterdikleri ve emniyetlerine hiç ehemmiyet vermedikleri diğer bir saha daha vardır. Buraya kadar belirtildiği gibi, yeraltı memurunun başlıca meşguliyetlerinden birisi, sahtekârlıkla elde edilen kimliğinin açıklanmasını önlemesidir. Memur için alınacak sahte pasaportun hazırlanmasına büyük titizlik gösterilir. Sahibinin biografisi ona göre uygulanır ve kendisine örtü nevinden bir de meslek bulunur. Kendisinin becerikli bir işçi olabilmesi için yıllarca emek sarfedilir, istihbarat san'atının icabettirdiği hususiyetler ve vasıflar kendisine aşılanır. Bütün bu gayretlere rağmen, yeraltı memuru bir otomobil satın alınca, her şey uçup gider. Meraklı bir haberciniın veya sivil polis memurunun, bir iz yakalamak için Rus ajanının pe-

şinde koştuğu esnada, otomobil plâkasını görünce, Sovyet memuruna kolayca yüklenebilir, plâka numarası vasıtası ile memurun ismini, adresini, milliyetini ve diğer bilgileri elde eder. Nitekim, bir batılı gazetecinin Rusyada iken, memuru tanıdığını, bunun bir NKVD memuru olduğunu, arabasını görünce plâka numarasını alarak polise verdiğinden dolayı, Berlindeki yönetici, Gestapo tarafından takip edilerek tevkif edilmişti. Bu vakadan sonra NKVD başkanı, yeraltı yöneticilerine ihtarda bulunarak, yabancı memlekette araba kullanmanın isim ve adreslerini, herkesin kolaylıkla görebilmeleri için alınlarına yazmak kadar tehlikeli olduğunu, bildirdi. Fakat tenbihlere kulak asılmadı. Sovyet memurları hususi bir arabası olmanın zevkinden ve kolaylığından kendilerini alamadılar ve Moskova da hakikaten üzerinde şiddetli ısrar edemedi -ve bu ısrarı kâfi derecede üstelemedi-. Yeraltı memurlarının habrcilerle buluşma yerlerine kendi arabalarını kullanarak gitmemeleri ve şehir dahilinde mümkün mertebe arabaları ile görünmemeleri bildirildi. Kalabalık yerlerde tanıma imkânlarını azaltmak için memurlar şapka ve güneş gözlüğü takmağa başladılar. Fakat, bütün bunlar takipçilerin gözünden kaçmıyordu.

Yeraltı yöneticilerinin diğer bir psikolojik zafiyetleri de emniyet kaidelerinin başlıca esaslarına aykırı hareket etmeleridir. Bu zafiyet, etrafın hasımlarla çevrildiği yabancı memlekette ailesinden, arkadaşlarından ve memleketinden uzakta kalmasından, kimse ile temas etmemesi ve yalnız bir hayat yaşamasından dolayıdır. Emniyet kaidelerine göre, yeraltı yöneticilerinin, mahallî Sovyet elçiliklerinden hiç birisi ile yahut aynı bölgede faaliyette bulunabilecek veya ziyarete gelen diğer yöneticilerle temasta bulunmaları katiyen yasaklanmıştır. Bununla beraber, memleket haberlerini almak merakı ve bir arkadaş veya meslektaşla samimî bir konuşma ihtiyacı içinde, KGB istihbaratından gelen bir kimseyi görmek imkânı hasıl olduğunda yöneticiler, ekseriya bu kaidelere uymazlar.

Bazı memleketlerde, yöneticiler, birbirleriyle muntazam fasılalarla buluşmaya başlamışlar ve anavatanlarından, istihbarat sahasındaki sokağa düşen konuşmalardan ve dedikodulardan, birbirlerini haberdar ederek bir iç temizliği yaparlardı. Fakat, bu buluşmalar, Moskovadan gizli tutulmakta idi. 1935 yılında meydana çıkan iki skandal üzerine bu toplantılara nihayet verilmesi icabetti. Almanyada daha da ciddî bir hâdise oldu. Bir gece, bir NKVD yeraltı yöneticisi, oturduğu apartman dairesinde iki arkadaşını ağırlıyordu. -Bir kaç gün için Berline gelenn Pragdaki yeraltı yöneticisi ile Almanyadaki NKVD kanunî yöneticisi olup Berlindeki Sovyet Elçiliğinde ataşe olan bir kimse-. Üç arkadaş kahvelerini içerken enteresan konuşmalara dalmışlardı. Bu esnada kapı zili şiddetli şiddetli çaldı ve üç genç Gestapo memuru kapıda göründü. Daireyi araştırmak için müsaade istediler ve soruşturma yaptılar. Üç arkadaş pasaportlarını

çıkardı: Bir tanesinin Sovyet diplomatik pasaportu, ikincisinin İsveç, üçüncüsünün Çekoslovak pasaportu vardı. Memurlar, isimlerini ve Sovyet pasaportunda bazı teferruatı yazdılar ve çıktılar. İki Rus misafir çıkmaya kalkıştıkları zaman, evin çıkış yerinin abluka altına alınmış olduğunu ve caddenin de otomobillerle dolduğunu gördüler. Arkadaşlarının dairesine dönmeye mecbur oldular.

Ertesi günü apartmanın Rus kiracısı, komşularından, Gestapo ajanlarının bütün bloktaki apartman dairelerini araştırdıklarını öğrendi. Ya Gestapo birisini arıyordu yahut genel araştırma yapılması hususunda bir Nazi denemesi uygulanmakta idi. Ne olursa olsun, pek hoş bir şey değildi. Durum, genel merkezden saklanmadı ve Moskova her iki yöneticiyi geri çağırdı.

Aynı tarzda vatan hasreti ve nostalji sebebiyle aykırı hareket edildiğini gösteren tipik bir misal de yeraltı memurlarının evlerinden ve ailelerinden gelen mektupları okuduktan sonra imha edecekleri yerde uzun müddetlerle muhafaza etmeleridir (ki bu mektuplar mikrofilimler halinde gelmektedir). Bir çok yeraltı ajanları, sadece bu tatlı hatıralardan ayrılmamakta, bilhassa küçük çocuklarının karaladıkları yazılar varsa bunları bağırlarına basarak saklamakta idiler. Bu mektuplardan bir tanesini bana, şimdiye kadar tanıdığım en cesur ve en sert olduğunu zannettiğim bir kimse gösterdi. Mektupta küçük bir çocuğun eli çizilmişti, tabiî bunu annesi çizmişti ve yine annesinin elinin yardımı ile şöyle yazılı idi: "Babacığım, bak, elim ne kadar büyüdü. Yarın iki yaşına basıyorum. Yürümeye ve konuşmağa başladım bile. Babacığım, çabuk gel. Senin minicik Ninochkan!". Memurun gözlerinden yaşlar boşandı. Çocuğun resmini ve elinin çizgisini cüzdanında bir tılsım gibi taşıyor ve ne olursa olsun, atmak istemiyordu.

Bununla beraber, bir yeraltı ajanının, espionaj faaliyetinden dolayı yakalanması halinde üzerinde bu şekilde fotokopiler bulunması ile bu kimsenin Rus olduğu ve Sovyetler Birliği adına espionaj faaliyetlerinde bulunduğu, anlaşılacaktır. Bu sebeple, yeraltı yöneticilerinin bir çoğu, Moskova ile haberleşmelerini Rusça ile değil de yabancı bir dille yaparlar. Moskova da buna göre aynı dille cevap verir. Emniyet kaidelerine göre, yönetici ve memurları, üzerlerindeki gizli vesikaları lüzumundan bir dakika fazla tutmadan gizli kanallarla Moskovaya yollamalıdırlar. Buna aykırı olarak bazı yöneticiler, Moskovaya yolladıkları aylık masraf özetlerinin birer fotokopilerini, Moskovadan hesapların uygunluğuna dair birer onay gelinceye kadar muhafaza ederler. Moskovadan böyle bir onayın gelmesi bazen bir ay sürdüğünden ve her ay böyle bir aylık hesap özetinin Moskovaya yollanması yüzünden, yılın on iki ayında fotokopilerin bulunması demek olacaktır ki, tehlike yaratabilir. Nitekim, bir NKVD yöneticisi, İtal-

yan gizli polisinin, kendi ve eşinin Milanoda yaptıkları masrafların aylık özetlerden bir tanesinin fotokopisini eline geçirdiğinden, pek üzülmüştü. Mamafih İtalyada olan bu hâdiseye rağmen, iki tanınmış yönetici, Moskovada NKVD şefleri ile aylık masraflarını karşılıklı görüşerek neticeye bağlıyamadıklarından, herhangi bir anlaşamamazlık ihtimaline karşı, bir müddet sonra, geçmiş yıl içinde yapılan, meselâ, yirmibin dolarlık bir masraf hesabının istenebilmesinden dolayı endişe ettiklerinden hesap özetlerinin fotokopilerini saklamakta devam etmişlerdir. Öyle anlaşılıyordu ki, bu tanınmış iki yönetici, bulundukları memleketin istihbarata karşı koyma ajanlarından korktukları kadar Moskovada bağlı bulundukları şeflerinden de korkmakta idiler.

XV. GERİLLÂ HARBİ

İkinci bölümde, KGB istihbarat teşkilâtının başlıca faaliyetlerini tarif ederken, Gerillâ harbi ile de meşgul olduğunu kaydetmiştim.

Her ne kadar, gerillâ operasyonlarının, pek tabiî olarak, Kızıl Ordunun kumandası altında olması gerekiyorsa da, Rus iç harbindenberi, bu muharebe şekli, istihbarat operasyonları ile birbirine okadar karıştırılmıştı ki, artık, KGB organlarının sorumluluğuna terk edilmiş bulunmaktadır.

Gerillâ harbinde başlıca iki muharebe şekli vardır: Birisi, sivil halkın, yabancı bir müstevliye karşı yaptığı millî istiklâl harbidir. Diğeri ise, fena muameleye maruz kalan halkın bir kanadının, silâhlı mücadele suretiyle dahilî rejimin adaletsizliklerine karşı açtığı mücadeledir. 1812 yılında Napolyon ordularının akınlarına karşı, Rus köylülerinin dalgalar halinde şiddetle mücadele edişleri ilkine misaldir. İkincisine de Fulgenico Batista'nın şiddet rejimine karşı Kübalı çiftçilerin ihtilâle kalkışması klâsik bir misal teşkil eder. Şimdi de, ümitleri kırılan Kübalıların, Kastro'nun totaliter rejimine karşı yeni yeni gerillâ hazırlıklarına geçtiklerine şahit olmaktayız.

Gerillâ kuvvetinin genişlemesinin ilk safhalarında, memleket içindeki şiddet rejimi kuvvetlerinden çok zayıf ve çok küçük bir kuvvetcik durumundadır. Hükûmet kuvvetleri, onbinlerce birlikler, topçu birlikleri, tanklar ve uçaklarla mücehhez olmasına mukabil, tomurcuk halindeki gerillâ kuvveti, ellerinde mânâlı ve uzak görüşlü iki avantajı olmasa, zayıf bir şekilde silâhlandırılmış bir kaç yüz kişiden ibaret kimseler olup bir kaç saat içinde tasfiye edilmeleri işten bile değildir. Bu avantajlar şunlardır: 1. Mahallî halkın müzaheret ve teşviki ve 2. Kale gibi sığındıkları yerlerinin erişilemiyecek dağ ve ormanlarda bulunmasıdır. Mahallî halkın

müzahereti ile yardımlarını, erişilemiyecek sığınaklardan evvel alınmamın sebebi nazarı dikkati celbedecektir. Çünkü, gerillâ harb tarihi göstermiştir ki, halkın yardımı olmaksızın gerillâ harbçileri muharebeyi kaybetmeye mahkûmdur. Buna mukabil, gerillâ harbinin cereyan ettiği arazide tabiî savunma yerleri olmasa dahi, gerillâcılar, kendilerini halkın gerisine saklayabilirler, ümitsizcesine sarıldıkları takdirde, halkın arasına karışırlar. Rus sivil harbi esnasında Ukranyalı milliyetçilerin ve anarşist Makhno tarafından yönetilen gerillâcılar hem kızıllara hem de Beyaz Ruslara karşı savaşmışlar, düşmanlarının cezalandırıcı akınlarına karşı saklanbaç oynamışlar, muhasara edildikleri zaman silâhlârını saklıyarak sulh içinde yaşayan ve bağları, bahçeleri ile uğraşan, tarlalarında çalışan çiftçiler gibi çalışmışlar, kendi hayatlarını sürmekte olduklarını, kendi işleri ile uğraştıklarını göstermek istemişlerdir. Takipçilere, büyük bir gerillâ kafilesinin süratle falan tarafa doğru gittiklerini, vadilere indiklerini söylemek suretiyle yanlış istikamete yönetmişlerdir.

Uysal köylülerle, ağır işlerde çalışan kimseler, hükûmet kuvvetlerine karşı kolay kolay silâha sarılmazlar, ancak, tahammül edilemiyecek derecede çalışmaya sevkedilirler, ağır vergiler yüklenir, malları alınırsa, şiddete baş vururlar. Silâhlı mukavemet, hükûmeti kemirmekte olan haris toprak sahiplerinin ellerinden topraklarını alarak toprak reformu başarılıncıya kadar, normal hayat engellenecek, köy ekonomisi organize edilemiyecek, ticaret olduğu yerde kalacak, bütün komünler viran olacak ve ölenler olacaktır. Adaletsizlikten ve çekilen meşakkattan kaynayan ümitsiz ve kararlı kimseler, ellerine ne geçirirlerse -av tüfeği, kazma, kürek sopa vs.- dağlara ve ormanlara çekilirler, buradan arazi sahiplerinin topraklarına ve mahallî polis karakollarına karşı şiddetli hücumlara geçerler. Erkekler kanun dışı ilân edilirler. Hükûmet yetkisine karşı koymuşlardır. Bunları geriye döndürmek için mahallî polis ve jandarma kuvvetlerine yardımcı kuvvetler gönderilir. İhtilâlcilere yardım ettiklerinden şüphe edilenler takibe uğrar ve bir çoğu tevkif edilir. Yavaş yavaş asayiş düzelir. Yetkililer, kanuna karşı hareket edenlerin başka bir memlekete kaçtıklarını öğrenirler. Fakat, her şey düzelmeye başlayıp da yollanan takviye kuvvetlerinin geriye dönecekleri zaman, ihtilâlciler gecenin karanlığında dağlardan inerler, karakolları basarlar, polis kuvvetini imha ederler, silâhları ve cepaneleri ile geriye dönerler. Halk, artık, gerillâcıların, bir muharebe birliği değil, halkı, arazi sahipleri ile derebeyliği rejimlerinden kurtarıcı rolünde, idealist ve siyasî bir birlik olarak, görmeye başlar.

Çok geçmeden ihtilâli bastırmak için ordu birlikleri gelir. Sıkıyönetim ilân olunur. Birlikler dağlara hücum ederler ve gerilemekte olan ihtilâlciler tarafından okadar içeriye doğru alınırlar ki, askerler, kendilerinin arkadan av tüfekleri ve evlerde yapılmış el bombaları ile ihtilâlciler ta-

rafından sarıldıklarını, dağların geçit vermediğini, geriye dönemiyeceklerini anlarlar. Mağlûp ve bitkin, hayatta kalan askerler, karargâhlarına dönerler. İhtilâlciler, silâhlarını, makinelitüfeklerini, yaralanan ve ölen askerlerin cepanelerini hep almışlardır. Artık, gerillâ harbi başlamıştır.

İhtilâlciler, kırlarda, dağlarda yaşarlar. Mahallî halk, bunların yiyecek ve içeceklerini, giyeceklerini, ayakkabılarını yetiştirirler ve her şeyden daha mühim, tamamı tamamına yetiştirdikleri bir şey daha vardır: İstihbarat bilgileri! Gerillacılar, ordu birliklerinin yaptığı her hareketi, kuvvetleri ne kadardır ve gelecek takviye birliklerinin kuvvetini bilir. Diğer taraftan, hükûmet kuvvetleri, gerillâcıların hareketlerine dair hiç bir bilgi edinemedikleri gibi, ekseriya tamamen yanlış bilgilerle yanlış yollara yöneltilirler. Birliklerin kumandanı, halkla ihtilâlciler arasındaki sessiz işbirliğini his eder ve halka karşı zorlayıcı tedbirler alır. Bunun neticesinde, gençlerin bir çoğu dağlara kaçar ve gerillâ kuvvetlerine katılırlar. İhtilâlcileri bastıramadığından dolayı hükûmetin beceriksizliğine mukabil, ihtilâlcilerin cesurca yaptıkları akınlar halkın desteğini kazanır ve gerillâcılara kahraman nazarı ile bakılır. Gerillâ harbi gittikçe büyür, bitişik eyalet ve bölgelere yayılır.

Gerillâ stratejisinin başlıca prensiplerinden birisi hasım tarafına âzami zarar ve ziyanı, kendi tarafına asgarisini, verdirmektir. Bunu başarabilmek için gerillâcılar, hiç bir zaman üstün düşman kuvvetleri ile muharebeye girişmemelidir, buna mukabil, düşmanın üstünlüğünü, kurnazcasına hazırlanacak plânlarla, aldatmalarla, hattâ doğrudan doğruya hainlikle, yenmelidir. Düşman, hiç beklenilmeyen bir zamanda ve yerde vurulmalı ve hasmının beklemedikleri bir darbeden sonra kendisini toparlayıp mukabil bir darbeye geçmek için gruplaşıncıya kadar geçecek zaman zarfında, aradan sıyrılmalıdır. Düşmanı, gece karanlığında yormak ve yollarda yürüyüş halinde bulunan birliklerine hücum edebilmek için araziyi iyi tanımalıdır. Düşmanı şaşırtmak için evvelden hazırlanmış tuzaklara düşürmek maksadı ile yollarda yalancı haberciler bulundurulmalıdır.

Gerillâ taktiklerinin başlıcaları; baskın, hareket kabiliyetli, keskin hücumlar ve süratli çekilmelerdir. Gerillâcılar, kendi kuvvetlerine eşit kuvvetler bularak çarpışmalı ve daha fazla düşmanın gerisine ve kanatlarına hücum etmelidir. Gerillâ stratecilerinin riayet ettikleri husus: "Cephemiz (düşmanın) gerisidir" prensibidir. Gerillâcılar düşmanı devamlı surette yormalı ve bilhassa geceleri, sanki her çalının arkasından bir gerillâcı çıkacakmış gibi, yıldırmalıdır. Bu tarzda bir gece operasyonunun ne kadar müessir olduğuna, 1930 yıllarında İspanya iç harbinde olan aşağıdaki vak'a misal gösterilir:

El bombaları, tek atışlı karabina ve bir kaç tane tomigan ile silâhlandırılmış, onbeş gerillâcıdan ibaret bir takım, hududdan kırkbeş kilometre kadar geride yol kenarında gece konaklaması yapan 400 kişilik bir birliğe doğru sarkar. Birliklere, iki aydan fazla bir zamandanberi faaliyet göstermiyen, fakat düşman toprağına geçebilmesi bakımından, gerillâcılar tarafından tutulan bir bölgede cumhuriyetçi gerillâcılarla savaşması emredilmişti. Gerillâcılar iki taraftan sarkmak suretiyle konaklama civarına geldiler. Bir nöbetçi sessizce bertaraf edildi, ikinci nöbetçi bir yerde görülemedi, belki de uyumuştu, sonra, çadırlara iki molotof kokteyli attılar, bu suretle bütün saha aydınlandı ve yanmaya başladı, aynı zamanda yarım düzine kadar el bombası da asker çadırlarına fırlatıldı, infilâktan korkan askerler çadırlarından dışarı fırladılar, ancak bir kaçının elinde makinelitüfek vardı ve ileriye geriye, hattâ kendi adamlarına atış yapıyorlardı, bir panik olmuştu, bir çoğu yaralanmış ve ölenler vardı, bazıları gerillâcıların tarafına doğru kaçtılar, yolda tek atışlı karabinalarla yakalandılar, neticede, gerillâcılar bir tek yaralı bile vermeden geriye çekildiler.

Gerillâcılar arazi elde etmek için savaşmazlar. Şimdiki muharebelerde muntazam orduların yaptığı gibi sabit bir durumu müdafaa veya zaptetmezler. Böyle yapmayı deneselerdi, üstün kuvvetlerle sarılacaklar ve imha edileceklerdi. Gerillâcıların rolleri, muntazam ordu birlikleri halinde büyük bir askerî kuvvet olarak organize edilinciye kadar, düşmanın kol ve birliklerine hücumlarda bulunmak, büyük birlikleri rahatsız etmek suretiyle üslerine ve karargâhlarına akın etmek, ikmal konvoylarının yollarını kesip, ulaştırma yollarını bozarak, operasyonlarını karıştırmak, bu suretle düşmanın atacağı her adımını koruyabilmesi için muhtelif kuvvetlerini etrafına emniyet kuvvetleri altında yayması neticesinde, ana kuvvetini zayıflatmaktır. Muntazam bir orduda cezayı ve hattâ idamı müstelzim bir suç olan düşmandan kaçmak, gerillâ harbinde ayıp bile sayılmaz. Bilâkis, gerilla savaşçıları çabuk kaçmaya çalıştırılır ve bir sürpriz hamle ile mümkün mertebe fazla kimse öldürdükten sonra canını kurtarması öğretilir, çünkü, gerillâ savaşçılarının umdesi, "düşmanı öldür ve canını kurtar" prensibidir.

Gerillâcılar, kendi üslerine yapılacak herhangi bir yaklaşmaya karşı gece gündüz hazır bulunmalıdır. Karargâhlarına giden geniş yollar, mânialarla kapatılmalı, kaçış yolları açık bulundurulmalıdır. Kâfi sayıda kimse devamlı surette nöbet tutmalıdır. Malzeme ve cepane depolarına, yalnız hususî surette seçilmiş kimseler girebilmelidir. Bir hekimin devamlı surette grupta bulundurulması lâzımdır. Şayet herhangi bir hekim gerillâcılarla çalışmayı red ederse, arzusu hilâfına getirilmelidir. Gerillâcılar,

civarlardaki hekimlerin de yardımlarını sağlamalı ve buralardaki hastanelerde bir miktar hastane yatağı ile bazı evlerde yatak temin etmelidir. Tıbbî malzemenin, başlıca, düşmanın ikmal malzemesinden alınmasına bakılmalıdır.

Polis takibinden kaçarak gerillâ kamplarına yeni gönüllü kafileleri geldikçe, emekli subaylar veya astsubayların kumandalarında yeni üsler kurulur. Bu yeni birlikler de müstakilen hücumlara geçerler, fakat günlük operasyonlarını koordine etmelidirler ve hedefleri kendi aralarında taksim etmelidirler ki bu suretle geceleri düşman diye kendi birliklerine hücum etmesinler.

Gerillâcıları bir arada tutan çimento, sadakat ve arkadaşlıktır. Bir arkadaş hiç bir zaman yeis içinde terkedilmemelidir. İyi bir kumandan, adamları arasında meydana çıkan anlaşamamazlıklarla kavgaları ciddî bir zarara yol açmadan evvel hal etmelidir. Gerillâ takım veya birliklerine, savaşın gayeleri ile halka karşı olan sorumluluk ve kül halinde, millete olan vazifeler, iyice anlatılmalıdır. Bir çok gerillâcılar müdafaa için savaşırlarsa, halktan hediyeler alacaklarını zannederler. Adamlardan bazıları okadar ileriye giderler ki, gerillâ birlikleri adına "müsadere" ettikleri şeyleri, kendilerine alırlar. Bu tarzda suiistimaller, geniş çapta olduğu zaman halkın itimatsızlığına yol açar ve büyük tehlikeler doğurur. Bir gerillâ grupunu, ciddî bir disiplin altında tutmak lâzımdır. En iyisi, fena hareketler ve moral bozuklukların kendi aralarında seçilmiş "kardeşçe mahkeme" tarafından cezalandırılmasıdır. Disipline karşı ciddî riayetsizliği, doğrudan doğruya kumandanın kendisi karara bağlar. Herhangi bir şüphe götürmeyen bir hainlik anlaşıldığında, ölüm cezası verilir.

Halkın ekserisi fakir çiftçilerden ibaretse ve memleket çok küçükse, gerillacıların kompetan politikacı liderleri varsa, gerilla operasyonlarının neticesinde başarılı bir inkilâba varılır. Fakat, memleketin büyük ve oldukça kalkınmış bir endüstrisi varsa, orta sınıf kuvvetli ise hükûmet, gerilla sahasını ablukaya alarak zayıflamakta olan halkın, gerilla savaşçılarını besliyemeyinceye kadar karantinaya bağlar. İhtilâli meydana getirenler cezalandırılır. İhtilâl sahasındaki halkın yatıştırılması ve kırgınlıkların giderilmesi için bir takım reformlar yapılır ve haklar tanınır.

İstihbarat operasyonları, KGB organları tarafından harb ve sulh zamanlarında devamlı olarak yapılır. Gerilla operasyonları ise yalnız harb ve kısmen harb durumlarında yöneltilir. Gerilla işinde KGB organlarının faaliyetleri, 1919 - 20 yılları esnasında Rus sivil harbi ile aynı yıllarda çıkan Rusya - Polonya harbinde, başlamıştır. Polonya harbinde gerillacıların yaptıkları faaliyetler ,bilhassa düşmanın gerilerine inmek ve Polonya

ordu birliklerine gece hücumlarında bulunmak,, Polonya ordusunun durumu, kuvveti ve diğer lüzumlu bilgiler, harb plânlarını ve muharebe haritalarını, çalmaktı. Zaman zaman gerillacılar Sovyet taraflarına, konuşan birisini "dil" getirir. Bu kimse bir Polonya subayı ise, ilâve bilgiler alınırdı. Bir seferinde bir Sovyet gerilla takımı, Polonya gerilla kuvvetleri kumandanını yakaladı: Albay Senkovsky! Albay Senkovsky, o tarihlerde tamamen geriye çekilmekte olan 12 nci Kızıl Ordu birliğinin gerisinden vuracak, 8.000 kişilik bir Ukranyalı Sovyet aleyhtarı birliği ile bu kuvvete iltihak edecek diğer birliklere komutanlık edecek Savenkov'un ajanları ile kırk kadar Polonyalı subayı Rusya'ya geçirmek üzere Rus hududuna gelmişti(1). Rusya - Polonya harbinde, Sovyet gerilla grupunun diğer önemli vazifesi; köprüler, demiryolları ,elektrik santralleri, telefon ve telgraf hatlarını uçurmak suretile düşmanın ulaştırma yollarını kesmekti. Usulen, Sovyet gerilla kuvveti yardımcı bir kuvvet halinde çalışır ve operasyonlarını muntazam ordu birlikleri ile koordine eder.

Sovyet gerilla birliklerinin Rusya - Polonya harbinde kazandıkları tecrübeler ileride, Sovyet gerilla ilminin temelini teşkil etti. 1936 yılında İspanya sivil harbinde Rusya - Polonya harbindeki Sovyet gerilla birliklerinin eski kumandanı, Rusya Politbürosu tarafından İspanya'ya yollandı ve orada İspanya Cumhuriyet Hükûmeti adına, Franco kuvvetlerinin arkasında işleyen gerilla kuvvetlerinin organizasyonu ve yönetilmesi ile görevlendi.

İspanya'daki gerilla operasyonları oldukça mütevazi bir şekilde başladı. İlk olarak ik sabotaj okulu kuruldu. Bu okullardan birisi Madrid'de, diğeri Valansiya yakınında Benimamet'te idi. Her iki okulda ikiyüz'er öğrenci vardı. Daha sonra dört okul daha kuruldu. Bunlardan Barselon'daki okulda altıyüz öğrenci vardı. Öğrenciler, cumhuriyet ordusundan seçilmiş genç İspanyollardı. Aralarında milletlerarası tümeninden Alman komünistleri ile, anavatanlarına dönmek hakkına kavuşmayı ümiteden eski Çarlık ordusuna mensup seksen kadar subay vardı. Bunlar, bilhassa muhtelif tahrib işlerinde, iptidaî gerilla taktiklerinde (akınlar ve tuzaklar), harita okumak, gidilemiyecek veya erişilemiyecek yerlere giderek buralarda yaşamak, oniki kilo kadar yükle uzun yürüyüşler yapmak gibi, konularda yetiştirildiler. İmtihanda, her öğrenci (temas ve uzun kontrollarla) muhtelif tiplerdeki köprülerle demiryolları, elektrik santralleri ve mayın tarlalarının tahribi işini göstermek mecburiyetinde idi.

---

[1] Boris Savinkov, Fransız, İngiliz ve Polonya Genelkurmayına Rus Devletiyle fesat yoluyla mücadele etmek için yardım etmiş olan meşhur bir Rus ihtilâlcisi ve tedhişcisidir.

Sabotajcılar yedi veya dokuz kişilik gruplar halinde gece düşman topraklarına faal olmıyan bir taraftan, gayet iyi tarif edilmiş vazifelerle geçerler. Her komanda birliği ulaşacağı mahalle dikkatle ve meskûn yerlerin kenarlarından, gündüzleri dinlenmek, geceleri yürümek suretiyle geçer. Komandolar ,bir köprü uçurur veya demiryoluna dinamit döşer ve askerî trenin geçmesini bekler, infilâkı ve sonucunu uzakdaki çalılıklardan veya kayalıklardan izler. Bir yardım ekibinin sür'atle mahalline geleceği bilindiğinden, sabotajcılar, trenin yoldan çıktığı veya parçalandığı yere kadar olan ikiyüz metrelik yolu da mayinler. Bu suretle ,felâket noktasına gelindiğinde, birlikleri taşıyan vasıtalar da havaya uçurulur. Vazife ifa edilmiştir! Komandolar, daha sonra cumhuriyetçi tarafa avdet ederler. Fakat bu sefer cumhuriyetçi topraklara geçiş eskisi gibi kolay bir operasyon değildir, çok dikkat edilmelidir. Talimata göre, sabotajcılar, cumhuriyetçi hattaki muayyen bir yere gelirler ve evvelden hazırlanmış bir işaret vererek üzerlerine ateş edilmemesini temin ederler. Evvelce hazırlanmış olan hattan sola ve sağa yönelmeden geçilmelidir. Bununla beraber bu mahaldeki ordu birliğine, düşman tarafından gece veya sabahın erken saatlerinde gelecek olan küçük bir kafileye ateş açılmaması önceden haber verilir. Bazen sabotajcılar, evvelce hazırlanmış hattan geçmez. Burası, bulunmadıkları zamanda birdenbire bir faaliyet merkezi haline gelmiştir. Bu yüzden daha emniyetli bir yol aramak mecburiyetinde kalırlar ve haberli olmayan askerlere muhtemelen nişan noktaları olmayı, göze alırlar. Bu takdirde ,komandodan birisi, elinde bir beyaz mendille gider. Gerillacılar böyle bir hal karşısında şöyle bir dua ederlerdi: "Ulu Tanrım, beni arkadaşlarımdan, düşmanlarımdan koru, ben kendimi korurum!"

Bir müddet sonra akınlar mutad akın halini alır ve sabotaj grupları düşman arazisine daha geniş cepheden olmak üzere, kenar yollardan geçmeye başlarlar. Yalnız Madrid bölgesinde en azından beş grup olmak üzere her gece, düşman tarafına geçişler olmuştur. Operasyonların başlamasından sonra geçen ilk üç ay sonunda, hududun 60 kilometre çevresinde bulunan köprülerle elektrik santrallerinin en aşağı yüzde kırkı imha edilmişti. Düşman ciddî zarar görmüş ve General Franco'nun emirlerinde belirtildiği veçhile yeni baş belâsı "Marksist gerillacılara", karşı savaşacak hususi ordu birlikleri görevlendirilmişti.

Cumhuriyetçi gerilla kuvveti çabuk büyüdü. 1937 yazında operasyonları daha fazla hileli ve karışık işler teşkil etti. Gerilla komandolarına yalnız ulaştırma hatlarının tahribi değil, aynı zamanda düşman topraklarında daha içerilere gidilerek cepanelikleri, üsleri, tahrib etmeleri, yollardaki ikmâl kuvvetleri ile hareket halinde bulunan ordu birliklerine zararlar verilmesi, görevleri verildi. Bunu yapmak için, düşman garnizon-

ları ve malzeme depoları ile ordu sevkiyatı hakkında daha etraflı bilgilere lüzum vardı. Bu maksatla cumhuriyetçi ordu birlikleri, hududtan 150 kilometre içeride millîyetçiler tarafından işgal edilmiş topraklarda aileleri bulunan erkekleri buldular. Bunları ordudan gerilla birliklerine naklettiler ve kısa fakat sıkı bir eğitim kursundan geçirdiler; gerekli telkinler yapıldıktan sonra, ailelerini görmeye yollandılar. Kendilerinden, dönüşlerinde mümkün olduğu kadar "haberler" getirmelerini istediler. Bu suretle iç bilginin yardımı ile 50 kişilik kadar bir gerilla birliği gecenin ortasında, içinde alabileceğinden on misli insan barındıran garnizon barakalarına hücum edildi, el bombaları, yangın bombaları atıldı, makinalı tüfeklerle birliklerin askerî güçleri paralize edildi ve meydana getirilen büyük zayiatı müteakip gerilla usullerine riayet ederek hemen geldikleri gibi geri çekildiler, gecenin karanlığında kayboldular. Aynı zamanda, diğer gerilla birlikleri de başka hedeflere akın ettiler.

Bir gece, 12 askerî kamyondan müteşekkil bir ikmal konvoyuna, düşman gerisinde 120 kilometre içeride hücum edilerek tahrib edildi. İki üç kamyonda konserve gıda malzemesi vardı. Memlekette açlık başlamıştı. Yakın köyler halkı, pek tabii, yollara dökülen bu konserve kutularını toplamakta bir mahzur görmediler. Ertesi sabah bir ordu birliği, hadîsenin olduğu civara geldi. Yakın köylerdeki evleri aradı. Bunlardan bazılarında bu konserve kutularını buldular. Bazılarında da yine kamyonlardan çalınmış askerî battaniye ele geçirdiler. Askerî makamlar bunu, yerli halkla gerillacılar arasında bir münasebet bulunduğuna dair kâfi bir delil addetti. Bir takım kimseleri tevkif etti. Ba zılarını dövdüler, aralarında daha gençleri dağlara çıktı. Bazıları da yollarını bularak cumhuriyetçi topraklara geçti, fakat ekserisi yerinde kaldı ve ihtilâlcilerle birlik oldular. Cumhuriyetçi gerillacılar bunlara talimatla birlikte mavzerler ve geçmekte olan millî paradan yolladılar.

Buna benzer hâdiseler bir çok yerlerde daha oldu. Her tarafta milliyetçiler, yerli halktan şüphe etti, çünkü fakir köylülerle işçilerin sempatilerinin cumhuriyetçiler tarafında olduğu belli idi. Gerilla operasyonları genişledikçe, halkın sabotajcılara yardım ettikleri şüphesi büyüdü. Buna mukabil ordu, derhal ve kesin misilleme yapmaktan da geri kalmadı.

Bir sabah, yedi kişilik bir gerilla takımı, henüz bir elektrik santralını havaya uçurmuş, kayaların ardında ordu tamir ekibinin gelmesini bekliyordu. Bu esnada bir kilometre kadar uzaktaki demiryolu istasyonuna gitmekte olan dört kişi yanlarından geçiyordu. İkisi asker elbiseli idi, ellerinde küçük birer çanta vardı. Meydana gelen zararı seyrederlerken bir askerî tamir ekibi ve inzıbat erleri geldi. Komandolar uzaktan kontrolü güç olur diye etraftakilere zarar verir düşüncesiyle gelen bu tamir ekibine

ve inzıbatları uçurmaktan vazgeçtiler. Bu esnada inzıbatların ilk yaptıkları şey bu dört kişiyi yakalıyarak üzerlerini aramak oldu. Tamir ekibi zarar ziyanı tesbit etti ve adamlarla beraber geriye döndü. Tahminen on gün sonra, yol üzerinde bulunan her köye bir tebliğ yapıldı. Bu tebliğde, köylerine izinli gitmiş olan, ikisinin topçu birliğinde er olan dört kardeşin, askerî mahkemede yapılan muhakemelerini mütaakip, bir elektrik santralını havaya uçurmaktan suçlu görüldükleri için kurşuna dizildikleri, bildiriliyordu.

Halkın galeyânı diğer bölgelere de genişledi ve köylüler sabırsızlaşmaya başladılar. Bu durumdan faydalanmayı düşünen gerilla yüksek komutanlığı buralardaki işçi ve köylülerin aralarına karıştırıcı elemanlar yolladı ve etrafın daha geniş mânada gerilla harbine hazırlanmasına çalıştılar. Bu faaliyet bilhassa, dünyanın en meşhur bakır madenlerinden birisi olan ve düşman arazisinin 350 kilometre içinde bulunan Rio Tinto ve Aroche bölgelerinde başarılı oldu. Nitekim, ilk operasyonlar, cumhuriyetçi İspanya tarafından yollanan sabotajcılar tarafından buralarda yapıldı. Mahalli makamlar bu sabotaj işini, maden işçilerine yüklediler. Böylece bir çok maden işçisi dağlara kaçtı. Uzun süren ve çok başarılı olan gerilla kampanyası başladı. Maden işçileri, çalışmakta oldukları madenlerde dinamit kullanmasını bildiklerinden ,dinamit patlatmasını öğrenmelerine lüzum kalmadan tahrib san'atını çabuk kavradılar ve köprülerin, cepaneliklerin ve ulaştırma yollarının tahribine geçtiler. Gerillacıları bastırmak için yollanan hükûmet kuvvetleri bunları dağlardan temizliyemediler. Bilâkis, yerlilerden alınan bilgilerin de yardımı ile gerilacılar, kendilerini bastırmağa gelen ordu birliklerini başarı ile püskürttüer. Bu sefer hükûmet savaşa katılan maden işçilerinin ailelerini sıkıştırmaya başladı. Bunun üzerin ihtilâlciler büsbütün kızdılar ve artık birbirlerini iten dalgalar halinde inmeğe başladılar. Rio Tinto gerilla kuvveti gittikçe büyüdü ve kısa zamanda üçbin kişiye yükseldi. Fakat iki mühim şeyden mahrumdu: Kompetan liderler ve uygun silâhlar. Cumhuriyetçi yüksek gerilla komutanlığı her iki noksanı telâfi etmekte geçikmedi. Rio Tinto'ya, gerillâ harbinde uzman olan iki Rus'u, binbaşı Strik ile yüzbaşı S. Glushko'nun komutanlıkları altında tecrübeli bir İspanya subay kadrosunu buraya yolladı. Bunlar, düşman topraklarında yüzlerce kilometreyi kazasızca yürüyerek geçtiler. Yanlarında milliyetçi paralarla iki dalgalı radyo transmotörleri de vardı. Ruslar, varacakları yere varınca, ilk olarak, Sovyet bombardıman uçaklarının silâhları indirebilecekleri meydanı seçtiler ve ilk silâh ikmal malzemesi geldi. Yüzlerce tomigan, Alman uzun otomatik mavzerleri, hafif karabinalar ve el bombaları vardı. Ruslar burada dört ay kaldı ve bizzat muharebeye iştirak etmek suretiyle adamları yetiştirdiler. Stephan Glusko savaşta öldü. Bu müddet zarfında, liderlik vasfına erişen, ide-

alits ve cessur bir İspanyol, Rio Tinto ihtilâl komutanı oldu. Bu lider, Rio Tinto'da doktor olan Dr. Moro idi ve gönüllü olarak gerilla kuvvetine katılmıştı. Dr. Moro, 1938 ilkbaharında düşman kuvvetlerine hücum ederken öldürüldü; fakat, bu akında binlerce cepane sandığı da havaya uçtu.

1937 yılında, İspanya İç Harbinde her iki tarafın hava kuvvetleri havalarda üstünlüklerini göstermek için uçuşlar yaptılar. Madrid semalarında, halkın gözleri önünde ,yaz günlerinde, masmavi havalarda, heyecandan halkın nefes alamadığı. sayısız uçak düellolari oldu. Mavi gök kubbede, pırıl pırıl parlayan uçaklardan hangi uçan gladyatörün yere serileceğini, halk ,aşağıdan heyecanla seyretti. Bir tarafta İspanyol ve Rus tayyarecileri, diğer tarafta, İspanyol ve Alman tayyarecileri, çarpıştı. İspanyollara karşı İspanyollar! -sivil anlaşmazlığın nedeni de burada idi. Rusların Almanlara karşı savaşması, yakında patlayacak olan Rus - Alman harbinin, önceden gözden geçirilmesi idi-. Gerillacılar uçakla uçmadılar, buna mukabil, savaşta, düşman kuvvetlerine karşı görevlerini yerden yaptılar. Gerilla kuvvetlerinin göklerdeki savaşların, yerde de olabileceğini gösteren ilk memleket İspanyadır.

Bu sahada ilk denemeler, tanınmış gerilla savaşçısı yüzbaşı Nicolayevsky'nin kumandası altındaki bir İspanyol gerilla takımı yaptı. Bütün operasyonlarında, evvelâ bombardıman ve savaş uçakları sayılarını, düşman hava kuvvetleri alanlarında çalışan personel sayısını, hangarların yerlerini, varsa civardaki tayyare benzin istasyonları veya tanklarının bulundukları yerleri, pilotların bulundukları barakalarla yer personeli ve vazifeli gözcülerin durumları hakkında bilgiler toplardı. Hücum usulleri değişikti. Bazen, alana sızar, nöbetçilerin silâhlarını alır ve üç takımını ayrı ayrı görevlendirirdi. Bir takım, bombardıman uçakları ve benzinlerinin bulunduğu tanklara; diğeri barakalara; üçüncüsü, savaş uçakları ile uğraşacaktı v.s. Daha sonra, verilen bir işaretle uçak alanı cehenneme döndürülür, bombardıman ve savaş uçakları havaya uçurulur, yakılır, yıkılır ve benzin tankları ateşe verilir.

Diğer vakalarda, hepsinde bir filim senaryosu gibi, operasyonları daha da şiddetlendirir. 1937 yazında, beş gün zarfında bunun gibi iki müthiş hücum yaptı. Bunlardan bir tanesinde, Nicolayevsky ve adamları milliyetçi orduya ait uçak işaretlerini koyarak, karanlıkta gizlenerek askerî hava alanı civarında göründü. Burada, yoldan geçmekte olan iki askerî kamyonu durdurdular ve sordular. Bu esnada, bütün takım alana yayıldı. Nicolayevsky sarı bir şeytandı. Kendisinin hiç bir zaman bir İspanyol olup olmadığından şüphe edilemezdi ama bir Almana da benzetilebilirdi, bunun için de koca bir gamalı haç (svastika) bazubendi bulundururdu. Askerî arabalarla karakollardaki nöbetçilerin ağızlarını açmalarına vakit bırakmadan faşist sloganı "Arriba Espana!", diyerek, sür'atle

kapıdan geçtiler ve merkez binaya geldiler. Burada Nicolayevsky'nin İspanyol yardımcısı, kendisini nöbetçi subaya, ...'cı Franco alayından yüzbaşı .... diye tanıttı ve hususî bir mesajla geldiğini söyledi, gecenin geri kalan saatlerinde yatmaları için kendilerine birer yatacak yer gösterilmesini istedi. Bu meyanda, subaya sahte kimlik belgelerini de gösterdiler. Nöbetteki subay, ihtiram vaziyetine geçti ve bir emir eri çağırarak, misafirleri, büyük bir hangarın arkasındaki bir hangara gönderdi. Barakaya giderlerken bir kaç tane geniş kanatlı bombardıman uçağı gördüler. Barakalardaki bankolarda on onbeş kişi yatıyordu. Bu, tıpkı, Truva atı hikâyesine benzedi. Zifiri karanlıkta alanın durumunu anlamak mümkün değildi. Büyük kuşların durumu ne idi ?.. Nicolayevsky, sabahın alaca aydınlığını beklemeye karar verdi.

Nihayet sabah olmaya başlayınca ve ilk aydınlıklar alana çökünce, barakanın tam karşısında yeni yapılmış iki katlı bir bina gördüler. Burası pilotların yatakhanesi idi. Büyük bombardıman uçakları bir sıra halinde az ötede sıralanmıştı. Alanın daha ötelerinde sabahın sisli dakikalarında yerde yatmakta olan küçük savaş uçaklarının siluetleri görülüyordu. Bu dakikadan itibaren gerilla savaşı başladı. Nicolayevsky işareti verdi pandomina başladı. Bir saat içinde bütün takım cumhuriyetçi topraklara geçmişti bir akıncılardan yalnız iki kişi hafif yaralanmıştı.

Nicolayevsky'nin son yaptığı kahramanlık, cumhuriyetçilerin elinde bulunan güneyde uçta, Almeria limanından altmiş kilometre mesafede bir hava alanına yaptığı akındır. Bu akında düşman tarafından değil, mukavemet etmekte olan bir pilot grubuna el bombası atmak isterken bombanın elinde patlaması ile öldü.

Gerilla komandoları hedeflerine doğru yürürlerken, yolları üzerinde bulunan düşman karakollarının, kenarlarından geçmeye dikkat ederler. Bazen bir kaç dakikada gidilebilecek bir yere saatlerce dalgalı arazide yürüyerek gitmeyi tercih ederler. Bu da ekseriya zaman kaybına sebeb olur, çünkü, yazın gerillacıların yürüyebilecekleri karanlık saatler ancak beş saattir ve bu müddet zarfında hedefe ulaşmaları, operasyonu yerine getirip mümkün mertebe sür'atle tahrip sahasından uzaklaşmaları lâzımdır. Bu gibi güçlükleri yenebilmek için gerilla komutanlığı, komandolarına sahte kimlik belgeleri ve her hangi bir düşman birliğinde fevkalâde bir görevi bulunduğuna dair vesikalar vermeye başladılar. Tabiî, komandolar, hangi birliğe bağlı bulunduklarını ,birliğin nerede olduğunu, cevaplamalıdır. Bu kimlik vesikaları bazen komandoların beklenmedik zamanda düşman karakol kuvvetleri ile karşılaştıklarında faydalı olmaktadır. Ateş açılacağı yerde gerillacılar vesikalarını çıkarmaktadırlar.

Gerilla takım kumandanlarından bir İspanyol, diğerlerinden daha az sıkıcı olmayan bir güçlüğü yenmek için başka bir usul buldu. Kendisine verine talimatta, istihbarat bilgilerine göre, yirmidört emniyet muhafızı tarafından korunmakta olan bir düşman malzeme deposunu imha etmekle görevlendirilmişti. Karayolları civarında bulunan bir kontrol noktasında, deponun bulunduğu araziye girebilmek için herkesten parola soruluyordu. Gerillacılar parolayı bilmiyordu. Kontrol noktasındaki muhafıza ateş açsalardı, depodaki muhafızlar alârma geçecek ve gerillacılar sıcak bir törenle karşılaşacaklardı. Grupun zeki kumandanı akla gelmiyecek bir usul buldu ve parolayı öğrendi. Adamlarını kontrol noktasından iki kilometre uzakta bir mahalle yerleştirdi. Buradaki yol üzerinde kendi parolasını işletmeye başladı. Bu yoldan hiç kimse geçmese idi bütün gece yolu bekleyecekti. Fakat, şansı vardı. Bir saat zarfında malzeme deposunun yanındaki tamir atelyesine gitmekte olan bir kamyon geldi. Kumandan, "Parola!" diye sordu. Cevap tamamdı. "Tanrı bizimledir.", "geç" denildi. Sonra, milliyetçi ordunun üsteğmen rütbesini taşıyan kumandanlarını komandolar takibe başladı. Kontrol noktasına geldiklerinde millî marşı ıslıklı söylüyorlardı. "Nereye gidiyorsunuz?.." diye kendilerine soruldu. "Tamir atelyesine, neye, tabiî, Tanrı bizimledir!" Gerillacılar ,nöbet yerlerinde uyumakta olan nöbetçilere hücum ettiler, daha sonra, cephanelikleri ve atelyeyi ateşe vererek, canlarını kurtarmak için gerisin geriye kaçtılar.

Yalancı kontrol noktaları kurmak hilesinden daha sonra başka sahalarda da faydalanıldı. Küçük gerilla grupları sahte işaretler taşıyarak, düşman topraklarında muhtelif kavşaklarda kontrol noktaları kurarak askerî araçları durdurup içindekilerinin vesikalarını kontrol ederek, birliklerinin bulunduğu yer hakkında, yeni operasyonları için taze haberler alırlardı. Bir seferinde bir düşman binbaşısı, elinde bütün lojistik bilgiler bulunan çantası ve şoförü ile yoldan geçerken durdurulmuş ve cumhuriyetçiler tarafına gönderilmişti. Binbaşı, Madrid hududundaki askerî ikmal malzemeleri hakkında değerli bilgiler verdi.

İspanya'da alınan dersler, Alman müstevlilerine karşı yapılan savaşta Ruslara çok değerli oldu. Onbinlerce "partizan" (Rusların gerillacılara verdiği isim budur), KGB uzmanları tarafından yetiştirilerek, Polonya'dan Stalingrad'a, Kiev'den Kafkaslara ve Litvanya'dan Leningrad'a uzanan Almanların ileri ulaştırma yolları üzerinde, köprüleri ve asker taşıyan trenleri, uçurdular. Yolları mayınlayarak hareket halinde bulunan ordu birliklerine hücum ettiler, ikmal malzemeleri ile cepaneliklerini imha ettiler. Rus İç Harbi ve İspanya İç Harbi esnasında geliştirilen gerilla stratejisi esas itibarı ile değişmedi, fakat, muazzam istikametlerdeki operasyonlara intibak ettirilmekte idi. Rus köylüleri ve şehir halkı ile kabaran bir çok gerilla birliklerinin her birinde binlerce partizan artık düşmandan alınan

top, tüfek ve bazookalarla Alman Ordusu taburlarına karşı savaşabiliyorlardı. Bununla beraber - üstün kuvvetlere karşı savaşmamak ve hareketsiz halde kalmak suretiyle savaşa girmemek kaideleri-, bâki, kalmakta idi. Düşmana, bir yıldırım hızı ile inip görevini yerine getirdikten sonra, savaşa tutulmadan diğer bir yerde başka bir hücuma geçmek olan, başlıca statejik, devam ediyordu. Her istikamette hücuma uğrıyarak imha edilmekte olan Almanlar, üzülerek anladılar ki, Rusya'da cephe gerisi de bir ön cephedir. Binlerce kilometrelik Rus topraklarından gereçerek Alman Ordularına ikmal malzemesi yetiştirmek vazifesi hemen hemen mümkün olmıyan bir görev oldu. Almanların tekrar inşa ettikleri köprüler, daha kullanılmalarına vakit kalmadan, tekrardan uçuruluyordu. Muntazam insan gücü ve malzeme ikmali yapılmadıkça, Rusya'nın derinliğindeki Alman ordularının harb gücü ve kuvveti devam edemezdi. KGB sabotajcıları ve tethişçileri, sahte pasaport ve vesikalarla, Alman şehirlerinde dolaşıyordu. Hitlerin maiyetinde bulunanların hizmetlerini gören Rus ahçılar ve kadın oda hizmetçileri, Alman efendilerinin yatak odalarına bombalar yerleştirerek uçurdular. Şiddetli gerilla harbleri, ne muasır milletlerarası anlaşma ve usullerle ne de insanî duygular muvacehesinde men edilemedi. Gerilla savaşında yakalanan Almanlara harb esiri muamelesi tatbik edilmedi. Tutuldukları yerde kurşuna dizildiler.

XVI. BİLGİ DEĞERLENDİRİLMESİ

İstihbaratın en mühim fonksiyonlarından birisi, elde edilen bilgilerin doğruluğu ve politik mânasının değerlendirilmesidir. Bir vesikanın doğruluğunun değerlendirilmesinde takib edilen standard usûl, elde edilen malzemenin fizik karakteri ile içindekilerinin analizlerine, dayanmaktır.

Bir dokümanın veya şifahî bir kaç sözden ibaret bir bilginin değerlendirilmesinde en önemli eleman, bilginin **kaynağının** güvenebilme derecesidir. Eğer tamamen güvenilen bir haberci, gizli dosyalardan kaldırdığı bir vesikayı getirirse, Sovyet memur, bunun şüpheden uzak bulunduğunu bilir. Aynı husus, şifahen verilen bilgilere de şamildir. Her zaman dürüst hareket eden sadık bir haberci şöyle bir mahiyette bir rapor yahut bir konferansa ait zabıtları gördüğünü, veya okuduğunu söylerse, istihbarat memuru, bunun böyle olduğunu bilir.

Habercinin yeterli denenmediği hallerde ,Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, kendisinden gelen her kâğıt parçasını veya bilgiyi kontrol etmeye çalışır. Sovyet İstihbarat Teşkilâtının, aynı hükûmet dairesinde, aynı dosyalara erişebilecek, paralel bir diğer habercisi olursa, deneme işi nisbeten kolaylaşır.

Şu hususun da beyan edilmesi icab eder ki, Batılı memleketlerde, gizli dokümanlar, her zaman gerekli şekilde iyi muhafaza edilmemektedir ve bu ihmalden, Sovyet İstihbarat Teşkilâtı faydalanmaktadır. Hükûmet kademesinde en gizli toplantıların zabıtları ekseriya en aşağı 10 ila 20 devlet adamına yollanmaktadır ve devlet adamlarının her birisinin devlet dairelerinde, bu malzemenin ellerinden geçtiği kâtipler, memurlar, sekreterler, vardır. Bir batı hükûmetinin, böyle gizli toplantılarından birisinin bazı zabıtlarının Rusların eline geçtiği vakalar olmuştur. Bununla beraber, bu yirmi yerden hangisinden bu zabıtların alındığı ve fotokopilerinin yapıldığını anlamak, mümkün olamamıştır. Yabancı bir memleketteki mahallî **yönetici**, ekseriya aynı vesikayı iki yerden alır. Bu suretle iki habercinin yaptığı faaliyetlerin denenmesi imkânı hasıl olur.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, para canlısı olan habercilerden gelen ve bilhassa verilecek paranın veya çekin, vesikanın ehemmiyetine göre yüksek olduğu hallerde, aldıkları vesikaları endişe ile karşılarlar. Meselâ Almanya'da oldukça değerli bir haberci, kendisine daha fazla para koparmak hevesiyle, Japonya ile Almanya arasında yapılan gizli bir antlaşma müsveddesini okuduğunu ve kısa notlar aldığını iddia ettiğini hatırlarım. Anatlaşma Sovyetler Birliğine karşı yapıldığından, Kremlin'de bu bilgi oldukça bir karışıklık yarattı. Bununla beraber bir ay zarfında yapılan incelemelerde **yönetici** habercinin yalan söylediğini meydana çıkarmakta muvaffak oldu ve neticede haberci de bunu itiraf etti.

Arz ve talep kanunu, kendisini istihbarat sahasında da gösterir. Hükûmet ajanlarının bilgiler aradıklarını ve bunun için de iyi para verdiğini bilen bazı vicdansız kimseler, "gizli" bilgiler uydurarak, bunları, muhtelif hükûmetlere satmaya uğraşırlar. Milletlerarası işlerinde usta ve dünya basınını yakından izleyen bazı dolandırıcılar, bütün dünyada dışişleri dairelerinin ilgilerini cezbedecek vesikalar imal edebilirler. Bu karakterdeki kimseler, yabancı elçilikler veya dışişleri bakanlıklarına müracaatla, ekseriya kendilerini, diğer bir devletin diplomatik hizmetlerinde çalışan "şahsî arkadaşları" adına geldiklerini bildirerek, bir mutavassıt şekilde tanıtırlar ve ellerinde bulunan sahte malzemeden bahsederler. Bazı istihbarat görevlileri bunlara kapılırlar ve malzemeyi elde ederler. Sonradan anlaşılır ki, paralarını dolandırıcılara kaptırmışlardır. Bazen de sahte doküman imal eden bu vicdansızlardan kurtulamazlar, çünkü, hükûmette müessir bir politikası bu malûmatı enteresan görmüştür ve doğru olmasa dahi tahrik edici bulmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerinde, eski Sovyetler Birliği Dışişleri Komiseri Maxim Litvinov'un siyasî hâtıraları adında sahte bir hâtıratın, Sovyetler Birliği işlerinde görevli bir kaç uzman tarafından hakikî olduğuna kanaat getirilmiş olması, milletlerarası münasebetlerde yüksek dere-

cedeki kalifiye memurların bile aldandığını göstermektedir. CIA (Merkezî İstihbarat Teşkilâtı) eski başkanı ve Devlet Bakanlığı Müsteşarı Bedell Smith'in Amerika Birleşik Devletlerinde, "**Bir hâtıra defterindeki notlar**" adı altında basılan Litvinov'un "**Hâtıraları**", ismindeki bir kitaba bir ön söz yazması ile resmî prestijini sarsmıştır. Aslında bu el yazısı, yıllarca evvel Kremlinle arası bozulan ve fena duruma düşen bir eski Sovyet diplomatının el yazısı idi. Bu da siyasî bilgilerin değerlendirilmesinin ne kadar güç ve muhataralı olduğunu göstermektedir.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, bu sebeple elde ettiği bilgilerin kaynağına ve haberciye güvenebilme derecesine kanaat getirmenini büyük önem taşıdığına inanır. Bunun içindir ki, Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, usûlen malzemenin kaynağı ile bunu aldığı kimsenin ismini vermekten kaçınan mutavassıtlarla uğraşmayı red eder. Eğer vesikalar çok enterasan ve hakikî görülmüyorsa Rus memur, mutavassıta kendisini haberci ile karşılaştırdığı takdirde, taleb ettiği meblağın çok daha üstünde bir para vermeyi teklif edebilir. Mutavassıt inadında ısrar ederse ve söylemezse, istihbarat memuru, bir müddet mutavassıtı oyalamağa çalışır, teklifler ve mukabil tekliflerde bulunur. Bundan maksat, gizli vesikaları eline geçiren kimseyi bularak doğrudan doğruya kendisiyle münasebet kurmaya çalışmaktır.

Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, kendisini geniş araştırma programlarına sokarak, neticede başa çıkılamıyacak kadar güçlükler ve sorumluluklar açan, değerlendirilmelerle faraziyelere yönelten usullerle uğraşmaz. Bunun yerine, hükûmetlerin maksatları ile müstakbel adımları ve hareketlerini dile getiren dokümanter bilgilerle çalışır. - Bu bilgiler yabancı hükûmetlerin gizli komisyon toplantılarından elde eliden bilgilerdir-. Sovyet İstihbarat Teşkilâtı, çalınan dokümanların taşıdığı bilgilerin manasından daha fazla, hakikatı tesbit etmekle ilgilenir. Bu bilgilerin politik mânâları başlıca, hükûmetin politikacıları ve parti başkanlığı tarafından değerlendirilir. Bu değerlendirmenin hazırlanması Küçük Konseyin görevidir. Stalin zamanında Küçük Konsey altı üyeden müteşekkildi. Stali'nin Hususî Kalem Müdürü Poscriobyshev ve Malenkov başkanlığında toplanan Küçük Konseyde NKVD, Ordu İstihbarat Başkanlığı ve Dışişleri Komiserliği ilgili temsilcileri bulunurdu.